

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2018
№ 1

MÜNDƏRİCAT

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəşibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.....2

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu.....3
Ali Məhkəmənin Plenumu.....4

**MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR
ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN**

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxmalı olduğundan, həmin məhkəmə tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin qərarından apellyasiya şikayəti verməmiş şəxslərə münasibətdə də bu qərarın qanuniliyinin yoxlanılması Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin tələblərinə ziddir.....6

İddiaçıların bələdiyyə torpağının satılmasına dair müsabiqə və hərracın keçirilməsi səlahiyyətinə malik olmayan bələdiyyəyə qarşı qaldırdıqları iddia tələbi əsaslı olaraq mümkünsüz sayılmışdır.....8

Şəxsin barəsində cinayət təqibi orqanı tərəfindən cinayət işinin istintaqı ilə bağlı tətbiq edilmiş ölkədən çıxışa məhdudiyet qoyulmasına dair tədbirin mübahisələndirilməsinə dair işlərə cinayət mühakimə icraatı çərçivəsində məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalıdır.....11

**CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ
MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN**

Cinayət-prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən hökmdən təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə verilmiş apellyasiya şikayətinə baxılması nəticəsində onun vəziyyətini pisləşdirən qərarın qəbul edilməsi və bu zaman cinayətin tövsifedici əlaməti olan halın cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınması yolverilməzdir.....17

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq uzanan cinayət əməlini törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətini onun təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarın ona elan edildiyi tarixdən hesablamışdır.....21

Normativ-hüquqi aktların tələblərinə əsasən gömrük brokeri Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vəzifəli şəxs hesab edilmədiyinə görə şəxsin həmin maddə ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmasına dair hissə məhkəmə qərarlarından xaric edilmişdir.....24

Cinayətin qisas almaq məqsədilə törədilməsini təşkil etmiş, lakin onun obyektiv cəhətinə aid olan hərəkətlərin edilməsində icraçı ilə birlikdə iştirak etməmiş şəxsin əməlləri əsassız olaraq xuliqanlıq niyyətilə və qabaqcadan əlbir olmuş bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş cinayət kimi qiymətləndirildiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir.....28

YUBİLEY

Mikayılov Ağababa Cəbrayıl oğlu -100.....33

MƏQALƏLƏR

Müzəffər Ağazadə: Son amnistiya aktlarının fərqli xüsusiyyətləri.....34
Vəfəddin İbayev: Çində on beş gün.....40

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri Strasburqda səfərdə olmuşdur.....56

2017-ci ildə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar görülmüş işlərin təhlilinə dair müşavirə keçirilmişdir.....57

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2017-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş hesabat yığıncağı keçirilmişdir.....59

Avropa Şurasının İnsan Hüquqları siyasəti və İnkişaf Departamentinin rəhbəri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....61

Azərbaycan ilə Türkiyə arasında hüquqi sahədə əməkdaşlıq genişlənir.....62

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.

2018-ci il yanvarın 19-da Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsinə həsr olunmuş yığıncaq keçirilmişdir.

Yığıncaqda çıxış edən Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvar hadisəsi Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı terror həyata keçirmişdir.

Bu qanlı hadisəyə ilk olaraq öz münasibətini bildirən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev olmuşdur. Ulu öndər faciənin səhərişi günü, yəni 21 yanvar 1990-cı il tarixdə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək faciəni törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmiş, bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hesab etdiyini bildirmişdir. Görkəmli dövlət xadimi ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsini əziz tutmuş, onların ailələrinə və zərərçəkənlərə daim qayğı göstərmişdir. Bu gün Azərbaycanda dünya şöhrətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xeyirxah əməlləri davam etdirilir. 20 yanvar şəhidlərinin ailələrinə və zərərçəkənlərə dövlət yardımı artırılır. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev Ulu öndərin siyasi kursunun layiqli davamçısı kimi fəaliyyət göstərir.

Qeyd edilmişdir ki, 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymət də Ulu öndərimizin təşəbbüsü ilə verilmişdir. Bu qiymət ümumiləşmiş formada bundan ibarətdir ki, o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi Azərbaycana təcavüz edib. Əlbəttə, hadisənin günahkarlarının da adları açıqlanıb. SSRİ rəhbərliyinin təcavüzünün qarşısı alınmalıydı, o zamankı respublika rəhbərliyi bu qırğına imkan verməməliydə. Bu hadisəyə görə o dövrdə xalqın azadlıq hərəkatına rəhbərlik edənlər də məsuliyyət daşıyırdı. SSRİ rəhbərliyinin təcavüz edəcəyini bilərək xalqı qırğına aparan və bu zaman özləri kənar qalanlar təqsirlidirlər.

Çıxış edənlər bildirmişlər ki, Azərbaycan xalqı 20 yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Bu gün də Azərbaycan xalqı canlarından keçən övladları ilə fəxr edir.

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu

18 yanvar 2018-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenum iclası olmuşdur.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası İxtisas Komissiyasının hakim üzvlərinin təyin edilməsi ilə bağlı məsələ müzakirə olunmuşdur.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 80-ci maddəsini rəhbər tutaraq Ali Məhkəmənin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin hakimi İsmayılov Rövşən Rəhim oğlunun, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Kazımov Tahir Lələkişi oğlunun və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Cəmilova Xəyalə Adil qızının Vəkillərin İxtisas Komissiyasının üzvləri təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Plenumda Ali Məhkəmənin 2018-ci ilin I yarısına dair iş planı təsdiq edilmişdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

09 fevral 2018-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, 2017-ci il Azərbaycan Respublikasının bütün məhkəmə sistemi, o cümlədən Ali Məhkəmənin fəaliyyətində mühüm il olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 10 fevral 2017-ci il tarixli “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcrid etmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” Sərəncamı məhkəmə-hüquq islahatlarının səmərəliliyinin daha da yüksəldilməsinə xidmət edir. Möhtərəm Prezidentimizin humanizmin təntənəsinə xidmət edən bu Sərəncamı ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu mütərəqqi ədliyyə və məhkəmə-hüquq islahatlarının yeni mərhələdə uğurlu davamı kimi cəmiyyətdə yüksək qiymətləndirilir.

Sərəncamın preambula hissəsində qeyd olunduğu kimi, “...Dövlət idarəçilik sisteminin müasirləşdirilməsi və məhkəmə-hüquq islahatları sahəsində həyata keçirilən tədbirlər penitensiar xidmətin, habelə bütövlükdə cəzaların icrası ilə bağlı fəaliyyətin müasir dövrün tələblərinə uyğun qurulmasını və səmərəli idarəetmənin təşkilini zəruri edir”.

Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına, o cümlədən, Mülki, Cinayət, Mülki-Prosessual, Cinayət-Prosessual və sair Məcəllələrinə edilən dəyişikliklər möhtərəm cənab Prezidentimizin adı çəkilən Sərəncamından irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi mərhələlərindən biridir.

Ötən il ərzində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə sistemi ilə bağlı digər sərəncamlarının da icrası və Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində də görülən işlər davam etdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Elektron məhkəmə informasiya sistemi”nin yaradılması haqqında 13 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamının icrası və elektron məhkəməyə keçidin təmin olunması məqsədilə Ali Məhkəmədə yeni elektron sənəd dövriyyəsi, kassasiya müraciətlərinin və işlərin elektron qaydada bölüşdürülməsi sistemi yenilənmişdir. “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin tətbiqi məhkəmə ilə tərəflərin əlaqələrinin asanlaşdırılmasını, sənədlərin işlənməsinin sürətləndirilməsini və işlərə prosessual qanunvericiliyin tələblərinə uyğun qaydada və müddətlərdə baxılmasını təmin edir. Ali Məhkəməyə daxil olan kassasiya şikayətlərinin, ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron qeydiyyatı aparılır, məhkəmə prosesləri audio, video və digər yazan texniki vasitələrdən istifadə edilməklə qeydə alınır, məhkəmə protokolları və qərarlar Ali Məhkəmənin Elektron Arxivinə inteqrasiya edilir. Həmçinin, “Elektron hökumət” portalı vasitəsi ilə məhkəmə fəaliyyəti ilə bağlı bütün dövlət rüsumları elektron qaydada ödənilir.

Əvvəlki illərlə müqayisədə 2017-ci il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsinin səviyyəsi yüksəlmişdir. Ali Məhkəmənin icraatında 2016-cı ildə 13.292 iş olmuşdursa 2017-ci ildə, onların sayı 2709 iş (20,4 faiz) artaraq 16.001-ə çatmışdır.

Ali Məhkəmədə 2016-cı ildə 10530 işə baxılmışdırsa, 2017-ci ildə bu rəqəm 13550-ə çatmış, yəni işlərin sayı 28,7 faiz artmışdır. Baxılan işlərin sayının artmasına baxmayaraq ləğv olunan məhkəmə qərarlarının sayında 1,8 faiz azalma müşahidə olunur.

Baxılan işlərdə Mülki kollegiyada 44,8 faiz, İnzibati-iqtisadi kollegiyada 21,4 faiz artma, Cinayət kollegiyasında işlərin sayında 1,6 faiz, məhkum olunmuş şəxslərin sayında 3,8 faiz azalma, Hərbi kollegiyada isə baxılan işlərin sayında 8,2 faiz azalma olmuşdur.

Plenumda Ali Məhkəmənin kollegiya sədrlərinin 2017-ci ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumatları dinlənilmişdir. Həmin məlumatlarla əlaqədar Plenumda geniş müzakirələr və təhlillər aparılmışdır.

Məruzə edən kollegiya sədrləri 2017-ci ildə kollegiyaların fəaliyyətində nəzərə çarpacaq irəliləyiş olduğunu qeyd etmişlər.

Mülki kollegiyada 2016-cı ildə 6246 işə, 2017-ci ildə isə 9047 işə baxılmışdır. Bu da baxılan işlərin sayının ötən ilə nisbətən 44,8 faiz artmasını göstərir. Baxılmış işlərin sayının artmasına

baxmayaraq ləğv edilmiş məhkəmə qərarlarının sayı 3,2 faiz azalmışdır ki, bu da ədalət mühakiməsinin düzgün həyata keçirilməsinə dəlalət edir.

2017-ci ildə bəzi kateqoriyalardan olan işlərin (ailə münasibətləri, əmək, mənzil, bank-kredit mübahisələri) sayı artmışdır.

Belə ki, ailə münasibətləri üzrə mübahisələrə dair işlərdə 71,9 faiz, əmək mübahisələrində 2 dəfə, mənzil mübahisələrində 39,8 faiz, bank-kredit mübahisələrində 93,6 faiz artım müşahidə olunur.

2017-ci ildə mülki işlərin sayının artması ədalət mühakiməsinin düzgün həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmaqla eyni zamanda vətəndaşların məhkəmələrə inamının artmasının təsdiqidir.

2017-ci il ərzində İnzibati-iqtisadi kollegiyada baxılmış 2637 işdən 504 iş iqtisadi, 2133 iş isə inzibati mübahisələrə dair işlərə aiddir. İnzibati məhkəmələrin fəaliyyətə başladığı 2011-ci ilin yanvarın 1-dən hal-hazırədək inzibati orqanlara qarşı verilən iddiaların 82-84 faizi təmin edilmişdir.

Plenumda həmçinin inzibati mübahisələrə dair işlərin baxılmasında müxtəlif inzibati orqanlar və onların struktur qurumlarının tərəf qisminə iştirak etdiyi, əsasən inzibati orqanların və bələdiyyələrin fəaliyyəti zamanı qəbul edilmiş qərarlar və hərəkətlərdən olan şikayətlər üzrə mübahisələrin yarandığı qeyd edilmişdir.

Bəzi inzibati orqanlara qarşı olan iddiaların sayı artmışdır. Belə ki, onların sayında Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və onun struktur qurumlarına qarşı 99,1 faiz, Vergilər Nazirliyi və onun struktur qurumlarına qarşı isə 27,5 faiz artım müşahidə olunur.

2017-ci ildə Cinayət kollegiyasının icraatında olan 2495 nəfər haqqında 2460 işdən 2234 nəfər haqqında 1954 iş baxılmışdır (2016-cı ildə 2271 nəfər haqqında 2031 iş baxılmış, bununla da 2016-cı illə müqayisədə işlərin və məhkum olunmuş şəxslərin sayında müvafiq olaraq 3,8 faiz və 1,6 faiz azalma olmuşdur).

Apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin qəbul etdikləri qərarların stabilliyi ilə bağlı təhlil göstərir ki, 2016-cı ildə baxılmış 288 nəfər (12,6 faiz) haqqında 247 iş üzrə (12,1 faiz) qərar ləğv edilmişdirsə, hesabat dövründə cəmi 258 nəfər (11,5 faiz) haqqında 202 iş üzrə (10,3 faiz) qərarlar ləğv olunmuş, bununla da bu göstəricələrdə də azalma müşahidə edilir.

Cinayət kollegiyasında kassasiya qaydasında baxılmış işlər üzrə şəxslər əsasən mülkiyyət əleyhinə, həyat və sağlamlıq əleyhinə, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar olan, ictimai təhlükəsizlik əleyhinə, hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayət əməllərini törətdiklərinə görə məhkum olunmuş və kassasiya şikayətləri və kassasiya protestləri də ən çox məhz bu cinayətlərə görə məhkum olunmuş şəxslər haqqında qəbul edilmiş hökm və qərarlardan verilmişdir. Ləğv olunmuş və ya dəyişdirilmiş qərarlar sırasında isə mülkiyyət əleyhinə cinayət törətmiş şəxslər haqqında qəbul edilmiş qərarlar və ya çıxarılmış hökmlər daha çox olmuşdur.

Kassasiya qaydasında baxılmış işlər üzrə talama cinayətlərinə, bu cinayətlərin sırasında da dələduzluğa (CM-nin 178-ci maddəsi) görə məhkum edilmiş şəxslər çoxluq təşkil etmişdir.

Hərbi kollegiyanın icraatına 2017-ci ildə daxil olmuş 182 nəfər haqqında 142 işdən 134 nəfər haqqında 112 iş baxılmışdır (2016-cı ildə 146 nəfər haqqında 122 iş baxılmış, bununla da 2016-cı illə müqayisədə işlərin və məhkum olunmuş şəxslərin sayında müvafiq olaraq 8,2 faiz azalma olmuşdur).

2017-ci ildə Hərbi kollegiyada kassasiya qaydasında baxılmış işlərin təhlili göstərir ki, hərbi məhkəmələr tərəfindən baxılmış işlər üzrə şəxslər, əsasən mülkiyyət əleyhinə (47 nəfər), hərbi xidmət əleyhinə (30 nəfər), həyat və sağlamlıq əleyhinə (13 nəfər) olan cinayətləri törətdiklərinə görə məhkum olunmuşlar.

Ali Məhkəmənin Plenumunun 2017-ci ildə 6 iclası keçirilmiş, müzakirə olunan məsələlərlə bağlı müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Plenumun 07 aprel 2017-ci il tarixli iclasında Azərbaycan Respublikasının birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2015-ci ildə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, həbsdə və ev dustaqlığında saxlanılma müddətinin uzadılması ilə bağlı təqdimatlara və həbsin ev dustaqlığı ilə əvəz olunmasına dair vəsatətlərə baxılması təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi digər dövlət qurumlarının rəhbərlərinin iştirakı ilə müzakirə edilmişdir.

Bundan əlavə, Plenumda qeyd edilmişdir ki, 2017-ci ildə Ali Məhkəmədə vətəndaşların ərizə və şikayətlərinə, habelə digər müraciətlərinə baxılmış, onlara hüquqi cəhətdən əsaslı və düzgün cavab verilmişdir.

Plenumda müzakirə olunan məsələlər barədə müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

*MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR
ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN*

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxmalı olduğundan, həmin məhkəmə tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin qərarından apellyasiya şikayəti verməmiş şəxslərə münasibətdə də bu qərarın qanuniliyinin yoxlanılması Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin tələblərinə ziddir.

İddiaçı A.Şahin Bakı şəhəri, Səbail rayonu, 4-cü Buxta döngəsində yerləşən 21 saylı evdə qeydiyyatda qalan Məmmədova Zoya Cəlal qızı, Əhmədov Fəxri Nizami oğlu və Əhmədov Bəhman Nizami oğlunun qeydiyyatdan çıxarılması üçün cavabdeh Bakı şəhəri Səbail rayon Polis İdarəsinə müraciət etmiş, cavabdeh 14 oktyabr 2016-cı il tarixli məktubu ilə bildirmişdir ki, vətəndaşların qeydiyyatdan çıxarılması məqsədilə “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanunun 9-cu maddəsinin tələblərini nəzərə almaqla iddiaçının mülki qaydada məhkəməyə müraciət etməsi məqsədə müvafiqdir.

İddiaçı cavabdehə qarşı 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə iddia ərizəsi ilə müraciət edərək, üçüncü şəxslər Məmmədova Zoya Cəlal qızının və onun oğlanları Əhmədov Fəxri Nizami oğlu ilə Əhmədov Bəhman Nizami oğlunun Bakı şəhəri, 4-cü Buxta döngəsi, ev 21 ünvanından qeydiyyatdan çıxarılması vəzifəsinin cavabdehə həvalə edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddia onunla əsaslandırılmışdır ki, üçüncü şəxslərin iddiaçıya məxsus mənzildə qeydiyyatları formal xarakter daşıyır, lakin buna baxmayaraq, o heç yerdə işləməyən sosial müavinət alan bir qadın kimi onların əvəzinə küllü miqdarda kommunal xidmət xərclərini ödəmək məcburiyyətində qalmışdır. Dəfələrlə onlara evindən qeydiyyatdan çıxmalarını təklif etsə də, onlar bunu etməkdən boyun qaçırmışlar. Üçüncü şəxslər 31 oktyabr 2008-ci il tarixdə 2 saylı Dövlət Notariat Kontoruna iddiaçı ilə birlikdə alqı-satqı müqaviləsinin rəsmiləşdirilməsi məqsədi ilə getmiş, ev özbaşına tikili olduğu üçün müqavilə rəsmiləşdirilməmiş, əvəzində aralarında razılaşdırılmış borc müqaviləsi imzalanmışdır. Sözügedən Notariat Kontorunda cavabdehlər evdən qeydiyyatdan çıxmalarına dair ərizə yazmış, könüllü qeydiyyatdan çıxacaqlarını bildirmişlər. İddiaçı qeyd etmişdir ki, cavabdehin onun müraciətinin təmin edilməsindən imtina etməsi

qanunsuzdur və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə və Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə İPM-nin) 2.2-ci maddəsinin tələblərinə ziddir.

1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 aprel 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilərək üçüncü şəxslərin üçünün də mənzildən qeydiyyatdan çıxarılması rayon polis idarəsinə həvalə edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi iddianın təmin edilməsini onunla əsaslandırmışdır ki, üçüncü şəxslər Z.Məmmədovanın və qeyrilərinin mübahisəli evə qeydiyyata alınmalarına əsas olmuş Səbail rayon İcra Hakimiyyəti başçısının 1338 sayılı, 04 may 1995-ci il tarixli sərəncamının məhkəmə qərarı ilə ləğv olunması nəticəsində həmin şəxslərin mübahisəli evdə qeydiyyatlarının hüquqi əsasları itirilmişdir. Odur ki, üçüncü şəxslərin mübahisəli evdə qeydiyyatda qalmaları üçün faktiki və hüquqi əsaslar yoxdur.

Qərardan narazı qalan üçüncü şəxs Əhmədov Bəhman Nizami oğlu apellyasiya şikayəti verərək, qərarın ləğv edilməsini, iddianın rədd edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi kollegiyasının 28 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxs Əhmədov Bəhman Nizami oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilərək, 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 aprel 2017-ci il tarixli qərarı ləğv edilmiş, üçüncü şəxslər Məmmədova Zoya Cəlal qızı, Əhmədov Fəxri Nizami oğlu və Əhmədov Bəhman Nizami oğlunun Bakı şəhəri, Səbail rayonu, 4-cü Buxta döngəsi, 21 saylı evdən pasport qeydiyyatından çıxarılması vəzifəsinin cavabdehə həvalə edilməsinə dair iddia təmin edilməmişdir.

İddiaçı 28 noyabr 2017-ci il tarixdə kassasiya şikayəti verərək qərarın ləğv edilməsi və iddianın təmin edilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İPM-nin 2.2.2-ci maddəsinə görə, hazırkı iddia növü məcburetmə haqqında iddiaya aiddir.

Belə ki, iddiaçı cavabdeh inzibati orqandan üçüncü şəxslərin onun istifadəsində olan mənzildən qeydiyyatdan çıxarmasını xahiş etmiş, cavabdeh ərizəni təmin etməmişdir. Odur ki, iddiaçı inzibati məhkəmə icraatı qaydasında cavabdehin üzərinə onun istifadəsində olan mənzildən üçüncü şəxslərin qeydiyyatdan çıxarılmasına dair öhdəlik qoyulması barədə iddia qaldırmışdır.

İPM-nin 33.1 və 33.2-ci maddələrinin tələbinə görə iddiaçının arzuladığı inzibati aktın qəbulundan cavabdeh tərəfindən imtina edildiyi halda, məcburetmə haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı onun arzuladığı inzibati aktı qəbul etmək vəzifəsini cavabdehin üzərinə qoymağı məhkəmədən tələb edə bilər.

Bakı şəhəri, 4-cü Buxta döngəsi, 21 saylı evin özbaşına tikili olmasına və daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyata alınmamasına baxmayaraq iddiaçı həmin evə münasibətdə əmlakdan istifadə hüququna malikdir. Evə dair mülkiyyət hüququnun daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyata alınmamasına baxmayaraq həmin hüquqa istinad etməklə o, ona məxsus əmlakdan maneəsiz istifadəni həyata keçirə bilmək üçün hazırkı iddia ilə çıxış edə bilər.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 158.1.2-ci maddəsinə əsasən əmlakdan istifadə hüququ mülkiyyət hüququ ilə yanaşı əmlak hüququ sayılır. Həmin Məcəllənin 158.4-cü maddəsinə görə isə mülkiyyətçi olmayan şəxsin əmlak hüquqları istənilən şəxs, o cümlədən mülkiyyətçi tərəfindən pozulmaqdan müdafiə edilir.

Beləliklə, iddiaçı əmlakdan istifadə hüququ əsasında ona məxsus olan evdən yaşayış sahəsinə köçmək üçün hər hansı hüquqi əsasları mövcud olmayan üçüncü şəxsin qeydiyyatdan çıxarılmalarını tələb etmək hüququna malikdir.

“Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun “şəxsin yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdan çıxarılması” adlı 9-cu maddəsində mülkiyyətçinin və ya əmlak hüququnun sahibinin tələbi əsasında evə münasibətdə hər hansı qanunla qorunan hüquqların sahibi olmayan şəxslərin qeydiyyatdan çıxarılması imkanının nəzərdə tutulmaması məhkəmə qaydasında onların qeydiyyatdan çıxarılmalarına maneə təşkil etməməlidir.

İşdəki sənədlərə görə həm iddiaçı, həm də hər üç üçüncü şəxs Bakı şəhəri, 4-cü Buxta döngəsi, ev 21-də qeydiyyatdadırlar.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin qanuni qüvədə olan 4 dekabr 2013-cü il tarixli hökmündən görünür ki, üçüncü şəxslər Zoya Məmmədova və Fəxri Əhmədov özgəsinin əmlakını ələ keçirmək məqsədilə qabaqcadan əlbir olan bir qrup təşkil edərək, iddiaçı Şahin Adilə Cavanşir qızının etibarından sui-istifadə edib, güya yaşadıkları Bakı şəhəri, Səbail rayonu, 4-cü Buxta döngəsi, 21 saylı evi satmaq və evə dair mülkiyyət sənədlərinin hazırlanaraq Adilə Şahinin adına rəsmiləşdiriləcəyinə dair yalan vəd verməklə aldadaraq, iddiaçıdan 31 oktyabr 2008-ci il tarixdə Bakı şəhəri, Səbail rayonu, Bayıl qəsəbəsində yerləşən 2 saylı notariat kontorunda alınmış, həmin dövrün məzənnəsinə görə 32.360 manat təşkil edən 40.000 ABŞ dollarını və vahid niyyətinin davamı olaraq 10 dekabr 2008-ci il tarixdə alınmış, həmin dövrün məzənnəsi ilə 4.033 manat təşkil edən 5.000 ABŞ dollarını vədinə əməl etməyərək ələ keçirməklə zərərçəkmiş şəxsə külli miqdarda, yəni 45.000 ABŞ dolları, Azərbaycan manatına məzənnəsi ilə 36.393 manat məbləğində ziyan vurmaqla dələduzluq etmişlər. Üçüncü şəxslər Zoya Məmmədova və Fəxri Əhmədov Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 178.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək hər biri 8 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişlər.

Məmmədov Rasim Cəlal oğlu azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı cəza çəkən üçüncü şəxslər Z.Məmmədova və F.Əhmədovla yanaşı, digər üçüncü şəxs B.Əhmədovun da etibarnamə üzrə nümayəndəsi olmuşdur.

İşdən görünür ki, hər üç üçüncü şəxsin nümayəndəsi R.Məmmədov işə baxılan zaman birinci instansiya məhkəməsinin iclasında iştirak etmiş, iddianın təmin edilməsinə dair məhkəmə qərarı onun iştirakı ilə elan edilmiş, o, 26 may 2017-ci il tarixdə birinci instansiya məhkəməsinin qərarını almış, İPM-nin 31.2-ci maddəsinə əsasən onun təmsil etdiyi şəxslərin (üçüncü şəxslər Z.Məmmədova və R.Əhmədovun) adından bütün prosessual hərəkətləri həyata keçirmək hüququ olmuş, buna baxmayaraq üçüncü şəxslər Z.Məmmədova və F.Əhmədovun qeydiyyatdan çıxarılmasına dair iddianı təmin edən birinci instansiya məhkəməsinin qərarından apellyasiya şikayəti verməmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarından üçüncü şəxslərdən yalnız Əhmədov Bəhmən

Nizami oğlu apellyasiya şikayəti vermişdir. Digər iki üçüncü şəxs və nümayəndələri apellyasiya şikayətləri verməmişlər. Həmin üçüncü şəxslər onları məhkəmə iclasında B.Əhmədovun təmsil etməsinə dair, habelə onların adından prosesual hərəkətlərin edilməsinə dair hər hansı sənəd (etibarnamə) təqdim etməmişlər. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə iclası protokollarından və qərarlarından da görünür ki, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 aprel 2017-ci il tarixli qərarından üçüncü şəxs Əhmədov Bəhmən Nizami oğlu tərəfindən apellyasiya şikayəti verilmiş və apellyasiya instansiyası məhkəməsi B.N.Əhmədovun apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxmışdır.

Bununla yanaşı, apellyasiya instansiyası məhkəməsi bəhs edilənlərə baxmayaraq üçüncü şəxslərin hamısı ilə bağlı birinci instansiya məhkəməsinin qərarının qanuniliyini yoxlamışdır.

İPM-nin 81.2-ci maddəsinə əsasən inzibati məhkəmə icraatının iştirakçıları (tərəflər və məhkəmə icraatına cəlb olunmuş üçüncü şəxslər) yalnız onların tələblərinin təmin olunmadığı hallarda şikayət vermək hüququna malikdirlər.

Bu fəsilə başqa qaydanın müəyyən edilmədiyi hallarda, şikayət üzrə inzibati məhkəmə icraatında birinci instansiya məhkəməsində icraatla bağlı İPM-də nəzərdə tutulmuş müvafiq prosesual qaydalar, o cümlədən iddia ərizəsinin formasına və məzmununa dair tələblər və Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual-Məcəlləsinin apellyasiya instansiyası məhkəməsində icraatla bağlı müvafiq müddəaları tətbiq olunur (81.3-cü maddə).

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində və hüquqi məsələlər, habelə sübutlar və faktlar (faktiki hallar) əsasında mahiyyəti üzrə tam həcmdə baxır...(82-ci maddə).

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi prosesual qanunvericiliyin bəhs edilən normalarını pozaraq mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxmamış, inzibati məhkəmə icraatının iştirakçıları olan üçüncü şəxslər Z.Məmmədova və F.Əhmədovun apellyasiya şikayəti olmadığı halda, birinci instansiya məhkəməsinin qərarını onlara aid hissədə də ləğv edərək iddianı rədd etmişdir.

İPM-nin 85.1-ci maddəsinə əsasən, şikayət məhkəmə qərarının tam formada təqdim olunduğu gündən 30 gün müddətində inzibati-iqtisadi məhkəmə vasitəsilə verilir.

Üçüncü şəxslər Z.Məmmədova və F.Əhmədovun qeydiyyatdan çıxarılmasına dair birinci instansiya məhkəməsinin qərarının sürəti onların nümayəndəsi R.Məmmədova 26 may 2016-cı il tarixdə təqdim olunmuş, təqdim olunduğu gündən 30 gün müddətində R.Məmmədov inzibati-iqtisadi məhkəmə vasitəsilə həmin qərardan apellyasiya şikayəti verməmiş, Z.Məmmədovaya və F.Əhmədova münasibətdə birinci instansiya məhkəməsinin qərarı qanuni qüvvəyə minmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarının Məmmədova Zoya Cəlal qızı və Əhmədov Fəxri Nizami oğlunun Bakı şəhəri, Səbail rayonu, 4-cü Buxta döngəsi, 21 saylı evdən qeydiyyatdan çıxarılmasının Səbail rayon Polis İdarəsinə həvalə edilməsi hissəsindən apellyasiya şikayəti verilmədiyindən, qərarın bu hissəsi üçüncü şəxs B.Əhmədovun apellyasiya şikayətinin predmeti ola bilmədiyindən və mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxılmadığından Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-iqtisadi Kollegiyasının 13 fevral 2018-ci il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxslər Z.Məmmədovaya və F.Əhmədova aid hissədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.

İddiaçıların bələdiyyə torpağının satılmasına dair müsabiqə və hərracın keçirilməsi səlahiyyətinə malik olmayan bələdiyyəyə qarşı qaldırdıqları iddia tələbi əsaslı olaraq mümkünsüz sayılmışdır.

İddiaçılar Rzayev Zaur Əlihüseyn oğlu, Rzayev Mahir Əlihüseyn oğlu və Rzayev Mehman Mahir oğlu cavabdeh Bakı şəhəri Səbail Bələdiyyəsinə müraciət edərək Bakı şəhəri, Səlyan şossesi, 32 ünvanında yerləşən, hər birinin ölçüsü 600 kv.metr olan, onlar tərəfindən daş hasara alınmış və istifadələrində olan 1800 kv.metr

torpaq sahələrinin adlarına sənədləşdirilməsinə münasibət bildirməyi xahiş etmişlər.

Bakı şəhəri Səbail Bələdiyyəsi ŞB QA 4/233 nömrəli, 16 iyul 2008-ci il tarixli məktubla Bakı şəhər Memarlıq və Şəhərsalma Baş İdarəsinə bu haqda müraciət etmiş və Bakı şəhər Memarlıq və Şəhərsalma Baş İdarəsinin 18/03-8/6751 nömrəli, 15 dekabr 2008-ci il tarixli Bakı şəhər Səbail

Bələdiyyəsinə ünvanlanmış məktubu ilə Bakı şəhəri, Səlyan şossesi 32 ünvanında yerləşən, hər birinin ölçüsü 600 kv.m. olan torpaq sahələrinin Rzayev Zaur Əlihüseyn oğlunun, Rzayev Mahir Əlihüseyn oğlunun və Rzayev Mehman Mahir oğlunun adlarına sənədləşdirilməsinə etiraz etmədiklərini bildirmişdir.

İddiaçılar 2014-cü ilin fevral ayında cavabdeh orqana ərizə ilə müraciət edərək qeyd edilən torpaq sahəsinin onlara müsabiqə yolu ilə satılmasını xahiş etmişlər.

Səbail Bələdiyyəsi 07 fevral 2014-cü il tarixdə Rzayev Zaur Əlihüseyn oğluna, Rzayev Mahir Əlihüseyn oğluna və Rzayev Mehman Mahir oğluna ünvanlanmış SB/MA-5/11 sayılı məktubu ilə bildirmişdir ki, hazırda torpaq sahələrinə dair hərrac və müsabiqələr keçirilmir.

Bundan sonra iddiaçılar Rzayev Zaur Əlihüseyn oğlu, Rzayev Mahir Əlihüseyn oğlu və Rzayev Mehman Mahir oğlu cavabdeh Bakı şəhəri Səbail Bələdiyyəsinə qarşı məhkəmədə iddia qaldıraraq Bakı şəhəri, Səlyan şossesi 32 ünvanında yerləşən, hər birinin ölçüsü 600 kv.metr olan, onlar tərəfindən daş hasara alınmış və istifadələrində olan 1800 kv.metr torpaq sahələrinin müsabiqə yolu ilə onlara satılması öhdəliyinin cavabdehin üzərinə qoyulması barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişlər.

1 sayılı İnzibati-iqtisadi məhkəməsinin 03 aprel 2015-ci il tarixli qərarı ilə həmin iddia təmin edilmişdir.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan cavabdeh apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 03 aprel 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələblərinin isə təmin olunmaması barədə yeni qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-iqtisadi Kollegiyasının (bundan sonra məndə apellyasiya instansiyası məhkəməsi) 07 oktyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək birinci instansiya məhkəməsinin 03 aprel 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilmiş və iddiaçılar Zaur Əlihüseyn oğlu Rzayev, Mahir Əlihüseyn oğlu Rzayev və Mehman Mahir oğlu Rzayevin cavabdeh Bakı şəhər Səbail Bələdiyyəsinə qarşı Bakı şəhəri Səlyan şossesi 32 ünvanında yerləşən, hər birinin ölçüsü 600 kv.metr olan, onlar tərəfindən daş hasara alınmış və istifadələrində olan 1800 kv.metr torpaq sahələrinin müsabiqə yolu ilə onlara satılması öhdəliyinin cavabdehin üzərinə

qoyulması barədə iddiaları mümkün sayılmamışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iş üzrə **iddianın mümkün sayılmaması** qənaətinə gələrkən ona əsaslanmışdır ki, cavabdeh torpaq sahəsinə dair müsabiqə və hərracların keçirilməsi səlahiyyətinə malik olmadığı üçün və iddiaçının tələbi səlahiyyətli inzibati orqana yönəlmədiyindən bu məcburetmə barədə iddiası mümkünlük şərtlərinə cavab vermir.

İddiaçılar apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından narazı qalaraq Ali Məhkəmənin İnzibati-iqtisadi Kollegiyasına kasasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişlər.

Kasasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, mübahisə predmeti olan iddiaçıların hər birinin sahibliyində və istifadələrində olan 600 kv.metr torpaq sahəsinin iddiaçıların adlarına sənədləşdirilməsi üçün Səbail Bələdiyyəsi tərəfindən Bakı şəhəri, Memarlıq və Şəhərsalma Baş idarəsinə 16 iyul 2008-ci il tarixli, ŞB QA 4/233 sayılı məktub yazmış və Bakı şəhəri Memarlıq və Şəhərsalma Baş İdarəsi 15 dekabr 2008-ci il tarixli, 18/03-8/6751 sayılı məktubu ilə həmin torpaq sahələrinin iddiaçıların adlarına sənədləşdirilməsinə etiraz etmədiyini bildirmişdir.

Lakin sonradan Səbail Bələdiyyəsi həmin torpaq sahələrini onların adına sənədləşdirməkdən imtina etmiş və ona görə də birinci instansiya məhkəməsi haqlı olaraq Azərbaycan Respublikası Torpaq Məcəlləsinin 66.1-ci maddəsi, “Torpaq bazarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsi və Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 68.1, 68.2 və 73.1-ci maddələrini tətbiq etməklə iddialarının təmin olunması barədə qərar qəbul etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-iqtisadi Kollegiyası isə birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və iddianın mümkün sayılmaması üçün “Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları haqqında Əsasnamə”nin 22 və 23-cü maddələrini və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 23 oktyabr tarixli, 972 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların mülkiyyətə və icarəyə verilməsi ilə bağlı torpaq müsabiqələrinin və hərraclarının

keçirilməsi Qaydaları”nın II bölməsini və 3-cü bəndini düzgün tətbiq etməmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası məruzəçi hakimın məruzəsini, cavabdehin nümayəndəsi və vəkalinin izahat və çıxışını dinləyib, işin faktiki hallarının qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğunluğunu yoxlayaraq hesab etmişdir ki, aşağıda qeyd olunanlar nəzərə alınaraq iş üzrə cavabdehin kassasiya şikayəti təmin edilməməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 07 oktyabr 2015-ci il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası Azərbaycan Respublikası İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, hər bir halda kassasiya instansiyası məhkəməsi baxılan mübahisəyə maddi və prosessual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib-edilməməsini də yoxlamalıdır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edib, iddianın mümkün sayılmaması barədə nəticəyə gələrkən haqlı olaraq qeyd etmişdir ki, “Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları haqqında Əsasnamə”nin 22 və 23-cü bəndlərinə əsasən bələdiyyə hərraca və ya müsabiqəyə çıxarılan torpaq sahəsi üzərində onun mülkiyyət hüququ qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatı alındıqdan sonra hərrac və ya müsabiqənin keçirilməsi barədə qərar qəbul edərək, həmin qərarın bir nüsxəsini daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış, daşınmaz əmlakın kadastr xəritəsindən çıxarış və qeydiyyatı alınmış hüquqların məhdudlaşdırılmasına (yüklülüyünə) dair arayış ilə birlikdə hərrac (müsabiqə) təşkil etmək üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərir. Bu əsasnamənin 10-cu bəndində nəzərdə

tutulmuş hallarda bələdiyyə müvafiq icra hakimiyyəti orqanından daxil olmuş sənədlərə baxaraq torpaq sahəsinin dəyəri ödənildikdən sonra 5 gün müddətində torpağın mülkiyyətə ayrılması barədə qərar qəbul edir. Torpaq sahəsinin qiyməti bazar məzənnələri nəzərə alınmaqla bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilir. Torpağın 0,01 hektarının qiyməti şəhərlərin və rayon mərkəzlərinin müvafiq zonasında və ya müvafiq kadastr qiymət rayonuna daxil olan inzibati rayonda son torpaq hərracı və ya müsabiqəsi vasitəsilə satılan torpağın hər 0,01 hektarına görə ödənilən qiymətdən az ola bilməz.

İddiaçıların müsabiqə yolu ilə onlara satılmasını tələb etdikləri Bakı şəhəri, Səlyan şossesi 32 ünvanında yerləşən, hər birinin ölçüsü 600 kv.m. olan torpaq sahələri üzərində bələdiyyənin mülkiyyət hüququ qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatı alınmamışdır. Belə olan təqdirdə, cavabdehin həmin torpaq sahəsini “Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları haqqında Əsasnamə”nin 22 və 23-cü bəndlərinə əsasən hərraca çıxarılması barədə qərar qəbul etməsi mümkün deyildir. Çünki həmin maddələrin tələbinə görə, bələdiyyə hərrac və ya müsabiqənin keçirilməsi barədə qərarı birlikdə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış, daşınmaz əmlakın kadastr xəritəsindən çıxarış və qeydiyyatı alınmış hüquqların məhdudlaşdırılmasına (yüklülüyünə) dair arayış ilə birlikdə hərrac (müsabiqə) təşkil etmək üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərməlidir.

Eləcə də məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 23 oktyabr tarixli 972 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların mülkiyyət və icarəyə verilməsi ilə bağlı torpaq müsabiqələrinin və hərraclarının keçirilməsi Qaydaları”nın (bundan sonra “Qaydalar”ın) 3-cü bəndinə əsasən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların torpaq müsabiqələri və ya hərracları vasitəsilə mülkiyyətə və icarəyə verilməsi mülkiyyətçinin qərarı ilə həyata keçirilir.

Müsabiqə və ya hərrac təşkilatçılar tərəfindən tələb və təklifdən asılı olaraq keçirilir. Özəlləşdirilən dövlət müəssisə və obyektlərinin yerləşdiyi torpaq sahələri istisna olmaqla, digər torpaq sahələrinin müsabiqələr və hərracları vasitəsilə mülkiyyətə və icarəyə verilməsi qaydasını tənzimləyən sənədlərin (ərizə, hərrac

iştirakçılarının biletləri, protokol, hərrac və ya müsabiqə qalibinə verilən şəhadətnamə və s.) nümunələri təşkilatçı - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi tərəfindən hazırlanır və təsdiq olunur.

Bununla yanaşı həmin "Qaydalar"ın II bölməsinə görə müsabiqə və hərrac təşkilatçısı, yəni Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi, hərrac və ya müsabiqədə iştirak etmək üçün torpaq müsabiqəsi və ya hərracın keçiriləcəyi vaxtı müəyyən etməklə alqı-satqı və icarə obyektini üzrə tələb olunan sənədləri və materialları hazırlayır və müsabiqə və ya hərracın keçirilməsi haqqında bildirişi hazırlayıb, onun kütləvi informasiya vasitələri ilə yayılmasını təşkil edir.

Həmin "Qaydalar"a müvafiq olaraq Dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların mülkiyyətə və icarəyə verilməsi ilə bağlı bütün təşkilati məsələləri Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi həyata keçirməlidir.

Bununla yanaşı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin ləğv edilməsi haqqında" 05.02.2015-ci il tarixli Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi ləğv olunmuş, Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi tədbirləri və "Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 04.05.2015-ci il tarixli Fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Torpaqların Dövlət İdarəetməsinin Təşkili üzrə Dövlət Agentliyi" haqqında Əsasnaməsi təsdiq edilmiş və həmin Əsasnamənin 3.0.7-ci

bəndinə əsasən dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların mülkiyyətə və ya icarəyə verilməsi ilə bağlı torpaq müsabiqələrinin və hərraclarının keçirilməsi ilə bağlı işləri təşkil etmək həmin Agentliyin vəzifələrinə aid edilmişdir.

Qeyd olunanlara əsasən məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşaraq hesab etmişdir ki, cavabdeh torpaq sahəsinə dair müsabiqə və hərracların keçirilməsi səlahiyyətinə malik olmadığından və iddiaçının tələbi səlahiyyətli inzibati orqana yönəlmədiyindən bu məcburetmə barədə iddia mümkünlük şərtlərinə cavab vermir.

Belə ki, İPM-nin 35.1-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllədə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, iddiaçının iddia ərizəsində inzibati aktın qəbul edilməsi və ya qəbul edilməsindən imtina olunması, yaxud inzibati orqanın hərəkəti və ya hərəkətsizliyi nəticəsində onun hüquqlarının və qanunla qorunan maraqlarının pozulduğunu əsaslandırıdığı hallarda mübahisələndirmə haqqında, məcburetmə haqqında, öhdəliklərin icrası haqqında və müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinməyə dair iddia mümkün sayılır.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə istinadən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq etmiş və məhkəmənin 07 oktyabr 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi üçün əsaslar yoxdur.

Buna görə kassasiya kollegiyasının iş üzrə qəbul etdiyi qərarla kassasiya şikayəti təmin edilməmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 oktyabr 2015-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmışdır.

Şəxsin barəsində cinayət təqibi orqanı tərəfindən cinayət işinin istintaqı ilə bağlı tətbiq edilmiş ölkədən çıxışa məhdudiyət qoyulmasına dair tədbirin mübahisələndirilməsinə dair işlərə cinayət mühakimə icraatı çərçivəsində məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalıdır.

İddiaçı Mustafayeva Xədicə Rasim qızı cavabdeh Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə İstintaq İdarəsinə qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək həmin idarənin iddiaçının ölkədən getmək hüququnu qadağan edən (məhdudlaşdıran) və məhkəmə qərarı

olmadan prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq edən hərəkətlərin və qərarlarının qanunsuz hesab edilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, 17 aprel 2016-cı il tarixdə İstanbula yola düşmək istəyərkən, Bakı Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanının pasport nəzarəti əməkdaşı tərəfindən

ona bildirilmişdir ki, müvafiq dövlət orqanı tərəfindən ölkədən getməyinə qadağa (məhdudiyət) qoyulmuşdur. 26 may 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu Ağır Cinayətlərə dair işlər üzrə İstintaq İdarəsinin rəisi Eldar Əhmədovun adından aldığı məktubda barəsində sərhədkeçməyə məhdudiyətin Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlərə dair İstintaq İdarəsində ibtidai istintaqı aparılan 152006057 sayılı cinayət işi üzrə tətbiq olunduğu və müraciətinin həmin cinayət işinə əlavə edildiyi göstərilmişdir. Onun tərəfindən Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Ağır Cinayətlərin İstintaq İdarəsinin istintaq qrupunun müstəntiqi Mübariz Alverdiyevin, həmin idarənin rəisi Eldar Əhmədovun ölkədən getmək hüququnu qadağan edən (məhdudlaşdıran) və məhkəmə qərarı olmadan prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq edən hərəkətlərin və qərarlarının qanunsuz hesab edilməsi, qərarların ləğv olunması ilə bağlı məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilmişdir. Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 iyun 2016-cı il tarixli qərarı ilə onun məhkəmə nəzarəti qaydasında vermiş olduğu şikayətin icraata qəbulundan imtina edilmişdir. Nəsimi Rayon Məhkəməsinin sözügedən qərarının əsassız olduğunu hesab edərək, onun tərəfindən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə apellyasiya şikayəti verilmişdir. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 14 iyul 2016-cı il tarixli qərarı ilə onun apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 iyun 2016-cı il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır. Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 iyun 2016-cı il tarixli qərarında Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) 2.2-ci və 2.2.4-cü maddələri əsas götürülərək göstərilmişdir ki, “ərizəçinin İPM-nin tələblərinə uyğun olaraq onun Azərbaycan Respublikasından çıxışına mane olan, müdaxilə edən orqanın müdaxiləsindən müdafiəyə dair iddia ərizəsi ilə müvafiq inzibati-iqtisadi məhkəməyə müraciət etmək hüququ vardır”. O, yalnız bir dəfə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Ağır Cinayətlərin İstintaqı İdarəsinə çağırılmışdır və həmin İstintaq İdarəsinin müstəntiqi Mübariz Allahverdiyev tərəfindən şahid qismində dindirilmişdir, barəsində sərhədkeçməyə məhdudiyət müstəntiq Mübariz Allahverdiyev və həmin idarənin rəisi Eldar Əhmədov tərəfindən qoyulmuşdur. 26 may 2016-cı ildə İstintaq İdarəsinin rəisi Eldar Əhmədovun adından aldığı

məktubda barəsində sərhədkeçməyə məhdudiyətin Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlərə dair İstintaq İdarəsində ibtidai istintaqı aparılan 152006057 sayılı cinayət işi üzrə tətbiq olunduğu qeyd edilmişdir, yəni onun barəsində istintaq aparın şəxslər tərəfindən hüquq və azadlığı məhdudlaşdırılan tədbirin görüldüyü təsdiq olunmuş, lakin buna əsas verə bilən hər hansı hala istinad edilməmişdir. Faktiki olaraq həmin şəxslər tərəfindən onun barəsində məhkəmə qərarı olmadan şübhəli, təqsirləndirilən şəxs barəsində mümkün ola bilən prosessual məcburiyyət tədbiri (ölkədən çıxışa qoyulmuş qadağa) tətbiq olunmuşdur.

1 sayılı Bakı İnzibati-iqtisadi Məhkəməsinin 01 noyabr 2016-cı il tarixli qərarı ilə iddia mümkün sayılmamışdır. İddiaçı həmin qərardan apellyasiya şikayəti vermişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-iqtisadi Kollegiyasının 24 yanvar 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin edilərək birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv olunmaqla iş həmin məhkəməyə göndərilmişdir.

Apellyasiya məhkəməsinin həmin qərardan sonra birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən işə inzibati mübahisə kimi mahiyyəti üzrə baxılmışdır.

1 sayılı Bakı İnzibati-iqtisadi Məhkəməsinin 12 may 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı X.R.Mustafayevanın cavabdeh Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Ağır Cinayətlərə dair işlər üzrə İstintaq İdarəsinə qarşı həmin idarənin iddiaçının ölkədən getmək hüququnu qadağan edən (məhdudlaşdırın) və məhkəmə qərarı olmadan prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq edən hərəkətlərin və qərarlarının qanunsuz hesab edilməsi barədə iddiası rədd edilmişdir.

İddiaçı apellyasiya şikayətində məhkəmənin həmin qərarının ləğv edilməsi və iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-iqtisadi Kollegiyasının 27 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş və birinci instansiya məhkəməsinin 12 may 2017-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından iddiaçı kassasiya şikayəti verərək həmin qərarını ləğv edilib iddianın təmin

edilməsinə dair yeni qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ondan ibarət olmuşdur ki, istər birinci, istərsə də apellyasiya instansiyası məhkəməsi Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin iddianın mümkün hesab edilərək, işin birinci instansiya məhkəməsinə göndərilməsinə dair 24 yanvar 2017-ci il tarixli qərardadında müəyyən olunmuş göstərişləri lazımcına yerinə yetirməmişlər, iddia ərizəsinə inzibati icraat qaydasında deyil, sanki cinayət mühakimə icraatı qaydasında baxmış və əsassız olaraq iddia tələbini rədd etmişlər. Bununla da, məhkəmələr cinayət təqibini həyata keçirən orqan tərəfindən ölkədən getmək hüququnu qadağan edən (məhdudlaşdırıcı) hərəkətlərin və qərarların qanunsuz hesab edilməsinə dair şikayətin məhkəmə nəzarəti qaydasında verilməli olduğunu bir daha sərgiləmiş olmuşlar. Lakin nəzərə alınması vacibdir ki, sərbəst hərəkət azadlığının məhdudlaşdırılmasının qanunsuzluğundan şikayət edən şəxsə eyni zamanda inzibati və cinayət mühakimə icraatı qaydasında rədd cavabının verilməsi vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verən milli və beynəlxalq hüququn tələbləri ilə uzlaşmır, həmçinin məhkəmə əlçatanlığını mümkünəşür edir.

Bundan əlavə, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sözügedən qərarında göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 aprel 2008-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Giriş-çıxış və qeydiyyat» idarələrarası avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sistemi haqqında Əsasnamənin 8.7-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu, Fövqəladə Hallar Nazirliyi axtarışda olan, barəsində tutma haqqında qərar qəbul edilən, cinayət işi üzrə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilən, barəsində qətimkan tədbiri seçilən şəxslər haqqında məlumatların «Sərhədkeçməyə məhdudiyət siyahısı»na daxil edilməsi dövlət orqanları tərəfindən Sistem çərçivəsində qanunvericiliyə uyğun olaraq həyata keçirilən vəzifələrdən biridir.

Beləliklə, məhkəmə, qərarında istinad etmiş olduğu Əsasnamənin tələblərini iddiaçıya münasibətdə səhv təfsir etməklə, düzgün nəticəyə gəlməmişdir. Həmin Əsasnamədə açıq-aydın göstərilmişdir ki, “sərhədkeçməyə məhdudiyət siyahısı”na yalnız yuxarıda adı çəkilən şəxslər daxil olunurlar. Buradan belə bir nəticə hasil olunur ki, faktiki olaraq cavabdeh orqan tərəfindən iddiaçının barəsində məhkəmə qərarı olmadan

şübhəli, təqsirləndirilən şəxs barəsində mümkün ola bilən prosesual məcburiyyət tədbiri tətbiq olunmuşdur.

Həmçinin məhkəmələr qərarında Azərbaycan Respublikası Mıqrasiya Məcəlləsinin 9.3.1-ci maddəsinə və Cinayət-Prosesual Məcəlləsinə istinad edərək əsaslandırmağa çalışmışlar ki, iddiaçı ölkədən getmək və ölkəyə gəlmək hüququndan məhrum edilməmiş, sərhədkeçməyə məhdudiyət istintaq orqanı tərəfindən və cinayət işinin istintaqı ilə əlaqədar yaranmış zərurətlə bağlı müvəqqəti qoyulmuşdur. Halbuki, Mıqrasiya Məcəlləsinin 9.3.1-ci maddəsinin məzmunundan görünür ki, tutulan və ya barəsində qətimkan tədbiri seçilmiş şəxsin ölkədən getmək hüququ məhdudlaşdırıla bilər. İddiaçı isə yalnız bir dəfə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə İstintaq İdarəsinə çağırılmış və şahid qismində dindirilmişdir. Onun barəsində hər hansı cinayət işi yoxdur, heç vaxt tutulmamış və təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməmiş, ona qarşı hər hansı ittiham irəli sürülməmiş və barəsində qətimkan tədbiri seçilməmişdir. Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 28-ci maddəsi ilə müdafiə altına alınan sərbəst hərəkət etmək azadlığı heç bir əsaslı səbəb göstərilmədən cinayət prosesini həyata keçirən orqan tərəfindən pozulmaqda davam edir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası mübahisə üzrə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin olunaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv olunmaqla iddianın mümkün sayılmamasına dair yeni qərar çıxarılmalıdır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası özünün mövqeyini aşağıdakı qaydada əsaslandırmışdır.

Hazırkı işin hallarından müəyyən olunur ki, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu Ağır Cinayətlərə dair işlər üzrə İstintaq İdarəsinin 13 may 2016-cı il tarixli məktubunda göstərilmişdir ki, iddiaçının barəsində sərhədkeçməyə məhdudiyət Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlərə dair İstintaq İdarəsində ibtidai istintaqı aparılan 152006057 sayılı cinayət işi üzrə tətbiq olunmuşdur.

İddiaçı həmin məhdudiyəti qanunsuz hesab edərək əvvəlcə bununla bağlı məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət etmişdir. Həmin şikayət üzrə çıxarılmış Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 iyun 2016-cı il tarixli qərarı ilə

onun məhkəmə nəzarəti qaydasında vermiş olduğu şikayətinin icraata qəbulundan imtina edilmişdir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində (bundan sonra mətdə CPM-də) məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilə bilən prosessual hərəkət və qərarların dairəsi dəqiq müəyyən edilmişdir, şikayətdə qeyd olunan məsələyə məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılması nəzərdə tutulmamışdır. Məhkəmənin qənaəti ondan ibarət olmuşdur ki, İPM-nin tələblərinə əsasən iş inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılmalıdır.

İddiaçının Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 iyun 2016-cı il tarixli qərarından verdiyi şikayət Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 14 iyul 2016-cı il tarixli qərarı ilə təmin edilməmişdir. Apellyasiya məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşaraq onu əsaslı hesab etmişdir.

İddiaçı barəsində sərhədkeçməyə qoyulmuş məhdudiyyəti məhkəmə nəzarəti qaydasında mübahisələndirməyə müvəffəq olmadıqdan sonra inzibati qaydada iddia qaldırmaqla hazırkı tələblə 1 sayılı Bakı İnzibati-iqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

1 sayılı Bakı İnzibati-iqtisadi Məhkəməsinin 01 noyabr 2016-cı il tarixli qərarı ilə iddia mümkün sayılmamışdır. Məhkəmə hesab etmişdir ki, iddiaçı tərəfindən qaldırılan məsələnin mübahisələndirilməsi cinayət mühakimə icraatı qaydasında aparılmalı, başqa sözlə, ya istintaqa prosessual nəzarəti həyata keçirən prokurora, ya da məhkəmə nəzarəti qaydasında ümumi məhkəməyə şikayət edilməlidir.

İddiaçı həmin qərardaddan apellyasiya şikayəti vermiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 24 yanvar 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin edilərək 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 01 noyabr 2016-cı il tarixli qərarı ləğv olunmaqla iş həmin məhkəməyə göndərilmişdir. Apellyasiya məhkəməsi isə belə hesab etmişdir ki, işə inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılmalıdır. Çünki iddiaçının sərhəd keçməsinə məhdudiyyət cavabdeh tərəfindən cinayət işinin istintaqı zərurəti ilə əlaqədar qoyulsa da, sonuncunun hərəkətləri CPM-nin 449.3-cü maddəsinin təsiri dairəsinə düşür. Bu isə o deməkdir ki, CPM-lə başqa aidiyyət qaydası müəyyən edilməmişdir, hazırkı mübahisəyə “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3.2.1-ci

maddəsi tətbiq oluna bilməz, iddiaçı məhkəmə aidiyyətini düzgün seçmişdir.

Bundan sonra işə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən inzibati mübahisə kimi mahiyyəti üzrə baxılmış və iddianın rədd edilməsinə dair qərarlar qəbul edilmişdir.

Kassasiya kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılan iddianın hüquqi cəhətdən yoxlanılması iki hissəyə ayrılır: mümkünlük və əsaslılıq. İddianın əsaslılığının araşdırılması üçün ilkin şərt iddianın mümkün olmasıdır. Mümkünlük şərtlərinin mövcudluğunu isə məhkəmə tərəflərin bunu tələb edib-etməməsindən asılı olmayaraq xidməti vəzifəsinə görə yoxlamalıdır.

Bütün növ inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılmalı olan mübahisələrə münasibətdə iddianın ilkin mümkünlük şərtlərindən biri İPM-nin 1.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir. Həmin maddəyə görə, bu Məcəllə inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrin (bundan sonra - inzibati mübahisələr) məhkəmə aidiyyətini, həmin mübahisələrə məhkəmədə baxılmasının və həll edilməsinin prosessual prinsiplərini və qaydalarını müəyyən edir.

Bu mənada, inzibati məhkəmə icraatı qaydasında yalnız inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrə baxıla bilər. Odur ki, əgər mübahisə inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı yaranmış mübahisə deyildirsə, ona inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxıla bilməz.

Bundan başqa, işlərə inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılmasına dair digər mühüm bir müddəə də İPM-nin 2.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir. Buna görə isə qanunla başqa aidiyyət qaydası müəyyən edilməmişdirsə, inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə icraatı inzibati-iqtisadi məhkəmələr və inzibati-iqtisadi kollegiyalar tərəfindən həyata keçirilir.

«İnzibati icraat haqqında» Qanununun 3.2-ci maddəsinə əsasən bu Qanun inzibati orqanların cinayət təqibi üzrə cinayət-prosessual fəaliyyətinə şamil olunmur.

İşin mübahisələndirilməyən hallarına görə, iddiaçının barəsində sərhədkeçməyə məhdudiyyət Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlərə dair işlər üzrə İstintaq İdarəsində ibtidai istintaqı aparılan 152006057 sayılı cinayət işi üzrə tətbiq olunmuşdur. Bu halda, kollegiya hesab etmişdir ki, iddiaçının ölkədən çıxışına aparılan hər hansı cinayət təqibinin gedişində qadağa

qoyulmuşdursa, həmin məsələnin mübahisələndirilməsi də yenə cinayət-mühakimə icraatı qaydasında aparılmalıdır. Çünki bu zaman tətbiq ediləcək hüquq publik hüququn nizaməsalma predmetinə aid olmayacaqdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, inzibati məhkəmə icraatı qaydasında inzibati orqanların yalnız publik hüquqdan irəli gələn hərəkətlərinin və yenə publik hüquqa əsaslanılmaqla qəbul edilmiş qərarlarının qanuniliyi və əsaslılığı yoxlanılır. Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə İstintaq İdarəsində aparılan cinayət işinin istintaqı zamanı həyata keçirilən fəaliyyətlə bağlı tətbiq edilən hüquq isə inzibati orqanların cinayət təqibi üzrə cinayət-prosessual fəaliyyətinə aid hüquqdur.

CPM-də məhkəmə nəzarəti qaydasında şikayət verilə bilən prosesual hərəkət və qərarların dairəsinin dəqiq sadalandığına və həmin siyahıda hazırda iddiaçı tərəfindən mübahisələndirilən məsələnin göstərilmədiyinə dair məhkəmə nəzarəti qaydasında işə baxmış məhkəmələrin mövqeyinə münasibətdə isə kollegiya aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Kollegiyanın qənaətinə görə bunun CPM-nin 449.3-cü maddəsində aşkar şəkildə sadalanmaması sözügedən məsələyə məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalı olması halını dəyişdirmir. Çünki yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, istintaq orqanı tərəfindən bu tədbir cinayət təqibinin gedişində tətbiq edilmişdir. Odur ki, həmin tədbirinin tətbiq edilməsinin qanuniliyi və əsaslılığına da yenə cinayət təqibi çərçivəsində məhkəmə nəzarəti qaydasında qiymət verilməlidir.

Sözügedən məsələyə məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalı olması həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 05 avqust 2009-cu il və 12 mart 2015-ci il tarixli qərarlarındakı hüquqi mövqələrdən də irəli gəlir. Belə ki, həmin qərarlarda Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyi ondan ibarət olmuşdur ki, qanunvericiliklə müəyyən məsələnin tənzimlənməməsi və ya qismən tənzimlənməsi şəxslərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlarının prosesual qərar və ya hərəkətlər ilə pozulduğu təqdirdə, bu qərar və ya hərəkətlərdən şikayət vermək hüququnu istisna etmir.

Belə ki, “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 05 avqust 2009-

cu il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin «qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər» müddəası cinayət prosesinin digər iştirakçılara aid olduğuna görə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosesual hərəkətlərindən və ya qərarlarından şahidin də şikayət vermək hüququnu istisna etmir. Lakin cinayət prosesinin digər iştirakçıları, o cümlədən şahidlər cinayət təqibini həyata keçirən orqanın vəzifəli şəxslərinin qərarlarından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət vermək hüququna o halda malikdirlər ki, həyata keçirilmiş hərəkətlər və qəbul olunmuş qərarlar onların hüquq və qanuni maraqlarına toxunmuş olsun, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunmuş hüquqlarına və azadlıqlarına zərər yetirə və yaxud ədalət mühakiməsinə müraciətini (əlçatanlığını) çətinləşdirə bilsin.

“Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin şikayət vermək hüququ olan “digər şəxslər” müddəasının şərh edilməsinə dair” 12 mart 2015-ci il tarixli qərarında isə göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 449.2.3-cü maddəsinin “qərarın qəbul edilməsi və ya hərəkətin aparılması nəticəsində hüquq və azadlıqları pozulan digər şəxslər” müddəası cinayət prosesinin iştirakçıları və tərəfləri olmayan, lakin cinayət prosesində iştirak edən və ya hər hansı bir formada cinayət-prosessual hüquq və ya vəzifələri həyata keçirən şəxslərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları prosesual qərar və ya hərəkətlər ilə pozulduğu təqdirdə, bu qərar və ya hərəkətlərdən şikayət vermək hüququnu istisna etmir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 62-ci maddəsinə əsasən hər kəsin onun işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququ vardır. Şəxsin razılığı olmadan onun işinə başqa məhkəmədə baxılmasına yol verilmir.

Bu konstitusion normada təsbit edilmiş “qanuni” məhkəmə prinsipi “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində də əks olunmuşdur. Həmin norma ilə bağlı İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə əsasən “qanun əsasında yaradılmış məhkəmə” Konvensiya və onun Protokolları ilə

müəyyən olunmuş müdafiə sisteminə xas olan hüququn aliliyi prinsipini əks etdirir. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında “qanun” məhkəmə orqanlarının yaradılması və onların səlahiyyətinə aid qanunvericiliyi ehtiva edir. Müvafiq olaraq məhkəmə mübahisəyə baxmağa səlahiyyətli deyilsə, həmin məhkəmə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında “qanun əsasında yaradılmış məhkəmə” hesab edilə bilməz.

Kollegiya qeyd olunanları nəzərə almaqla hesab etmişdir ki, hər hansı bir mübahisəyə məhkəmədə baxılmasının əsas prinsiplərindən biri də yuxarıda göstərilən konstitusion normanın tələbindən irəli gələn məhkəmə aidiyyətinə dair tələblərə riayət edilməsindən ibarətdir. Başqa sözlə, hər bir işə yalnız qanunla həmin mübahisəyə baxmaq səlahiyyəti olan məhkəmə tərəfindən baxılmalıdır. Və yaxud əksinə, qanunla belə səlahiyyət verilməmiş məhkəmə həmin işə baxa bilməz.

Bu mənada, yuxarıda sadalananlardan çıxış etməklə kollegiya hesab etmişdir ki, hazırkı mübahisəyə məhz cinayət mühakimə icraatı çərçivəsində məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalıdır. Ona görə də, iş üzrə əvvəllər çıxarılmış məhkəmə qərarlarının mövcudluğuna baxmayaraq Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 62-ci maddəsində təsbit edilmiş əsas prinsip kimi hər kəsin işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququnu təmin etmək, eləcə də Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsində təsbit olunmuş Ali Məhkəmənin məhkəmə praktikasına aid məsələlər üzrə izahatlar vermək vəzifəsindən irəli gələrək düzgün məhkəmə təcrübəsinin yerləşməsinə təmin etmək üçün apellyasiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilməklə iddia mümkün sayılmamalıdır.

“İnzibati və mülki hüquq münasibətlərindən irəli gələn mübahisələrin məhkəmə aidiyyətinə dair” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 4 sayılı, 10 aprel 2015-ci il tarixli qərarının 15.3-cü bəndində göstərilmişdir ki, mülki və ya cinayət məhkəmə icraatı qaydasında, habelə inzibati xətalara dair işlər üzrə icraat qaydasında baxılmalı olan mübahisələrə dair iddialar mümkün sayılmamalı, iddiaçıya aidiyyəti üzrə səlahiyyətli məhkəməyə (yaxud, inzibati xətalara dair işlər üzrə icraat qaydasında işlərə baxmaq səlahiyyəti olan orqana) müraciət etmək hüququ izah olunmalıdır.

Bununla yanaşı, kollegiya xüsusi vurğulamışdır ki, iddiaçının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsində və “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 6-cı maddəsində təsbit edilmiş məhkəmə müdafiəsi hüququnu real olaraq təmin etmək üçün bu qərardan sonra onun hazırkı mübahisəyə məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmasını təmin etmək üçün müvafiq səlahiyyətli ümumi məhkəməyə müraciət etmək hüququ təmin olunmalıdır. Bu məqsədlə iddiaçı əgər yenidən barəsində sərhədkeçməyə qoyulmuş məhdudiyəti məhkəmə nəzarəti qaydasında mübahisələndirərsə, onun həmin müraciətinə müvafiq səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən mahiyyəti üzrə baxılmalıdır.

Yuxarıda göstərilənləri rəhbər tutmaqla kollegiya belə qərar qəbul etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilməklə iddia mümkün sayılmamalı, eyni zamanda, iddiaçıya hazırkı mübahisəyə mahiyyəti üzrə baxılması üçün məhkəmə nəzarəti qaydasında müvafiq səlahiyyətli ümumi məhkəməyə müraciət etmək hüququna malik olduğu izah olunmalıdır.

Cinayət-prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən hökmdən təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə verilmiş apellyasiya şikayətinə baxılması nəticəsində onun vəziyyətini pisləşdirən qərarın qəbul edilməsi və bu zaman cinayətin tövsifedici əlaməti olan halın cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınması yolverilməzdir.

Şirvan Şəhər Məhkəməsinin 21 dekabr 2016-cı il tarixli hökmü ilə Məmmədov Tamerlan Taryel oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 315.2 və 221.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin törədilməsində təqsirli bilinərək, CM-nin 315.2-ci maddəsi ilə 4 (dörd) il müddətə, CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə 4 (dörd) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən həmin cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində cəkməklə 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 27 oktyabr 2015-ci il tarixdə saat 22:00 radələrində Səbail rayonu, Şeyx Şamil küçəsi, 3 ünvanında yerləşən «Facebook» adlı gecə klubunda orta dərəcəli alkoqol sərxoşluğu vəziyyətində ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hömtətsizlik ifadə edən, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması ilə müşayiət edilən qərəzli hərəkətlər etməklə üzərində gəzdirdiyi silah qismində istifadə etdiyi bıçağı tətbiq edərək İmamverdiyev Razim Səməd oğlunun sol qol nahiyəsindən qəsdən bir zərbə vuraraq ona sol saidin yuxarı 1/3 hissəsinin ön-iç səthinin çapığı xəsarəti ilə nəticələnən, dərəcəsi təyin olunmayan xəsarət yetirməklə qərəzli xuliqanlıq hərəkətləri etmişdir.

Bundan başqa, o, 15 fevral 2016-cı il tarixdə yüngül dərəcəli sərxoşluq vəziyyətində gecə saat 03:30 radələrində Şirvan şəhəri 20 Yanvar küçəsində yerləşən parkda olarkən həmin vaxt orada xidməti vəzifəsini yerinə yetirən Şirvan Şəhər Mühafizə Şöbəsinin «tutucu qrupu»nun polis nəfəri, polis serjantı Talibov Mübariz Rasim oğlu onun yanında olan iki ədəd avtomashın təkərinin kimə məxsus olmasını və oğurluq olub-olmamasını dəqiqləşdirmək üçün onu çağıraraq bu barədə soruşub maraqlandıqda, o cibində saxlayıb gəzdirdiyi bıçağı çıxardaraq Mübariz Talibovun ünvanına nalayiq ifadələr işlətməklə öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirən və hakimiyyət nümayəndəsi hesab edilən Şirvan Şəhər Mühafizə Şöbəsinin polis nəfəri, polis serjantı Talibov

Mübariz Rasim oğluna müqavimət göstərməklə ona yaxınlaşıb bıçaqla xəsarət yetirəcəyini yəni, konkret olaraq “sənin boğazını kəsərəm” deməklə əlindəki bıçağı onun boğaz nahiyəsinə yönəldib sonuncunu həyat və sağlamlığı üçün təhlükəli olan zor tətbiq etmə hədəsi ilə hədələmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 fevral 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum Məmmədov Tamerlan Taryel oğlunun müdafiəçisi Fərəcov Salman Böyükağa oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, T.T.Məmmədovun CM-nin 315.2 və 221.3-cü maddələri ilə məhkum edilməsi barədə Şirvan Şəhər Məhkəməsinin 21 dekabr 2016-cı il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, Tamerlan Məmmədovun əməllərinin hüquqi tövsifi CM-nin 315.2 və 221.3-cü maddələrindən CM-nin 315.1 və 221.3-cü maddələrinə dəyişdirilmiş, T.Məmmədova CM-nin 315.1-ci maddəsi ilə 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən həmin cəza və hökmlə CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası qismən toplanılmış və ona qəti olaraq 5 (beş) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir. Hökm qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin qərarından məhkum T.T.Məmmədovun müdafiəçisi S.B.Fərəcov kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutların tədqiqinə dair cinayət-prosessual qaydalar pozulmuş, sübutlar düzgün qiymətləndirilməmiş, Tamerlan Məmmədov xuliqanlıq etmədiyi, əksinə onun özü Bakı şəhərində “Facebook” gecə klubunda mühafizəçi kimi xidməti vəzifəsini yerinə yetirərkən orada ictimai qaydanı pozan İmamverdiyev Razim Səməd oğlunun bıçaqla hücumuna məruz qaldığı, eləcə də 15 fevral 2016-cı ildə Şirvan şəhərində polis serjantı Mübariz Talibova müqavimət göstərmədiyi və onu bıçaqla hədələmədiyi halda, yəni əməllərində cinayət tərkibi olmadan və təqsirliliyi sübuta yetirilmədən

CM-nin 221.3 və 315.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinmişdir.

Müdafiəçi hesab etmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən sübutetmə haqqında cinayət-prosessual qaydaların pozulması, Tamerlan Məmmədovun əsasız olaraq məhkum edilməsi nəticəsində onun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası, “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası ilə nəzərdə tutulmuş hüquqları pozulmuşdur.

Müdafiəçi S.B.Fərəcov kassasiya şikayətində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CPM-nin) 416.0.2, 416.0.6 və 416.0.15-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 28 fevral 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, T.T.Məmmədovun barəsində cinayət işi üzrə icraata əməllərində CM-nin 315.1 və 221.3-cü maddələrində göstərilən cinayətlərin tərkibləri olmadığından və təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyindən, xitam verilməsini və yaxud işin apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçinin kassasiya şikayətindən görüldüyü kimi, o, Tamerlan Məmmədovun xuliqanlıq etmədiyini, əksinə onun özünün Bakı şəhərində “Facebook” gecə klubunda mühafizəçi kimi xidməti vəzifəsini yerinə yetirərkən orada ictimai qaydanı pozan İmamverdiyev Razim Səməd oğlunun bıçaqla hücumuna məruz qaldığını, 15 fevral 2016-cı ildə Şirvan şəhərində də polis serjantı Mübariz Talıbova müqavimət göstərmədiyini, o cümlədən onu bıçaqla hədələmədiyini iddia etməklə, Tamerlan Məmmədovun əməlində CM-nin 315.1 və 221.3-cü maddələrində göstərilən cinayətlərin tərkiblərinin olmaması, bu cinayətlərdə onun təqsirliliyinin müəyyən edilməməsi haqqında qənaətini və həmin qənaətdən irəli gələn apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi, iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında tələbini məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş işin faktiki hallarının inkar edilməsi və özünün işin faktiki hallarına verdiyi təsvirlər üzərində qurmuşdur.

Bu isə onu göstərir ki, müdafiəçi kassasiya instansiyası məhkəməsini gətirdiyi faktiki halların mövcud olub-olmamasına münasibət bildirməyə, iş üzrə toplanmış sübutları tədqiq edib qiymətləndirməklə işin faktiki hallarını yenidən müəyyən etməyə dəvət etmişdir.

Kassasiya şikayətinin şərh olunan dəlilləri ilə əlaqədar kollegiya xatırlatmışdır ki, CPM-nin 419.1-ci maddəsi kassasiya baxışının həddlərini cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi məsələlərinin araşdırılması ilə məhdudlaşdırmışdır. CPM-nin 419.11-ci maddəsinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Bu normaların mənasına görə, kassasiya məhkəməsi kassasiya müraciətlərinə baxarkən bilavasitə özü sübutları təhlil etməklə işin faktiki hallarını müəyyən etməyə haqlı deyil. Həmin halların müəyyən edilməsi qanunla birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi isə müvafiq kassasiya müracəti olduqda birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallara cinayət qanunu normalarının tətbiqini və həmin halların müəyyən edilməsi, ümumiyyətlə cinayət prosesinin həyata keçirilməsi zamanı cinayət-prosessual qanunun tələblərinə əməl olunub-olunmadığını yoxlaya bilər.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətində irəli sürülmüş məhkəmə qərarının ləğv edilməsi barədə tələbin (o cümlədən, əməlində cinayət tərkibinin olmamasına və təqsirliliyinin müəyyən edilməməsinə baxmayaraq, Tamerlan Məmmədovun CM-nin 315.1 və 221.3-cü maddələri ilə əsasız olaraq təqsirli bilinməsinə dair iddianın) əsaslılığını yoxlayarkən məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş işin faktiki hallarını nəzərə almaya və müdafiəçinin məhkəmə qərarlarının mübahisələndirilməsi üçün kassasiya şikayətində gətirdiyi faktiki hallardan çıxış edə, beləliklə də, onları mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsaslar kimi qiymətləndirə bilməz.

Kassasiya şikayətində göstərilənlərdən deyil, məhz məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallardan çıxış etmək barədə kollegiyanın qənaəti həm də ondan irəli gəlmişdir ki, bu şikayətin dəlilləri ilə eyni məzmununda olan dəlillər məhkum Tamerlan Məmmədovun müdafiəçisi tərəfindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qarşısında da irəli sürülmüş və apellyasiya məhkəməsi həmin dəlillərlə əlaqədar birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticələrin

düzgün olub-olmamasını yoxlayıb sübutlar və sübut etmə, cinayətləri təşkil edən faktiki halların müəyyən edilməsi, hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı Şirvan şəhərində törətdiyi əməl istisna olmaqla faktiki hallara cinayət qanunu normalarının tətbiqi, məhkəməyədək icraatda və birinci instansiya məhkəməsində cinayət-prosessual qanunun tələblərinə, o cümlədən təqsirləndirilən şəxslərin prosessual hüquqlarına əməl olunması məsələlərində hər hansı bir pozuntu aşkar etməmiş, CM-nin 221.3, 315.1-ci maddələrinin dispozisiyalarından və cinayət qanununun ümumi hissəsinin müddəalarından düzgün çıxış edərək, yalnız hakimiyyət nümayəndəsinə (polis serjantı Mübariz Talıbova) qarşı törədilmiş cinayətin CM-nin 315.2-ci maddəsi ilə hüquqi tövsifi məsələsində birinci instansiya məhkəməsi ilə razılaşmayıb Tamerlan Məmmədovun hərəkətlərində CM-nin 315.1 və 221.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin tərkiblərinin olması, onun bu maddələrlə təqsirli bilinməsinə və cəzalandırılmasını istisna edən halların, o cümlədən CPM-nin 42.1-ci maddəsində təsbit edilmiş bəraətin əsaslarının olmaması haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Həqiqətən də, kassasiya şikayətində göstərilənlərin əksinə olaraq, cinayət işi üzrə icraatlar CPM-nin prinsiplərinə və digər müddəalarına uyğun olaraq, o cümlədən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçiyə malik olmaq hüququ gözlənilməklə həyata keçirilmiş, cinayət əməlini təşkil edən faktik halların müəyyən edilməsi zamanı birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən sübutların araşdırılmasında qanun pozuntusuna yol verilməmiş - hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina edilməmiş, sübutlar CPM-nin 144-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yoxlanılmış, hökm və apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarı çıxarılmış və yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, Tamerlan Məmmədovun CM-nin 221.3 və 315.1-ci maddələri ilə təqsirliliyi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun nəticələri CPM-nin 145,146-cı maddələrinə müvafiq olaraq qiymətləndirilmiş və işə aid olan və biri digərinə uyğun gələn sübutların məcmusu ilə, onların həqiqi məzmununa uyğun olaraq əsaslandırılmışdır.

Hökmdə sübutlar, o cümlədən təqsirləndirilənin, zərərçəkmiş şəxslərin, şahidlərin ifadələri, məhkəmə-tibbi ekspertin rəyi, istintaq hərəkətlərinin protokolları və digər materiallar

təsvir edilib ətraflı şərh edildiyindən, eyni zamanda apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında müdafiəçi Salman Fərəcovun dəlilləri sübutlar və işin həqiqi halları ilə müqayisə edilməklə cavablandırıldığından, məhkəmə kollegiyası işə qeyd olunan (kassasiya şikayətində göstərilənlərlə eyni olan) dəlillərin yoxlanılması üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticələrlə razılaşdığından, həm də kassasiya şikayətində apellyasiya məhkəməsinin yuxarıda şərh olunan məsələlər üzrə çıxardığı nəticələri təkzib edərək və araşdırmanın obyektivliyini şübhə altına ala biləcək dəlillər gətirilmədiyindən, nə sübutları yenidən təsvir edib onları və kassasiya şikayətinin dəlillərini daha ətraflı şərh etmək, nə də ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Tamerlan Məmmədovun CM-nin 221.3 və 315.1-ci maddələri ilə təqsirliliyi və cəzalandırılmalı olmasına dair nəticələrini şübhə altına almaq üçün əsas görməmişdir.

Müdafiəçinin Tamerlan Məmmədovun təqsirliliyi müəyyən edilmədən CM-nin 221.3 və 315.1-ci maddələri ilə məhkum edilməsi barədə də dəlilləri əsassız olduğundan, həmin dəlillərlə əlaqələndirilmiş – T.Məmmədovun məhkum edilməsi nəticəsində Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəalarının pozulması haqqında iddia da əsaslı sayıla bilməz.

Qeyd olunanlar apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 416.0.2, 416.0.6, 416.0.11, 416.0.15-ci maddələrində təsbit olunmuş pozuntulara yol verilmədiyini göstərir.

Bununla belə, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Tamerlan Məmmədova cəza təyin edərkən cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi məsələlərində səhvə yol vermişdən, onun yekun qərarı T.Məmmədova CM-nin 315.1-ci maddəsi ilə və cinayətlərin məcmusu üzrə cəzaların təyin edilməsi hissəsində dəyişdirilməlidir.

Belə ki, həmin məhkəmənin qərarından görünür ki, məhkəmənin Tamerlan Məmmədova CM-nin 315.1-ci maddəsinin sanksiyasının ən yuxarı həddində - 3 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını təyin etməsinə həlledici şəkildə aşağıdakı cəzanı ağırlaşdıran hallar əsas olmuşdur:

cinayətlərin resdivi;

T.Məmmədovun cinayəti öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə, yəni hakimiyyət nümayəndəsi (polis serjantı) Mübariz Talibova qarşı törətməsi.

Lakin, birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ilə müqayisə apardıqda, aydın olur ki, hökmlə Tamerlan Məmmədovun cəzasını ağırlaşdıran hal kimi yalnız CM-nin 61.1.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq cinayətlərin resdivi müəyyən olunmuş və cəza təyini zamanı nəzərə alınmışdır.

CM-nin 61.1.8-ci maddəsində cəzanı ağırlaşdıran hal olaraq nəzərdə tutulmuş “cinayətin öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə qarşı törədilməsi” isə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cəzanı ağırlaşdıran hal qismində müəyyən edilməmiş və cəza təyini zamanı nəzərə alınmamışdır.

Hazırkı iş üzrə apellyasiya icraatının aparılmasına müstəsna olaraq məhkum Tamerlan Məmmədovun xeyrinə onun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti əsas olmuşdur.

CPM-nin 91.7-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, “təqsirləndirilən şəxsin öz hüquqlarından istifadə və ya bundan imtina etməsi onun ziyanına şərh edilməməli və ona münasib olmayan nəticələrə gətirib çıxarmamalıdır”.

CPM-nin 122.9-cu maddəsinə əsasən “şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin qanuni mənafeyi naminə onun özü və ya başqa şəxs tərəfindən verilmiş şikayətdən cinayət prosesini həyata keçirən orqan bu şəxsin əleyhinə istifadə etməyə haqlı deyil”.

Lakin, hazırkı işin hallarından görünür ki, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası məhkumun mənafeyi naminə müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətindən faktiki olaraq həm də onun mənafeyi əleyhinə istifadə etmiş, birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə göstərilməyən yeni halı – “cinayətin öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə qarşı törədilməsi”ni cəzanı ağırlaşdıran hal qismində müəyyən etmiş, bunu CM-nin 315.1-ci maddəsi və (nəticə etibarlı ilə) cinayətlərin məcmusu üzrə cəzaların təyin edilməsi zamanı nəzərə almışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin “cinayətin öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə qarşı törədilməsi”nə cəzanı ağırlaşdıran hal qismində istinad etməsi CM-nin 61.3-cü maddəsinin tələbi nöqtəyi-nəzərindən də qanuni sayıla bilməz.

Belə ki, CM-nin 61.3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, “bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində cinayət tərkibinin əlaməti kimi nəzərdə tutulmuş cəzanı ağırlaşdıran hal, cəza təyin edilərkən təkrar nəzərə alın bilməz”.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə Tamerlan Məmmədovu məhz ona görə CM-nin 315.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilmişdir ki, o, öz xidməti vəzifələrini yerinə hakimiyyət nümayəndəsinə - Şirvan Şəhər Mühafizə Şöbəsinin polis nəfəri, polis serjantı Talibov Mübariz Rasim oğluna müqavimət göstərmiş və bu zaman bıçaqla zor tətbiq etmə hədəsi ilə onu hədələmişdir. Yəni, “cinayətin öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə qarşı törədilməsi” “cinayətin öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirən hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı törədilməsi” formuləsi altında CM-nin 315.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin zəruri (tərkibyaradıcı) elementi kimi artıq əməlin hüquqi tövsifi zamanı nəzərə alınmışdır.

Məhkəmə kollegiyası bu qənaətə gəlmişdir ki, belə olan halda sözügedən cəzanı ağırlaşdıran hal apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından xaric edilməli və buna müvafiq olaraq Tamerlan Məmmədova CM-nin 315.1-ci maddəsi ilə təyin edilmiş cəza, eləcə də həmin maddədə və CM-nin 221.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin məcmusu üzrə təyin edilmiş cəzaların müddəti 6 ay azaldılmalıdır.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkum T.T.Məmmədovun müdafiəçisi S.B.Fərəcovun və kassasiya şikayətinin rədd edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Məmmədov Tamerlan Taryel oğlunun barəsində olan 28 fevral 2017-ci il tarixli qərarı yuxarıda təsvir edilən qaydada dəyişdirilməsi, həmin qərardan “cinayətin öz qulluq borcunu yerinə yetirən şəxsə qarşı törədilməsi” halının cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmasına dair müddəə xaric edilməsi və məhkuma CM-nin 315.1-ci maddəsi təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətinin 2 (iki) il 6 (altı) aya, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin edilmiş qəti cəzanın isə 4 (dörd) il 6 (altı) ay müddətədək endirilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq uzanan cinayət əməlini törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətini onun təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarın ona elan edildiyi tarixdən hesablamışdır.

Zərdab Rayon məhkəməsinin 10 mart 2016-cı il tarixli hökmü ilə Bayramov Abdü Qoca oğluna Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 188-ci maddəsi ilə (Azərbaycan Respublikasının 20 sentyabr 2015-ci il tarixli Qanuna qədər olan redaksiyada) təqsirləndirilməsinə dair ittiham üzrə təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyindən bəraət verilmiş, barəsində seçilmiş başqa yerə getməmək haqqında iltizam qətimkan tədbiri ləğv edilmiş, iş üzrə məhkəmə xərci - ekspertiza tədqiqatının dəyəri olan 80 manat pulun dövlət hesabına aid edilməsi qərara alınmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 sentyabr 2016-cı il tarixli qərarı ilə dövlət ittihamçısının apellyasiya protesti təmin edilməmiş, Zərdab Rayon Məhkəməsinin 10 mart 2016-cı il tarixli hökmü isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 fevral 2017-ci il tarixli qərarı ilə dövlət ittihamçısının kassasiya protesti təmin edilmiş, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində göstərilən əsaslarla Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 sentyabr 2016-cı il tarixli qərarı ləğv edilərək cinayət işi apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 02 iyun 2017-ci il tarixli hökmü ilə dövlət ittihamçısının apellyasiya protesti təmin edilmiş, Bayramov Abdü Qoca oğluna CM-nin 188-ci maddəsi ilə bəraət verilməsinə dair Zərdab Rayon Məhkəməsinin 10 mart 2016-cı il tarixli hökmü ləğv edilərək, ittiham hökmü çıxarılmış və təqsirləndirilən şəxs CM-nin 188-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinmiş, lakin, CM-nin 75-ci maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçdiyinə görə ona cəza təyin edilməmişdir.

Həmin hökmə əsasən Bayramov Abdü Qoca oğlu 2012-ci ilin noyabr ayından başlayaraq Kür-Araz çaylarında bəndlərin istismarı idarəsinə məxsus olan Kür çayının Zərdab rayonunun Körpükənd kəndi ərazisindən keçən hissəsində

yerləşən 0,19 ha torpaq sahəsini özbaşına tutmaqla torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozmuşdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 02 iyun 2017-ci il tarixli hökmündən dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protestini onunla əsaslandırmışdır ki, A.Q.Bayramovun CM-nin 188-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş uzanan cinayətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçmədiyi halda apellyasiya instansiyası məhkəməsi əsassız olaraq həmin cinayətin sona çatdığı vaxt kimi Abdü Bayramovun CM-nin 188-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edildiyi tarixi əsas götürmüş və CM-nin 75-ci maddəsinə istinad etməklə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçməsi barədə yanlış nəticəyə gələrək A.Bayramova cəza təyin etməmişdir.

Kassasiya protestinin müəllifi hesab etmişdir ki, Abdü Bayramovun 0,19 ha torpaq sahəsini özbaşına tutmaqla torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozmaqda ifadə olunan cinayət əməli Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının hökmü çıxarıldığı tarixdə də (hətta hazırki kassasiya protesti veriləndə belə) davam etmiş (yəni, cinayət indiyədək sona çatmamış), bu səbəbdən cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin axımının hesablanması üçün əsas yaranmamışdır.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 02 iyun 2017-ci il tarixli hökmünün ləğv edilməsini, cinayət işinin apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək müraciətlə əlaqədar Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 02 iyun 2017-ci il tarixli hökmünün qanuniliyini və əsaslılığını kassasiya protestinin dəlillərinin həddlərində yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Dövlət ittihamçısına görə Abdü Bayramovun təqsirli bilindiği torpaq üzərində mülkiyyət hüquqlarını pozma cinayəti uzanan cinayət

olduğundan və Abdi Bayramov hal-hazırada, o cümlədən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmü çıxarıldığı tarixdə 0,19 ha torpaq sahəsini zəbt etməkdə olduğundan, bu əmələ görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin axımı (böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlər üçün CM-nin 75-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş 2 il) apellyasiya məhkəməsinin hesab etdiyi kimi A.Bayramovun təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi barədə qərar çıxarıldığı 28 may 2014-cü il tarixindən hesablanma bilməzdi.

Dövlət ittihamçısı hesab etmişdir ki, həmin cinayət hələ də davam etməkdədir. Bu səbəbdən cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin axımının hesablanması üçün əsas yaranmamışdır.

Dövlət ittihamçısının yanaşmasından aydın olur ki, təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə 28 may 2014-cü il tarixli qərarla Abdi Bayramovun CM-nin 188-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair ittiham həmin qərarla təsvir edilmiş, yalnız onun çıxarılmasına qədər A.Bayramovun törətdiyi cinayətkar hərəkətləri deyil, həm də sonrakı qeyri-müəyyən dövrdə törətdiklərini də əhatə edir. A.Bayramovun məhkəmədə baxılmış cinayət əməli də, həmin məntiqə görə yalnız ittihamda təsvir olunanlarla məhdudlaşmamış, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Abdi Bayramovu CM-nin 188-ci maddəsi ilə 0,19 ha torpaq sahəsini özbaşına tutduğu vaxtdan (2012-ci ilin noyabr ayından) hal-hazırada (02 iyun 2017-ci il tarixli hökmdən əvvəl başlayıb, hökm çıxarıldığı gün və ondan sonra) uzanan (sona çatacağı gün bəlli olmayan) əməlinə görə təqsirli bilmişdir.

Şübhəsiz ki, belə yanaşma CPM-nin tələbləri ilə uzlaşmadığından, qəbul edilə bilməz.

Belə ki, CPM-nin 7.0.20-ci maddəsinə əsasən “ittiham – bu Məcəllədə müəyyən olunmuş qaydada şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş konkret əməli törətməsinin israr edilməsidir”.

CPM-nin 91.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, “müstəntiqin, prokurorun və ya məhkəmənin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərar çıxardığı fiziki şəxs təqsirləndirilən şəxs kimi tanınır”.

CPM-nin 223.3-cü maddəsinə əsasən şəxsin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində digər məlumatlarla yanaşı aşağıdakılar da göstərilir:

“cinayətin törədildiyi yer, vaxt, törədilmə üsulu, nəticəsi, təqsirin forması, cinayətin motivi

və tövsifedici əlamətlər göstərilməklə ittihamın mahiyyəti” (CPM-nin 223.3.2-ci maddəsi).

CPM-nin 224.2-ci maddəsinə əsasən “təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini müəyyən etdikdən sonra müstəntiq ona təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərarı elan edir və elan edilən ittihamın mahiyyətini izah edir. Bu hərəkətlərin yerinə yetirilməsi, ittihamın elan edildiyi saat və tarix təqsirləndirilən şəxsin və müstəntiqin imzaları ilə təsdiq edilir”.

CPM-nin 225.1-ci maddəsinə görə “ibtidai istintaq zamanı elan edilmiş ittihamı dəyişdirmək və ya ona əlavələr etmək zərurəti yarandıqda, müstəntiq bu Məcəllənin 223 və 224-cü maddələrində müəyyən edilmiş tələblərə riayət etməklə yenidən ittiham elan etməlidir”.

Təsvir edilən cinayət-prosessual normalardan açıq-aydın görünür ki, elan edilən ittiham şəxsin ittihamın elan olunmasına qədər törətdiyi cinayət əməlini, o cümlədən cinayətin törədilmə yerini və vaxtını (məkan və zaman göstəricilərini) əks etdirməlidir. İttiham onun elan edilməsindən sonra baş verə biləcək hadisələri, şəxsin davranışını əks etdirə bilməz. Bunu nəinki ittihamın konkret olmasını, təqsirləndirilən şəxə elan edilməsini, bu hərəkətin dürüst rəsmiləşdirilməsini tələb edən normalar, adi məntiq belə isitə bilər. Məhz ittihamın təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərarla elan edilmiş cinayətin təsviri ilə hədudlanmış olmasına görə cinayət-prosessual qanunvericiliyi ittihamla dəyişikliklərin, əlavələrin edilməsinə zərurət yarandıqda, onun yenidən tərtib və elan edilməsini tələb edir.

Məhkəmə də baxılan cinayət işi üzrə hüquqi əhəmiyyətli nəticələrə gələrkən təqsirləndirilən şəxsin ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın hədudlarından kənara çıxan, o cümlədən təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərarla təsvir edilmiş cinayətin bu qərarın elan edilməsindən sonra da uzanmasından (davam etməsindən) çıxış edə bilməz.

Belə ki, məhkəmə baxışının hədlərini müəyyən edən CPM-nin 318.1-ci maddəsinə əsasən “məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır”.

İttiham isə, artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi, şəxsin ittihamın elan edilməsindən sonrakı davranışını nəzərdə tuta bilməz.

Odur ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq hazırki cinayət təqibi üzrə icraatın məqsədləri üçün Abdü Bayramovun cinayət əməlinin uzanmasına ona CM-nin 188-ci maddəsi ilə ittihamın elan edilməsi ilə son qoyulmasından çıxış etmiş və cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin axımının başlanğıcı kimi təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə qərarının A.Bayramova elan edildiyi 28 may 2014-cü il tarixini əsas götürmüşdür.

Həmin tarix əsas götürüldükdə isə aydın görünür ki, Abdü Bayramovun cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçmişdir.

Belə ki, Abdü Bayramovun təqsirli bilindiği CM-nin 188-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət Azərbaycan Respublikasının 20 sentyabr 2015-ci il tarixli Qanununa qədər olan (Bayramova şamil edilən) redaksiyada böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət kimi təsnif edilirdi (CM-nin 15.2-ci maddəsi).

CM-nin 75.1.1-ci maddəsinə əsasən böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətin törədildiyi gündən iki il keçdikdə, şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz.

CM-nin 75.2-ci maddəsinə görə müddətlər, cinayətin törədildiyi gündən ittiham hökmünün qanuni qüvvəyə mindiyi anadək hesablanır.

Cinayət qanununda uzanan və davam edən cinayətlərin bitməsi anına və müvafiq olaraq həmin cinayətlər üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətlərinin axımının başlanğıcına dair normalar mövcud deyil.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu da 27 dekabr 2006-cı il tarixli qərarı ilə müvafiq tənzimləyici normalar olmadığı vəziyyətdə həmin məsələlərə dair şərhin verilməsini səlahiyyətlərinə aid olmayan məsələ kimi qiymətləndirmiş və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə uzanan və davam edən cinayətlərin anlayışını, bu növ cinayətlərin başlanması və sona çatması anlarını müəyyənləşdirən müddəaların Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə əlavə edilməsini tövsiyə etmişdir.

Hələlik həmin məsələləri tənzimləyən normalar qəbul edilməmişdir. Cinayət-hüquq ədəbiyyatında isə uzanan və davam edən cinayətlərin anlayışları, bu cinayətlərlə bağlı cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətlərinin hesablanması məsələləri keçmiş SSRİ Ali Məhkəməsi Plenumunun "Uzanan və davam edən cinayətlərə amnistiyanın və müddətlərin tətbiqi

şərtləri barədə" 4 mart 1929-cu il tarixli qərarında verilmiş izahlara uyğun şəkildə şərh edilmişdir.

Həmin izahlara görə, uzanan cinayət əməlinin törədilməsi ilə bitmir. Bu cinayət əməlləri yalnız başlayır və uzanaraq müəyyən müddət ərzində fasiləsiz törədilir. Bu cinayətin bitməsi (uzanmanın sona çatması) cinayət törətmiş şəxsin könüllü olaraq cinayəti davam etdirməkdən imtina etməsi və yaxud müvafiq orqanların cinayət törətmiş şəxsi tutması, başqa cür cinayətə son qoyması kimi hallarla əlaqələndirilir.

Müvafiq ittihamı əks etdirən təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmə barədə qərar elan edilməklə şəxsin cinayət təqibinə məruz qoyulması da, məhkəmə kollegiyasının fikrincə, uzanan cinayətin səlahiyyətli orqanın müdaxiləsi ilə bitirilməsi (hər halda qərara qədər olanlara son qoyulması) kimi nəzərdən keçirilməli, yuxarıda təsvir edilən uzanan cinayətə son qoyan digər əsaslarla eyniləşdirilməlidir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Abdü Bayramovun CM-nin 188-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair ittiham hökmü 02 iyun 2017-ci il tarixdə çıxarılmış, beləliklə də təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərarının 28 may 2014-cü ildə A.Bayramova elan edilməsi ilə baxılan cinayət işi üzrə icraatın məqsədləri üçün bitirilmiş olan cinayətdən (cinayətin törədilməsindən) həmin tarixədək (02 iyun 2017-ci ilədək) üç ildən artıq vaxt ötməklə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçmişdir.

İş materiallarından görüldüyü kimi, müdafiə tərəfi cinayət işi üzrə icraata həmin bəraətverici hesab edilməyən əsasla xitam verilməsinə etiraz etmişdir.

CPM-nin 44.2.1-ci maddəsinə əsasən bəraət hökmü və cinayət təqibinə xitam verilməsi barədə qərar çıxarılması üçün müvafiq olaraq CPM-nin 42 və 43-cü maddələrində göstərilən əsaslar mövcud olmadıqda, məhkəmə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçdiyi halda təqsirləndirilən şəxsə cəza təyin etməməklə onun barəsində ittiham hökmü çıxarır.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Abdü Bayramovun CM-nin 188-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair ittiham hökmü çıxarıb ona cəza təyin etməməklə yuxarıda təsvir edilən maddi və prosesual normaların tələblərinə əməl etmiş, qanuni və əsaslı yekun məhkəmə aktı çıxarmışdır.

Qeyd olunanlar apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş

pozuntulara yol verilmədiyini, yəni kassasiya protestinin təmin olunması, apellyasiya məhkəməsinin mübahisələndirilən hökmünün isə ləğv edilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair Abdü Bayramovun çıxışlarını

dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya protestinin təmin edilməməsi, Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Bayramov Abdü Qoca oğlunun barəsində olan 02 iyun 2017-ci il tarixli hökmünün isə dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Normativ-hüquqi aktların tələblərinə əsasən gömrük brokeri Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vəzifəli şəxs hesab edilmədiyinə görə şəxsin həmin maddə ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmasına dair hissə məhkəmə qərarlarından xaric edilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 18 sentyabr 2015-ci il tarixli hökmü ilə Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CM-nin) 206.3.2, 206.3.3, 311.3.1 və 311.3.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətməkdə təqsirli bilinərək CM-nin 206.3.2 və 206.3.3-cü maddələri ilə 5 (beş) il müddətə, CM-nin 311.3.1 və 311.3.3-cü maddələri ilə 8 (səkkiz) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən həmin cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq, cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 8 (səkkiz) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Həmin hökmlə həmçinin Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu CM-nin 206.3.2, 206.3.3, 311.3.1 və 311.3.3-cü maddələri ilə, Səlimli Azad Babahəsən oğlu CM-nin 206.3.2 və 312.2-ci maddələri ilə, Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlu CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə məhkum edilmişlər.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünə əsasən Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu, Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu, Səlimli Azad Babahəsən oğlu və Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlu ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişlər ki, təqsirləndirilən şəxs Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu 2014-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin Yoxlama baxış sistemlərinin tətbiqi şöbəsinin baş inspektoru vəzifəsində işləyərkən, «TransServis» MMC-nin mütəxəssisi Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu və sonuncunun vasitəsi ilə tanış olduğu Səlimli Azad Balahəsən oğlu ilə qabaqcadan razılaşmaqla əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, Tahir Məmmədov Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük

İdarəsinin 21 may 2014-cü il tarixli, 142/009 N-li əmri ilə təsdiq edilmiş "Yoxlama baxış sistemlərinin tətbiqi şöbəsinin əməkdaşlarının vəzifə təlimatları"na əsasən, gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi zamanı stasionar və mobil yoxlama baxış sistemlərinin, baxış-rentgen texnikasının istismarını həyata keçirmək, yoxlanılan mallarda, eləcə də, sərnişinlərin baqaj və əl yüklərində aşkar edilmiş hüquqpozma faktları haqqında Baş idarənin rəhbərliyinə məlumat vermək, yoxlanılan mallara, eləcə də sərnişinlərin baqaj və əl yüklərinə məxsus rentgenoqrammanın analizini təhlil etmək, rentgenoqrammanın görüntüsünü faktiki nəqliyyat vasitələri ilə və mallarla eyniləşdirmək və bu kimi sair vəzifələrin yerinə yetirilməsinin təmin edilməsinə məsul olmasına, Qadir Hübətəliyev Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 01 may 1998-ci il tarixli, 101 N-li əmri ilə təsdiq edilmiş "Gömrük brokeri haqqında" əsasnaməyə əsasən gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə malların bəyan edilməsi, gömrük orqanlarına lazımı sənədlərin və malların təqdim edilməsi, gömrük rüsumları, əlavə dəyər vergisi (bundan sonra: ƏDV) və aksiz ödənişlərinin, gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarəti üçün lazım olan bu kimi digər əməliyyatların yerinə yetirilməsinin təmin edilməsinə məsul olmasına baxmayaraq, xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar edəcəkləri qanunsuz hərəkətlərə görə külli miqdarda rüşvət alma məqsədi ilə, Azad Səlimliyə məxsus külli miqdarda gümüş məmulatlarını Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan etməməklə keçirmək üçün 96.720 (doxsan altı min yeddi yüz iyirmi) manat dəyərində 48360 (qırx səkkiz min üç yüz altmış) qram çəkiddə məmulatlar üçün ödəniləcək gömrük rüsumunun

50 faizi müqabilində, yəni həmin məmulatların gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı 100 manat gömrük yığımı, 14.508 manat məbləğində idxal gömrük rüsumu və 20.039 manat məbləğində ƏDV olmaqla, cəmi 34.647 manat miqdarında ödənilməli olan gömrük borcunun yarısı həcmində -17.324 manat pulu - külli miqdarda maddi neməti birbaşa yolla, özü və Qadir Hübətəliyev üçün rüşvət kimi istəmiş, gətiriləcək məmulatların Tahir Məmmədovun növbədə olduğu müddətə keçirilməsini təmin etmək üçün Azad Səlimliyev, həmin məmulatları Türkiyə Respublikasından gətirəcək Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlunun Azərbaycan Respublikasına hansı tarixdə və hansı reyslə uçmasını, tanınması üçün həmin məmulatların qablaşdırıldığı yük çantalarının üzərinə şərti göstərici nişan - ağ rəngli lent bağlamasını tapşırıqla, 16 iyun 2014-cü il tarixdə İstanbul-Bakı aviareysi ilə Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava limanına gələn Əflatun Hacıyev tərəfindən qeyd olunan külli miqdarda gümüşdən hazırlanmış məlumatlarının - Tahir Məmmədovun nəzarətində olan müvafiq baxış-rentgen texnikasında qeydə alınmadan, vəzifəli şəxs kimi özlərinin qulluq mövqeyindən istifadə etməklə qaçaqmalçılıq, yəni Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan olunmamaqla keçirilməsini təmin etmişlər, yəni təqsirləndirilən şəxslər Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu və Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu bu hərəkətləri ilə CM-nin 206.3.2, 206.3.3, 311.3.1 və 311.3.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətmişlər.

Hökmə əsasən, Səlimli Azad Babahəsən oğlu 2014-cü ilin iyun ayında Bakı şəhər sakini - tanışı Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlu, «TransServis» MMC-nin mütəxəssisi Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin Yoxlama baxış sistemlərinin tətbiqi şöbəsinin baş inspektoru Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu ilə qabaqcadan razılaşmaqla əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, Türkiyə Respublikasının İstanbul şəhərində yaşayan, lakin anket məlumatları dəqiqləşdirilməmiş şəxslərə sifariş etdiyi və alınıb gətirilməsi üçün Əflatun Hacıyevi göndərdiyi, özünə məxsus külli miqdarda gümüş məmulatlarını Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan etməməklə keçirmək üçün 96.720 (doxsan altı min yeddi yüz iyirmi) manat dəyərində 48.360

(qırx səkkiz min üç yüz altmış) qram çəkiddə məmulatlar üçün ödəniləcək gömrük rüsumunun 50 faizi müqabilində, yəni həmin malların gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı 100 manat gömrük yığımı, 14.508 manat idxal gömrük rüsumu və 20.039 manat ƏDV olmaqla, cəmi 34.647 manat miqdarında ödənilməli olan gömrük borcunun yarısı həcmində - 17.324 manat pulu - külli miqdarda maddi neməti xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar edəcəyi qanunsuz hərəkətlərə görə, birbaşa yolla şəxsən Tahir Məmmədov və Qadir Hübətəliyevə rüşvət verməyi vəd edərək, gətiriləcək məmulatların gömrük nəzarətindən gizli, bəyan edilməməklə Tahir Məmmədovun növbədə olduğu gün maneəsiz keçirilməsinə nail olmaq üçün, sonuncunun tapşırıqlarına əsasən, Əflatun Hacıyevə məhz 16 iyun 2014-cü il tarixdə İstanbul-Bakı aviareysi ilə uçmasını, gömrük nəzarətindən keçərkən tanınması üçün gətirdiyi gümüş məmulatlarının qablaşdırıldığı yük çantalarının üzərinə şərti göstərici nişan - ağ rəngli lent bağlamasını göstəriş verməklə, həmin tarixdə İstanbul-Bakı aviareysi ilə Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanına gələn Əflatun Hacıyev tərəfindən göstərilən külli miqdarda gümüş məlumatlarının - Tahir Məmmədovun nəzarətində olan müvafiq baxış-rentgen texnikasında qeydə alınmadan qaçaqmalçılıq, yəni Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan edilməməklə keçirməsini təmin etmişdir, yəni Səlimli Azad Babahəsən oğlu bu hərəkətləri ilə CM-nin 206.3.2 və 312.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətmişdir.

Bundan başqa, hökmə əsasən, Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlu 2014-cü ilin iyun ayında tanışı Səlimli Azad Babahəsən oğlu, «Trans Servis» MMC-nin mütəxəssisi Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu və Azərbaycan Respublikasının DGK-in Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin Yoxlama baxış sistemlərinin tətbiqi şöbəsinin baş inspektoru Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu ilə qabaqcadan razılaşmaqla əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, Azad Səlimliyev məxsus külli miqdarda gümüş məmulatlarının Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan etməməklə keçirmək məqsədilə, sonuncunun tapşırıqlarına əsasən 14 iyun 2014-cü il tarixdə Bakı-İstanbul aviareysi ilə İstanbul şəhərinə gedərək, orada anket məlumatları dəqiqləşdirilməmiş Türkiyə Respublikasının vətəndaşları tərəfindən qarşılamaqla həmin şəxslərdən Azad Səlimlinin

verdiyi sifarişi əsasında aldığı, Qadir Hübətəliyev və Tahir Məmmədovun razılığı ilə ölkə ərazisinə gətiriləcək külli miqdarda, yəni 96.720 (doxsan altı min yeddi yüz iyirmi) manat dəyərində 48.360 (qırx səkkiz min üç yüz altmış) qram çəkiddə gümüş məmulatlarının sonuncunun növbədə olduğu gün gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan etməməklə maneəsiz keçirilməsinə nail olmaq üçün, Tahir Məmmədovun tapşırığı ilə Azad Səlimlinin məhz 16 iyun 2014-cü il tarixdə İstanbul-Bakı aviareysi ilə uçuşu, gömrük nəzarətindən keçərkən tanınması üçün gətirdiyi gümüş məmulatlarının qablaşdırıldığı yük çantalarının üzərinə şərti göstərici nişan - ağ rəngli lent bağlamasına dair ona verdiyi göstərişlərini yerinə yetirməklə, həmin tarixdə İstanbul-Bakı aviareysi ilə Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanına gələrək, aralarında olan razılığa əsasən göstərilən gümüş məmulatları Tahir Məmmədovun nəzarətində olan müvafiq baxış-rentgen texnikasında qeydə alınmadan, həmin külli miqdarda gümüş məmulatlarını qaçaqmalçılıq, yəni Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən gizli, bəyan etməməklə keçirmişdir, yəni Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlu bu hərəkətləri ilə CM-nin 206.3.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 dekabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə məhkum Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlunun və onun müdafiəçisi Məmmədli Ənnağı Əbdül oğlunun, məhkum Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlunun müdafiəçisi Əsədov Kərimxan Əmirxan oğlunun apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, məhkum Hübətəliyev Qadir Şahin oğlunun müdafiəçisi Məmmədov Şahmar Elbrus oğlunun və məhkum Səlimli Azad Babahəsən oğlunun müdafiəçisi İsgəndərov Coşqun İbad oğlunun apellyasiya şikayətləri qismən təmin edilmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 18 sentyabr 2015-ci il tarixli hökmü Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlunun və Hübətəliyev Qadir Şahin oğlunun CM-nin 311.3.1 və 311.3.3-cü maddələri ilə, Səlimli Azad Babahəsən oğlunun CM-nin 312.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək məhkum edilmələrinə dair hissədə ləğv edilmiş və bu cinayətlərin törədilməsində onların təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyindən həmin hissədə cinayət işi üzrə icraata xitam verilmiş, hökm qalan hissədə dəyişdirilmiş, Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlu, Hübətəliyev Qadir Şahin oğlu və Səlimli Azad Babahəsən oğluna CM-nin 66.3-cü maddəsinə

əsasən cinayətlərin məcmuyunu üzrə cəzanın təyin olunması ilə bağlı hissə hökmdən xaric edilmiş, Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlunun hökmlə ona CM-nin 206.3.2 və 206.3.3-cü maddələri ilə təyin olunmuş 6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi və cəzaçəkmə müddətinin 20 iyun 2014-cü il tarixdən hesablanması, Hübətəliyev Qadir Şahin oğlunun hökmlə ona CM-nin 206.3.2 və 206.3.3-cü maddələri ilə təyin olunmuş 5 (beş) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi, cəzaçəkmə müddətinin 18 iyun 2014-cü il tarixdən hesablanması, Səlimli Azad Babahəsən oğlunun hökmlə ona CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə təyin olunmuş 5 (beş) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi, cəzaçəkmə müddətinin 17 iyun 2014-cü il tarixdən hesablanması qərara alınmış, Hacıyev Əflatun Alimbaş oğluna aid olan hissədə, eləcə də digər məhkumlara aid qalan hissələrdə hökm dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 dekabr 2015-ci il tarixli qərarından məhkum Q.Ş.Hübətəliyevin müdafiəçisi Ş.E.Məmmədov kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, Q.Ş.Hübətəliyev vəzifəli şəxs olmadığı halda CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə əsassız olaraq məhkum edilmiş və ona CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə həddindən artıq ağır cəza təyin edilmişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Q.Ş.Hübətəliyevin CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair hissədə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 dekabr 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, həmin hissədə cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsini, CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair hissədə isə qərarın dəyişdirilməsini, təyin edilmiş cəzanın CM-nin 62-ci maddəsinə əsasən yüngülləşdirilməsini və yaxud CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən şərti olaraq tətbiq edilməsini xahiş etmişdir.

Göründüyü kimi, müdafiəçi kassasiya şikayətində Qadir Hübətəliyevin cinayət hadisəsi törədilən vaxt "Trans Servis" MMC-də gömrük brokerinin mütəxəssisi kimi fəaliyyət göstərdiyinə istinad edərək, onun CM-nin 206.3.3-cü maddəsinin ehtiva etdiyi vəzifəli şəxs və müvafiq olaraq həmin cinayətin subyekti

olmadığını iddia etmiş və bu əsasla Q.Hümbətəliyevin CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə mübahisələndirmişdir.

Məhkəmə kollegiyası aşağıdakılara görə müdafiəçinin bu dəlili ilə razılaşmışdır:

CM-nin 206.3.3-cü maddəsi qaçaqmalçılıq cinayətinin vəzifəli şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur.

Qeyd olunan tövsifedici əlamət təqsirkar şəxsin malların gömrük sərhədindən keçirilməsi sahəsində müəyyən (vəzifəli şəxs üçün xarakterik olan) səlahiyyətlərə malik olmasını və məhz bu cür səlahiyyətlərindən sui-istifadə edərək və yaxud həmin səlahiyyətlərin hüdudlarını aşaraq cinayət törətməsini ehtiva edir.

Lakin, ittihamda istinad olunan (hazırda qüvvədən düşmüş) Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 01 may 1998-ci il tarixli, 101 N-li qərarı ilə təsdiq edilmiş "Gömrük brokeri haqqında" Əsasnamə Qadir Hümbətəliyevin CM-nin 206.3.3-cü maddəsində göstərilən əlamət üzrə təqsirli bilinməsi üçün əsas vermir.

Belə ki, Əsasnamənin 1.1, 1.2, 6.3-cü bəndlərinə görə, gömrük brokeri müvafiq lisenziya almış hüquqi şəxs olaraq malların, nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi (gömrük rəsmiləşdirilməsinin aparılması, gömrük işi üzrə digər vasitəçilik funksiyalarının həyata keçirilməsi) sahəsində malın, nəqliyyat vasitəsinin sahibinin və yaxud malı keçirən digər şəxsin tapşırığı ilə lakin öz adından gömrük orqanı qarşısında çıxış edən müəssisə, mütəxəssis isə bu müəssisəsinin (gömrük brokerinin) vəkil etdiyi şəxsdir.

Əsasnamənin 4.1-ci bəndinə görə isə "gömrük brokerinin təmsil etdiyi şəxslərlə qarşılıqlı münasibətləri, onlar arasında bağlanmış müqavilə əsasında qurulur".

Anoloji müddəalar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 23 yanvar 2014-cü il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Gömrük təmsilçiliyi, o cümlədən gömrük brokeri fəaliyyətini tənzimləyən Qaydalar"da nəzərdə tutulmuşdur.

Beləliklə, gömrük brokeri kimi, onun vəkil etdiyi mütəxəssis də malların gömrük sərhədindən keçirilməsi üzrə hər hansı dövlət orqanının funksiyalarını (bundan irəli gələn səlahiyyətləri) deyil, malları və nəqliyyat vasitələrini gömrük sərhədindən keçirən şəxslə gömrük brokeri arasında bağlanmış müqavilə üzrə ona tapşırılmış (Əsasnamədə göstərilən) vəzifələri yerinə yetirir.

Müqavilə əsasında gömrük brokerinin mütəxəssisi vasitəsi ilə gömrük rəsmiləşdirilməsi aparıldıqda, faktiki olaraq həmin mütəxəssis (gömrük orqanının deyil, məhz malı, nəqliyyat vasitəsinə keçirən şəxsin təmsilçisi olduğu üçün) gömrük orqanı ilə hüquq münasibətlərində malı, nəqliyyat vasitəsinə bilavasitə keçirən şəxsin özünün vəziyyətində olur və bu səbəbdən onun "qulluq mövqeyinə görə" malların (nəqliyyat vasitələrinin) gömrük sərhədindən keçirilməsi sahəsində gömrük orqanının hər hansı bir funksiyasını yerinə yetirən subyekt, gömrük orqanının və yaxud başqa dövlət orqanının vəzifəli şəxsi kimi qəbul edilməsi istisna edilir (Əsasnamənin 1-6-cı bəndləri).

Qadir Hümbətəliyevə isə CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə ittiham məhz ona görə irəli sürülmüşdür ki, o, cinayəti törədərkən gömrük brokeri olan "Trans Servis" MMC-də mütəxəssis işləmişdir.

Halbuki, yuxarıda gətirilən (əvvəl qüvvədə olmuş və yaxud hazırda qüvvədə olan) normativ aktlar Q.Hümbətəliyevin gömrük işi sahəsində vəzifəli şəxs, yəni sözügedən əlamətlə törədilmiş qaçaqmalçılıq cinayətinin subyektini kimi qiymətləndirilməsinə yol vermirdilər.

CM-nin 3-cü maddəsinə əsasən "yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır".

Q.Hümbətəliyev CM-nin 206.3.3-cü maddəsinin ehtiva etdiyi xüsusi subyektin zəruri əlamətlərinə malik olmadığından (əməlinə bu cinayətin tərkibi olmadığından), onun həmin maddə ilə cinayət məsuliyyəti istisna olunur.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, bu hissədə kassasiya şikayəti təmin edilməklə Q.Hümbətəliyevin CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə və cəzalandırılmasına dair müddəalar məhkəmə qərarlarından xaric edilməlidir.

Qadir Hümbətəliyevə təyin olunmuş cəzanın mübahisələndirilməsi üzrə müdafiəçi Şahmar Məmmədovun iddiasına gəldikdə, məhkəmə kollegiyası bu məsələdə kassasiya şikayətinin müəllifi ilə razılaşmaq üçün əsas görmür.

Məhkəmə kollegiyası onu qeyd etmişdir ki, sözügedən iddianın əksinə olaraq, birinci instansiya məhkəməsinin Qadir Hümbətəliyevə münasibətdə himayəsində iki nəfər azyaşlı uşağının olması kimi cəzanı yüngülləşdirən haldan

və cəzanı ağırlaşdıran halların olmamasından çıxış etməklə ona təqsirli bilindiği CM-nin 206.3.2-ci maddəsinin sanksiyasında alternativsiz nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmənin ən aşağı həddində cəza təyin etməsindən, apellyasiya məhkəməsinin isə qeyd olunan maddə ilə təyin olunmuş cəzanı dəyişdirilmədən saxlamasından və bununla əlaqədar gətirdiyi dəlillərdən görünür ki, bu məhkuma münasibətdə cəzanın təyin edilməsində əhəmiyyətli olan – CM-nin 58.3-cü maddəsinin təsbit etdiyi bütün hallar, o cümlədən cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, təyin olunan cəzanın onun islah olunmasına və ailəsinin həyat şəraitinə təsiri, cəzanı yüngülləşdirən hallar tarazlaşdırılmış şəkildə nəzərə alınmış, CM-nin cəzanın məqsədlərinə (maddə 41), cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarına (maddə 58), cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallara (maddələr 59, 61) dair müddəalarına əməl olunmuş, cinayət qanununun ədalət prinsipi (maddə 8) pozulmamışdır.

Bu səbəblərdən məhkəmə kollegiyası məhkum Qadir Hübətəliyevin cəzasının yüngülləşdirilməsini, o cümlədən onun barəsində CM-nin 62 və yaxud 70-ci maddələrinin tətbiq edilməsini mümkün saymamışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlar apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Qadir Hübətəliyevin

əməlinin CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə tövsifi hissəsində ittihamla və birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ilə razılaşmaqla məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini tələb edən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verdiyini, kassasiya şikayətinin qalan, o cümlədən cəzanın mübahisələndirilməsi üzrə dəlilləri hissəsində isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv və yaxud dəyişdirilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası müdafiəçi Şahmar Məmmədovun kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə, dövlət ittihamçısının isə kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya şikayətini qismən təmin etməklə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Məmmədov Tahir Xeyrulla oğlunun, Hübətəliyev Qadir Şahin oğlunun, Səlimli Azad Babahəsən oğlunun və Hacıyev Əflatun Alimbaş oğlunun barəsində olan 17 dekabr 2015-ci il tarixli qərarını məhkum Qadir Hübətəliyevə aid hissədə yuxarıda təsvir olunan qaydada dəyişdirmiş, yəni Q.Ş.Hübətəliyevin CM-nin 206.3.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə və cəzalandırılmasına dair müddəalar məhkəmə qərarlarından xaric etmişdir.

Cinayətin qisas almaq məqsədilə törədilməsini təşkil etmiş, lakin onun obyektiv cəhətinə aid olan hərəkətlərin edilməsində icraçı ilə birlikdə iştirak etməmiş şəxsin əməlləri əsassız olaraq xuliqanlıq niyyətilə və qabaqcadan əlbir olmuş bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş cinayət kimi qiymətləndirildiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 20 aprel 2017-ci il tarixli hökmü ilə Hüseynov Tural Cəmsid oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 32.3,126.2.1, 32.3,126.2.3 və 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 10 (on) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o tanışı Kərimov Vüqar Eldar oğlu ilə cinayət əlaqəsinə girib qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında heç bir əsaslı səbəb olmadan xuliqanlıq niyyəti ilə keçmiş arvadı Hüseynova Nuranə Murad qızının üzünə yandırıcı maddə atmağı sifariş verib bu cinayətin

törədilməsini təşkil edərək, mobil telefonunda Nuranə Hüseynovanın fotosəklini göstərmiş, Nuranə Hüseynovanın üzünə atmaq üçün kimyəvi turşu alıb sonucunun yaşadığı binanın girişində gizlətməmiş, ondan şübhələnilməsinin qarşısını almaq üçün 8 mart 2016-cı ildə İran İslam Respublikasına gedərək istifadəsində olan mobil telefonla 10 mart 2016-cı ildə Vüqar Kərimova zənglər edərək onun Pirallahı qəsəbəsində yemək yeyib spirtli içki qəbul etməsini təmin etmiş, daha sonra isə Nuranə Hüseynovaya dəfələrlə zəng edərək yaxınlıqdakı mağazaya uşaqları üçün qoyduğu 50 manatı götürməsini təkid edərək evdən çıxmasına nail olmuş, bu zaman onun sifarişi və təlimatı üzrə

hərəkət edən Vüqar Kərimov Bakı şəhəri, Pirallahı rayonu, Pirallahı qəsəbəsi, Əzizbəyov küçəsi, 42 sayılı evin qarşısında həmin tarixdə, saat 22.15 radələrində əvvəlcədən tanımadığı və heç bir münasibətdə olmadığı Hüseynova Nuranə Murad qızının üz nahiyəsinə aşındırıcı təsirə malik olan "Sulfat" kimyəvi turşusunu qəsdən ataraq ona yanıq şoku və sol gözün tam itirilməsi ilə müşayiət olunan üzün, sol gözün, sol qulaq seyvanının, boyunun, hər iki yuxarı ətrafın, gövdənin, döş qəfəsinin III ab – IV dərəcəli yanıq yaralarından ibarət xəsarətlər yetirərək zərərçəkmiş şəxs Nuranə Hüseynovanın sağlamlığına ümumilikdə ümumi əmək qabiliyyətinin üçdə birindən çox hissəsinin dayanıqlı (daimi) itirilməsi ilə əlaqədar olan, eləcə də sifətin silinməz dərəcədə eybəcərləşdirilməsində ifadə olunan ağır zərər vurmuşdur.

Həmin hökmlə həmçinin Kərimov Vüqar Eldar oğlu da məhkum olunmuşdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 iyun 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkumlar Tural Hüseynovun və Vüqar Kərimovun müdafiəçiləri tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 20 aprel 2017-ci il tarixli hökmü isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan məhkum Tural Hüseynovun müdafiəçisi Mübariz İsmayılov kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübut etməyə dair cinayət-prosessual qanunun tələbləri pozulmuş, nəticədə Tural Hüseynovun ona isnad edilən CM-nin 32.3,126.2.1, 32.3,126.2.3, 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyi halda, o, əsassız olaraq həmin maddələrlə təqsirli bilinib cəzalandırılmışdır.

Müdafiəçi M.İ.İsmayılov kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 iyun 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, Tural Hüseynova CM-nin 32.3,126.2.1, 32.3,126.2.3, 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə bəraət verilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə Kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 iyun 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını məhkum Tural Hüseynova münasibətdə yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Tural Hüseynovun ona istinad edilən cinayətkar hərəkətləri törətməsi, yəni zərərçəkmiş

şəxs (keçmiş arvadı) Hüseynova Nuranə Murad qızının üzünə kimyəvi turşu atmaqla sonuncunun sağlamlığına ağır zərər vurmağı Vüqar Kərimova sifariş edib bu cinayəti təşkil etməsi və həmin əmələ görə təqsirliliyi birinci instansiya məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 143-146-cı maddələrinə uyğun şəkildə tədqiq edilmiş, yol verilənliyi təkzib edilməmiş, bir-biri ilə uzlaşan sübutların məcmusu ilə sübuta yetirilib, tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış hallara əsasən müəyyən edilmişdir.

Müdafiə tərəfinin Tural Hüseynovun qeyd olunan cinayətdə təqsirli bilinməsinin mübahisələndirilməsi üzrə dəlilləri apellyasiya məhkəməsi tərəfindən də yoxlanılmış, məhkəmə həmin dəlillərin baxılmış sübutların məcmusu ilə, o cümlədən Tural Hüseynovun özünün məhkəmə istintaqının əvvəlində verdiyi etirafedici ifadəsi, təqsirləndirilən şəxs Kərimov Vüqar Eldar oğlunun T.Hüseynovu və özünü ifşa edən məzmununda ifadəsi, zərərçəkmiş Hüseynova Nuranə Murad qızının, şahidlər Usubov Vüsal Nurəddin oğlunun, Məmməd-zadə Valeh Ənvər oğlunun ifadələri, maddi sübutlar, mobil telefon əlaqələrinə dair məlumatlar, məhkəmə ekspertizalarının rəyləri, istintaq hərəkətlərinin protokolları və digər sübutlarla təkzib olunması haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə apellyasiya şikayətində irəli sürülmüş (kassasiya şikayətində göstərilənlə eyni olan) iddianın, bu iddia ilə əlaqəli olan işin hallarının obyektiv araşdırılmasına, birinci instansiya məhkəməsində CPM-nin 143-146-cı maddələrinə müvafiq qaydada tədqiq edilib - qiymətləndirilmiş sübutlara əsaslandığından, kassasiya şikayətində isə apellyasiya məhkəməsinin sözügedən məsələ üzrə gəldiyi nəticələri təkzib edə biləcək dəlillər gətirilmədiyindən, məhkəmə Kollegiyası birinci instansiya məhkəməsinin və onunla razılaşan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Tural Hüseynovun cinayətkar hərəkətlərinin faktiki məzmunu, həmin hərəkətlərin CM-nin 32.3,126.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi və onun həmin maddə ilə nəzərdə tutulmuş cinayəti törətməkdə təqsirli bilinməsi barədə yekun qənaətlərini şübhə altına almaq üçün heç bir əsas görməmişdir.

Bununla belə, Tural Hüseynovun təqsirliyi bilindiği CM-nin 32.3,126.2.1 və 32.3,126.2.4-cü maddələrinə gəldikdə, məhkəmə Kollegiyası

aşağıdakı dəlillərə görə hesab etmişdir ki, həmin maddələr əsassız olaraq onun əməlinə şamil edilmişdir.

Belə ki, CM-nin 34.1 və 34.2-ci maddələrinin müqayisəsindən görünür ki, CM-nin 34.2-ci maddəsində təsbit olunmuş “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” cinayət-hüquq kateqoriyasını “bir qrup şəxs” anlayışından fərqləndirən yeganə cəhət birinci halda qrupun iştirakçıları arasında cinayətin birgə törədilməsi barədə qabaqcadan razılığın əldə olunmasıdır. Qalan səciyyəvi əlamətlər üzrə bu iki anlayış tamamilə üst-üstə düşür. Ona görə də, nə qədər ki, CM-nin 34.1-ci maddəsi cinayətin “bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsini onun iki və ya daha çox icraçının birgə iştirakı ilə həyata keçirilməsi kimi təsbit etmişdir, cinayətin “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsi də cinayətin qrupa daxil olan şəxslər (ən azı 2 nəfər) tərəfindən birlikdə icra edilməsini, yəni birgə icraçılığını ehtiva edən anlayış kimi təfsir olunmalıdır (“qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs”in məhz birgə icraçılığını ehtiva edən iştirakılığın növü olması – bu “Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğa dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin 3 mart 2005-ci il tarixli Plenumunun 10 və 11-ci bəndlərindən də irəli gələn qənaətdir).

Cinayətin icra edilməsi (bilavasitə törədilməsi) dedikdə isə, onun obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərin yerinə yetirilməsi (cinayət hərəkətsizliklə törədildikdə bunu təşkil edən davranış) başa düşülür.

CM-nin 126-cı maddəsində göstərilən qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurma cinayətinin obyektiv cəhətini (baxılan işin kontekstində) zərərçəkmiş Nuranə Hüseynovanın əmək qabiliyyətinin üçdə bir hissəsindən az olmamaqla uzun müddətə itirilməsində və sifətinin silinməz dərəcədə eybəcərləşdirilməsində ifadə olunmuş sağlamlığa ağır zərər vurma üzrə hərəkətlər təşkil edir.

Həmin hərəkətləri isə V.E.Kərimov törətmiş, yəni cinayətin obyektiv cəhətini o, təkbaşına icra etmişdir. Tural Hüseynov isə cinayətin obyektiv cəhətini V.Kərimovla birgə icra etməmiş, cinayətin təşkili üzrə hərəkətləri yerinə yetirməklə həmin (qrup deyil, bir nəfər tərəfindən törədilən) cinayətdə təşkilatçı qismində iştirak etmişdir.

Qanunvericinin bu cür (ən azından iki icraçı olmadığı) vəziyyətdə əməlin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilən cinayət

kimi qəbul etməməsi CM-nin 33.2 və 33.3-cü maddələrinin məzmunundan da aydın olur.

Belə ki, CM-nin 33.2-ci maddəsi birgə icraçılıq olduğu halda cinayətin 32-ci maddəyə istinad edilmədən CM-nin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq maddə ilə tövsif edilməsini təsbit etdiyi halda, CM-nin 33.3-cü maddəsi cinayətdə təşkilatçı, təhrikçi və köməkçi iştirak etdiyi hallarda (əgər bu iştirakçılar həm də icraçı deyillərsə) onların əməllərinin CM-nin 32-ci maddəsinə istinad edilməklə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə (iştirakçıların razılaşdırdıqları və bu razılaşmaya uyğun olaraq icraçının yerinə yetirdiyi əməlin CM-nin Xüsusi hissəsinin hansı maddəsində nəzərdə tutulmasından asılı olaraq) tövsif edilməsini tələb edir.

Əgər belə olmasaydı, yəni qanunverici təşkilatçının, təhrikçinin, köməkçinin əməlinin icraçı ilə eyni qaydada – CM-nin Xüsusi hissəsinin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs əlamətini nəzərdə tutan maddəsi ilə tövsif edilməsini mümkün saysaydı, onda CM-nin 32-ci maddəsinə istinad etməyə heç zərurət qalmazdı. Çünki, CM-nin 33.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydanın əsasında duran yanaşma da məhz ondan ibarətdir ki, şəxsin əməlinin eyni zamanda həm cinayətin icraçısı kimi – CM-nin Xüsusi hissəsinin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs əlamətini nəzərdə tutan maddəsi ilə, həm də CM-nin 32-ci maddəsinə istinad olunmaqla tövsif olunması mümkümsüzdür, bunlardan biri digərini istisna edir. Yalnız cinayət qabaqcadan cinayət əlaqəsinə girmiş iki və daha çox icraçı tərəfindən yerinə yetirildikdə, icraçı olmayan təşkilatçının, təhrikçinin, köməkçinin əməli CM-nin 32-ci maddəsinə istinadən CM-nin Xüsusi hissəsinin “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” əlamətini nəzərdə tutan maddəsi ilə tövsif oluna bilər (əgər cinayətin qabaqcadan əlbir olan icraçılar tərəfindən törədiləcəyi təşkilatçının, təhrikçinin, köməkçinin qəsdilə əhatə olunursa). Çünki, yalnız bu halda təşkilatçı - qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsin cinayətini təşkil etməklə, təhrikçi - qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsi cinayəti törətməyə təhrik etməklə, köməkçi - qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsə cinayəti törətməkdə kömək etməklə qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsin (bir neçə icraçının) törətdiyi cinayətdə iştirak edirlər.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası təsvir edilən dəlillərdən çıxış edərək belə nəticəyə gəlmişdir ki, Tural Hüseynovun əməli CM-nin 32.3,126.2.1-ci

maddələri ilə düzgün tövsif edilməmiş və həmin maddələr məhkəmə qərarlarından xaric edilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası Tural Hüseynovun təqsirli bilindiği CM-nin 32.3,126.2.4-cü maddələri üzrə də eyni nəticəyə gəlir.

Belə ki, ittihamdan və məhkəmə qərarlarından görünür ki, Tural Hüseynovun əməlinin CM-nin 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə tövsif edilməsinə təqsirkarın xuliqanlıq niyyəti ilə hərəkət etməsi səbəb olmuşdur.

Tural Hüseynovun məhz xuliqanlıq niyyəti ilə hərəkət etməsi barədə nəticə isə ittihama və məhkəmələrin mövqeyinə görə onun “heç bir əsaslı səbəb olmadan” zərərçəkmiş Nuranə Hüseynovaya ağır xəsarət yetirməyi (kimyəvi turşu tökməklə üzünü eybəcərləşdirməyi) Vüqar Kərimova sifariş edib həmin cinayəti təşkil etməsindən irəli gəlmişdir.

Lakin, işin hallarından və bu halları təsdiq edən sübutlardan, o cümlədən təqsirləndirilən şəxslər Tural Hüseynovun və Vüqar Kərimovun ifadələrindən görünür ki, Tural Hüseynov keçmiş arvadı Nuranə Hüseynovanı boşanmadan əvvəl başqa kişi ilə telefonla danışmasına, ayrıldıqdan sonra isə birgə niğahdan olan uşaqları ilə görüşə bilməməsinə görə N.Hüseynovadan qisas almaq niyyəti ilə kimyəvi turşu tökməklə onun üzünü eybəcərləşdirməyi Vüqar Kərimova sifariş verib bu cinayətin V.Kərimov tərəfindən törədilməsini təşkil etmişdir (zərərçəkmiş şəxs Nuranə Hüseynova da ifadəsində keçmiş əri Tural Hüseynovun hadisədən əvvəl səbəbsiz deyil, ondan boşandığına və barışmaq istəmədiyinə görə üzünə kimyəvi turşu tökəcəyi və yaxud başqa üsulla “ömürlük şikəst edəcəyi” ilə hədələdiyini bildirmişdir).

Tural Hüseynovun (özünün subyektiv qiymətləndirilməsində səhv davranış sərgiləyən) Nuranə Hüseynovanın sağlamlığına ağır zərərin vurulmasını ondan qisas almaq niyyətilə sifariş edib təşkil etməsi, onun hərəkətlərinin (müvafiq olaraq da cinayətinin) xuliqanlıq niyyətindən irəli gəlmədiyini, yəni T.Hüseynovun əməlinə CM-nin 32.3,126.2.4-cü maddəsinin təsbit etdiyi cinayət tərkibinin subyektiv cəhətinin zəruri əlamətinin mövcud olmadığını göstərir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “B.Yusifovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati hüquqpozmalara dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 2005-ci il 7 mart tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının

Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 17 fevral 2006-cı il tarixli qərarında, eləcə də “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2004-cü il 23 mart tarixli qərarında xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərdən irəli gələn mənaya görə şəxsiyyət əleyhinə olan cinayətlərdə xuliqanlıq niyyətinin mahiyyəti odur ki, belə motivlə cinayət törədən şəxs özünün şəxsiyyətini başqa şəxsin (şəxslərin) şəxsiyyətinin fəvqündə qoyur, onlara aşkar hörmətsizlik ifadə edərək eqoizmini nümayiş etdirir, bu şəxslərə qarşı yönəlmiş hərəkətlərində ümumqəbuledilmiş davranış qaydalarını, əxlaq normalarını pozur, həmin qayda və normalara etinasızlıq göstərir.

Əgər təqsirkarın digər şəxsin sağlamlığına qəsdən zərər vurmasını bu kimi hallar deyil, şəxsi ədavət, o cümlədən zərərçəkənin səhv əməlləri, və yaxud təqsirkarın subyektiv qiymətləndirməsində ağlabatanlıqla səhv əməllər kimi qəbul edilən davranışına görə qisas almaq istəyi şərtləndiribsə, əməl xuliqanlıq niyyəti ilə törədilmiş şəxsiyyət əleyhinə olan cinayət kimi qiymətləndirilməməlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 12 dekabr 2002-ci il tarixli qərarında da “xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən adam öldürmə” cinayətini eyni əsaslardan çıxış etmək şərh etmişdir.

Belə ki, həmin qərarın 6-cı bəndində məhkəmələrə aşağıdakı məzmununda izah verilmişdir:

“Qəsdən adam öldürmə o vaxt CM-nin 120.2.2-ci maddəsi ilə (xuliqanlıq niyyəti ilə adam öldürmə) tövsif olunmalıdır ki, təqsirkar davranışı ilə ictimai qaydalara və hamı tərəfindən qəbul olunmuş əxlaq normalarına açıq etinasızlıq göstərməklə, özünü ətrafdakılara qarşı qoymaqla cinayət törədir (məsələn, heç bir səbəb olmadan, yaxud hər hansı bəhanə ilə başqasını həyatdan məhrum etmək)”.

Qeyd olunan qərarlarda xuliqanlıq niyyətinə və xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən adam öldürmə cinayətinə verilmiş təfsirləri hazırki işin faktiki halları ilə müqayisə etdikdə, birinci instansiya məhkəməsinin T.Hüseynovun əməlini CM-nin 32.3,126.2.4-cü maddəsilə tövsif etməsinin, apellyasiya məhkəməsinin isə həmin nəticə ilə razılaşmasının Konstitusiyası Məhkəməsinin və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin

qərarlarının işığında da yanlış nəticə olduğu müəyyən edilir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Tural Hüseynovun əməlinin CM-nin 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə tövsif edilməsi də əməlin hüquqi tövsifində buraxılmış səhv kimi qiymətləndirilməli və həmin maddələr məhkəmə qərarlarından xaric edilməlidir.

Təsvir olunanlar məhkəmələrin Tural Hüseynovun cinayət əməlini CM-nin 32.3,126.2.1 və 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə tövsif etməklə məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində təsbit olunmuş pozuntuya yol verdiklərini göstərir.

Tural Hüseynova təyin olunmuş cəzaya gəldikdə, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, CM-nin 32.3,126.2.1 və 32.3,126.2.4-cü maddələrinin məhkəmə qərarlarından xaric edilməsi T.Hüseynova təyin edilmiş cəzanın dəyişdirilməsini tələb edən hal kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bu zaman məhkəmə kollegiyası ona əsaslanmışdır ki, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 20 aprel 2017-ci il tarixli hökmü ilə təyin olunmuş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən dəyişdirilmədən saxlanılan 10 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası Tural Hüseynovun əməlinə düzgün şamil edilmiş CM-nin 32.3,126.2.3-cü maddəsinin sanksiyası həddindədir (yuxarı həddən 1 il azdır), həmin

maddə ilə nəzərdə tutulmuş əməl CM-nin 15.4-cü maddəsində ağır cinayət kimi təsnif edilmişdir.

Qeyd olunan cəzanın təyin edilməsi barədə qərar cinayətin xarakteri, ictimai təhükəlilik dərəcəsi, törədilmə halları ilə yanaşı təqsirkarın şəxsiyyətini və CM-nin 58.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş digər halları, o cümlədən cəzanın Tural Hüseynovun islah olunmasına təsirini kifayət qədər nəzərə alır.

Bu səbəbdən məhkəmə kollegiyası həmin cəzanı CM-nin 8-ci maddəsində təsbit edilmiş ədalət prinsipinə cavab verən cəza kimi qiymətləndirmiş və onun yüngülləşdirilməsi üçün əsaslar müəyyən etməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkum Tural Hüseynovun müdafiəçisi Mübariz İsmayılovun və kassasiya şikayətinin təmin edilməməsi haqqında dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya şikayətini qismən təmin etməklə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Hüseynov Tural Cəmsid oğlunun və Kərimov Vüqar Eldar oğlunun barəsində olan 22 iyun 2017-ci il tarixli qərarında məhkum Tural Hüseynova aid hissədə yuxarıda göstərilən əsaslarla dəyişiklik edərək onun CM-nin 32.3,126.2.1 və 32.3,126.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmasına dair müddəaların məhkəmə qərarlarından xaric edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Mikayılov Ağababa Cəbrayıl oğlu -100

Tanınmış hüquqşünas, Ali Məhkəmənin sabiq üzvü Ağababa Cəbrayıl oğlu Mikayılovun 100 illik yubileyi qeyd olunur.

Mikayılov Ağababa Cəbrayıl oğlu 25 aprel 1918-ci ildə Salyan rayonunun Xolqarabucaq kəndində anadan olmuşdur.

O, Böyük Vətən Müharibəsinə yollanmamışdan öncə, məktəbdə müəllim, direktor müavini və direktor vəzifələrində çalışmış, 1942-1945-ci illərdə Böyük Vətən Müharibəsinin fəal iştirakçılarında biri olaraq, Berlinə ilk girən döyüşçülərdən olmuş, müharibə zamanı kapitan rütbəsi ilə batalyon komandiri vəzifəsində yüksəlmişdir. Çexiya, Ukrayna, Moldaviya, Rumıniya, Macarıstan və Sloveniyanın azad olunmasında böyük sücaətlər göstərdiyinə görə də üç dəfə "Qırmızı Ulduz" ordeni, 1-ci dərəcəli "Vətən müharibəsi" ordeni və onlarla medallarla təltif edilmişdir.

Müharibə qurtardıqdan sonra A.Cəbrayıllov hüquqşünas olmağa qərar vermiş və Kirov adına Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) hüquq fakültəsinə daxil olaraq həmin universiteti 1950-ci ildə fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

A.Mikayılov 1950-1951-ci illərdə Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyində Baş revizor vəzifəsində, 1951-ci ilin fevral ayından 1952-ci ilin aprel ayınadək Naxçıvan Ali Məhkəməsinin Sədr müavini vəzifəsində çalışmışdır.

1952-ci ildə o, Bakıya çağırılmış və həmin ildə Azərbaycan SSR Ali Məhkəməsinin hakimi seçilmişdir.

Ali Məhkəmədə işlədiyi müddət ərzində A.Mikayılov cinayətkarlığa qarşı qəti mübarizənin aparılması ilə bağlı çoxsaylı işlərə baxaraq ədalətli və qanuni qərarlar qəbul etmiş və insanların əsassız məhkum olunmasına heç zaman yol verməmişdir.

1952-ci ildən 1980-ci ilədək fasiləsiz olaraq 28 il Azərbaycan SSR Ali Məhkəməsinin hakimi vəzifəsində çalışmış A.Mikayılov vicdanlı və nöqsansız xidmətinə görə dəfələrlə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Fəxri Fərmanları və digər mükafatları ilə təltif edilmişdir.

Mikayılov Ağababa 1981-1986-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Xalq Nəzarəti Komitəsində şöbə müdiri, 1986-1991-ci illərdə isə SSRİ-nin Qaz Sənayesi Nazirliyində şöbə müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

Ağababa Mikayılov çalışdığı bütün sahələrdə, xüsusilə Ali Məhkəmənin hakimi vəzifəsində işləyərkən yüksək peşəkarlıq, obyektiv prinsiplilik, qərəzsizlik nümayiş etdirmiş, mənəvi cəhətdən olduqca saf və eyni zamanda həm də çox tələbkar insan olmuşdur.

Ağababa Mikayılovun fəaliyyəti və misilsiz xidmətləri dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, o, bir sıra orden və medallarla təltif olunmuşdur.

A.Mikayılov 1992-ci il aprel ayının 5-də vəfat etmişdir.

25 aprel 2018-ci ildə Ağababa Cəbrayıl oğlu Mikayılovun anadan olmasından 100 il keçir. Bu münasibətlə onun ailə üzvlərini təbrik edərək hesab edirik ki, görkəmli hüquqşünas olmuş A.Mikayılovun xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişə yaşayacaqdır.

Müzəffər Ağazadə,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar Hüquqşünası

Son amnistiya aktlarının fərqli xüsusiyyətləri

Amnistiya sözü yunancadan tərcümədə “unutmaq”, “bağışlamaq” mənasını verir. Amnistiya cinayət hadisəsi törətmiş şəxslər barəsində dövlətin iradəsi ilə həyata keçirilən humanist tədbirdir.

Verilməsi dövlətin müstəsna səlahiyyətinə aid olan amnistiya aktı bir qayda olaraq ölkədə iqtisadi, sosial sahədə əldə olunan görkəmli nailiyyətlər, beynəlxalq aləmdə tarixi əhəmiyyət kəsb edən əlamətdar hadisələrlə bağlı dövlətin ali nümayəndəli orqanı və ya dövlət başçısı tərəfindən qəbul olunur. Görkəmli dövlət və ictimai xadimlərin yubileyləri şərəfinə amnistiya aktlarının verilməsi hallarına da təsadüf edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 95-ci maddəsinə əsasən ölkəmizdə amnistiya aktlarının qəbulu Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Respublikamızın keçmiş SSRİ-nin tərkibində olduğu 69 il ərzində Sovetlər İttifaqında cəmi 12 dəfə (1938-ci ildə 2 dəfə, 1944, 1945, 1953, 1967, 1972, 1975(2), 1979, 1982 və 1985-ci illərdə) amnistiya aktı qəbul edilmişdisə, müstəqillik əldə etdiyimiz 25 il ərzində qəbul olunan amnistiya aktlarının sayı 14-ə çatmışdır. Bu amnistiya aktlarının tətbiqi sayəsində cinayət hadisəsi törədən minlərlə şəxs cinayət məsuliyyətindən, məhkəmə hökmü ilə təyin olunan cəzaları çəkməkdən tam və ya qismən azad olunmuş, yaxud onlara təyin olunan cəzanın müddəti azadılmış yaxud cəzanın növü dəyişdirilməklə yüngülləşdirilmişdir. Bir sıra hallarda amnistiya tətbiq olunan şəxslərin məhkumluqları üzərlərindən götürülmüşdür.

Müstəqillik illərində Azərbaycanda qəbul edilən amnistiya aktları aşağıdakılardır:

Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri tərəfindən məhkum edilmiş şəxslərə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyinin elan edilməsi münasibətilə amnistiya verilməsi haqqında - 6 noyabr 1991-ci il tarixli Qanun,

Azərbaycan Demokratik Respublikasının 74 illiyi münasibətilə amnistiya verilməsi haqqında - 15 iyul 1992-ci il tarixli Qanun,

Azərbaycan Respublikasının Gəncə şəhərində 1993-cü il 4-10 iyun hadisələrində iştirak etmiş şəxslərə amnistiya verilməsi haqqında - 9 iyun 1993-cü il tarixli Qanun.

Azərbaycan Respublikası günü münasibətilə amnistiya haqqında - 22 may 1996-cı il tarixli Qərar, Hərbi cinayətlər törətmiş şəxslər barəsində dövlət müstəqilliyi günü münasibətilə amnistiya haqqında - 17 oktyabr 1997-ci il tarixli Qərar,

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 80 illiyi münasibətilə amnistiya haqqında - 12 may 1998-ci il tarixli Qərar,

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü münasibətilə amnistiya haqqında - 29 dekabr 1998-ci il tarixli Qərar,

Avropa Şurasının 50 illiyi münasibətilə amnistiya haqqında - 10 dekabr 1999-cu il tarixli Qərar,

Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının üzvlüyünə qəbul edilməsi münasibətilə amnistiya haqqında - 01 fevral 2001-ci il tarixli Qərar,

İkinci Dünya Müharibəsində faşizm üzərində qələbənin ildönümü münasibətilə amnistiya haqqında - 06 may 2003-cü il tarixli Qərar,

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş amnistiya haqqında - 08 may 2007-ci il tarixli Qərar,

Novruz bayramı münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında - 17 mart 2009-cu il tarixli Qərar,

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında - 07 may 2013-cü il tarixli Qərar,

28 may-Respublika Günü münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında - 20 may 2016-cı il tarixli Qərar.

Amnistiya aktları ölkə Konstitusiyasına, qüvvədə olan cinayət, cinayət-prosessual və cinayət-icra qanunvericiliklərinin tələblərinə uyğun qaydada qəbul və tətbiq olunur. Bu aktlarda amnistiyanın təsiri altına düşən şəxslərin dairəsi, tətbiqi qaydaları, amnistiyayı tətbiq etməli orqanlar, onların səlahiyyət dairəsi, icra müddəti kimi hallar öz əksini tapır. Amnistiya aktlarında həmçinin bu aktların tətbiqini məhdudlaşdıran hallar sadalanır. Belə məhdudiyətlər adətən törədilən cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi ilə bağlı olur və amnistiya elan olunan vaxtda dövlətin cinayət-cəza siyasətinin mahiyyətini, hansı ictimai-təhlükəli əməllərə qarşı mübarizəyə daha çox üstünlük verməsini özündə əks etdirir. Bir qayda olaraq ağır və ya xüsusilə ağır cinayət hadisələri törədən, habelə cəzaçəkmə müəsisələrində cəza çəkərkən qəsdən cinayət törədənlər, habelə əvvəllər amnistiya və ya əfv etmə aktlarına əsasən cəzaçəkmə müəsisələrində azadlıqdan məhrum etmə cəzasını çəkməkdən azad olunmuş və yenidən qəsdən cinayət törətmiş şəxslər haqqında amnistiya aktlarının tətbiqi məhdudlaşdırılır.

Cinayət-hüquq nəzəriyyəsinə görə amnistiya müddətsizdir, cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə vaxtından asılı olmayaraq amnistiya aktı qüvvəyə minənədək cinayət törətmiş bütün şəxslər haqqında tətbiq olunmalıdır. (Burada və bundan sonra cinayət törətmiş şəxslər dedikdə yalnız əməlləri amnistiya aktının təsiri altına düşən şəxslər nəzərdə tutulur). Həm də amnistiya aktları nəinki məhkəmədə baxılmaqda olan işlər üzrə təqsirləndirilən şəxs qismində keçən şəxslər, yaxud cəza çəkməkdə olan məhkumlar barəsində, həmçinin təhqiqat, ibtidai istintaq orqanlarının icraatlarındakı materiallar və işlər üzrə keçən şəxslər barəsində də tətbiq olunmalıdır.

Konstitusiyanın 149-cu maddəsinə və Cinayət Məcəlləsinin (CM-nin) 10-cu maddəsinə əsasən şəxsin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran, məsuliyyətini yüngülləşdirən normativ hüquqi aktların geriyə qüvvəsi vardır. Amnistiya aktları cinayət törətmiş şəxslərin vəziyyətini yaxşılaşdırmağa xidmət etdiyindən dövlət adından qəbul edilən bu akt nəinki indiki vaxtda, eləcə də gələcəkdə yaranan situasiyalara şamil edilməlidir. (Məsələn, məhkumun əməlinin yuxarı instansiya məhkəmələri tərəfindən sonradan cinayət qanununun daha yüngül cəza nəzərdə tutulan maddəsinə tövsif edilməsi halları).

Amnistiyanın tətbiq edilməsi imperativ xarakter daşıyır, onu tətbiq edən orqanın, vəzifəli şəxsin, hətta haqqında amnistiya tətbiq edilən şəxsin iradəsindən asılı olmadan tətbiq olunmalıdır. Bu məsələdə yalnız bir halda istisnalığa yol verilir. Bu da ondan ibarətdir ki, haqqında cinayət xarakterli material və ya cinayət işi olan şəxs təhqiqat, yaxud ibtidai istintaq dövründə, habelə məhkəmədə iş baxılanadək özü barəsində amnistiya tətbiq olunmasına etiraz edərsə bu əsasla material üzrə cinayət işi başlanması rədd edilə, yaxud cinayət işinin icraatına xitam verilə bilməz. Belə hallarda Cinayət-Prosessual Məcəllə (CPM) ilə müəyyən edilən normalara uyğun olaraq icraat davam etdirilməli və hökmün çıxarılması ilə başa çatdırılmalıdır. Məhkəmə araşdırılması gedişində şəxsin təqsirli olması sübuta yetərsə iş üzrə ittiham hökmü çıxarılaqla o, amnistiyaya uyğun olaraq cəzadan azad edilməlidir (CM-nin 44.2.2-ci maddəsi). Qalan bütün hallarda təhqiqat, ibtidai istintaq orqanları və məhkəmələrin icraatlarında olan material üzrə cinayət işi başlanması rədd edilməli, yaxud şəxs haqqında cinayət təqibinə xitam verilməlidir.

Nəhayət amnistiya aktlarında bu aktı tətbiq edən orqanların adları və səlahiyyət dairəsi, qanuni qüvvəyə minmiş hökmlər üzrə cəza-icra orqanlarının amnistiyayı tətbiq edib yekunlaşdırma müddəti (bir qayda olaraq 3 yaxud 4 ay) müəyyən edilir. Şübhəsiz ki, məhkəmə fəaliyyətinin xarakteri (işlərə bir neçə instansiyada baxılması, şəxsin əməlinin qanunun daha yüngül cəza nəzərdə tutan maddəsinə tövsif edilə bilməsi) nəzərə alınaraq məhkəmələrin icraatlarında olan işlər üzrə belə məhdudiyətlər müəyyən edilə bilməz.

Amnistiya aktlarının mahiyyəti, müddəaları, qəbul və icra qaydaları barədə yuxarıda qeyd etdiklərimiz hüquq ədəbiyyatında, o cümlədən hüquq ensiklopediyalarında da məhz bu cür şərh edilir. Respublikamızın həm SSRİ tərkibində olduğu dövrlərdə, həm də müstəqillik dövründə 2007-ci ilə qədər qəbul olunan amnistiya aktları eyni prinsiplər əsasında qəbul və icra edilirdi. Həmin aktların normaları Konstitusiyaya müddəalarına, cinayət-prosessual normalara, sağlam düşüncəyə və nəhayət ədalət prinsipinə əsaslandığından onların müvafiq orqanlar tərəfindən təcürbədə tətbiqi hər hansı problem yaratmırdı. Lakin 08 may 2007-ci il tarixli, habelə ondan sonrakı (17 mart 2009-cu il, 07 may

2013-cü il və 20 may 2016-cı il tarixli) amnistiya aktları ilə əvvəlkilərdən ciddi surətdə fərqlənən yeni normalar meydana çıxmış, sanki belə aktların qəbulu üçün yeni konsepsiya müəyyənləşdirilmişdir. Son amnistiya aktlarına görə amnistiya bu qanun qüvvəyə minənədək cinayət törətmiş şəxslər barəsində deyil, yalnız qanuni qüvvəyə mindiyi günədək qüvvəyə minmiş ittiham hökmləri ilə məhkum edilmiş şəxslər barəsində tətbiq edilir. Bu səbəbdən də təhqiqat və ibtidai istintaq orqanları amnistiyanı tətbiq edən orqanlar sırasından xaric edilmiş, məhkəmələrin bu sahədəki səlahiyyətləri isə munimuma endirilmişdir.

Amnistiya aktları ilə müəyyən edilən yeni normalara görə təhqiqat və ibtidai istintaq orqanları heç bir halda amnistiya tətbiq edilməsi əsası ilə material üzrə cinayət işi başlamağı rədd etmək, cinayət işinin icraatına xitam vermək barədə qərar qəbul edə bilməzlər. Onlar icraatlarındakı materialları (o cümlədən məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat üzrə materialları) və cinayət işlərini hər bir halda yekunlaşdırıb məhkəməyə göndərməyə borcludurlar. Məhkəmələrin bu sahədəki fəaliyyətlərində də eyni vəziyyət yaranmışdır. Son amnistiya aktlarının normalarına görə hazırda məhkəmə instansiyalarının heç birinin icraatlarındakı materiallar və cinayət işləri üzrə amnistiya tətbiq etmək hüququ yoxdur.

Belə ki, son amnistiya aktlarına görə məhkəmələr yalnız müəyyən növ cəzaya şərti məhkum edilmiş, cəzadən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş, yaxud CM-nin 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq təyin edilmiş cəzanın çəkilməsi təxirə salınan şəxslər barəsində amnistiya tətbiq etmək hüququna malikdirlər, bu şərtlə ki, hökm və qərarlar icra mərhələsində olsun. Bundan əlavə 4 ildən artıq olmayan müddətdə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslərin cəzalarının çəkilməmiş hissəsinin 6 aydan artıq olması hallarında cəzanın həmin müddətə azaldılması da məhkəmələrin səlahiyyətinə aid edilmişdir. Bütün hallarda son amnistiya aktları ilə məhkəmələrə icraatlarında olan işlər üzrə hazırlıq iclası mərhələsində, məhkəmə baxışı başlanana qədər və məhkəmə baxışının gedişində (ittiham hökmü çıxarılan) şəxs haqqında amnistiya tətbiq etmə səlahiyyəti verilməmişdir.

Yuxarıda qeyd etdik ki, SSRİ məkanında olduğumuz dövrdə, habelə müstəqillik əldə etdikdən sonra 2007-ci ilədək qəbul edilmiş amnistiya aktlarında bu aktlar onların qüvvəyə minməsinə qədər cinayət törətmiş şəxslərə aid edilirdisə, son dörd amnistiya aktları yalnız haqlarında çıxarılan hökmlər qüvvəyə minmiş şəxslərə şamil edilir. Əlbəttə, amnistiya aktının verilməsi dövlət siyasəti ilə bağlıdır və məhz kimlərin haqqında amnistiya kimi humanist tədbirin tətbiqinin məqsədə uyğun hesab edilməsi müvafiq dövlət strukturunun səlahiyyətindədir. Biz dövlətin siyasətinə, qanunverici orqanın səlahiyyətinə müdaxilə etmək fikrindən uzağıq. Lakin burada bizim fikrimizlə qanunla və məntiqlə uzlaşmayan iki məsələyə münasibət bildirmək bizim peşə borcumuzdur.

Amnistiya aktlarının tətbiq edilməsi şərtləri və onları tətbiq etməli orqanlarla əlaqədar məsələlər araşdırılarkən məlum olur ki, əvvəla, axırıncı aktlarla müəyyən edilən normalarla cinayət-prosessual qanunun qüvvədə olan normaları arasında ziddiyət yaranmışdır. Digər tərəfdən eyni zaman kəsiyində cinayət törətmiş şəxslər dövlətin qəbul etdiyi amnistiya kimi humanist tədbirdən bərabər surətdə yararlanmaq imkanından məhrum edilmişlər. Yəni eyni vəziyyətdə olan şəxslərdən biri haqqında amnistiya tətbiq edildiyi halda digəri haqqında müəyyən səbəblərdən tətbiq oluna bilmir. Bu isə insanların qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik hüququnu pozur.

Dediklərimizi əsaslandırmağa çalışacağıq. Qüvvədə olan AR CPM-nin 39-cu maddəsinə görə amnistiya aktına əsasən şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməli olması cinayət təqibini istisna edən hal olduğu üçün o, cinayət məsuliyyətindən azad olunmalıdır (39.1.12-ci maddə). Cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad etmə hallarının mövcudluğu cinayət təqibinin həyata keçirilməməsinə imkan verir. Təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror icraat zamanı CPM-nin 39-cu maddəsində göstərilən halları aşkar etdikdə cinayət təqibinə xitam verilməsi barədə (o cümlədən cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi barədə) qərar çıxarır. (CPM-nin 40.1 və 41.1-ci maddələri).

Son illərin istintaq-məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, amnistiyanın yalnız haqlarında qanuni qüvvəyə minmiş hökmlər olan məhkumlar barəsində tətbiq edilməli olması barədəki müddəalar amnistiya aktının tətbiqi ilə əlaqədar ciddi problemlər yaratmışdır. Belə ki, CPM-nin 39,40,41-ci maddələri ilə müəyyən olunan normalar ləğv edilməmişdir və hazırda da qüvvədədir. Halbuki, təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror davamlı olaraq son 9 il ərzində icraatlarında olan materiallar və işlər üzrə amnistiya tətbiq etmə hüququndan məhrum edilirlərsə CPM-nin həmin maddələrlə müəyyən edilən müvafiq normalarının

qanundan çıxarılması daha məntiqli idi. Çünki heç bir halda tətbiqi mümkün olmayan normaların formal olaraq qanun mətnində saxlanmasına haqq qazandırmaq mümkün deyil.

Bəzi hüquqşünaslar hesab edirlər ki, təhqiqat, ibtidai istintaq orqanlarının icraatlarındakı materiallar və cinayət işləri üzrə amnistiya tətbiqi edə bilməmələri elə də ciddi narahatlıq yaratmamalıdır. Həmin orqanlar belə hallarda CPM ilə müəyyən edilən qaydalarda prosesual hərəkətləri davam etdirə və cinayət işini yekunlaşdırıb məhkəməyə göndərə bilər. Bundan sonra şəxs haqqında amnistiyanın tətbiqi edilib-edilməməsi məsələsinin həlli məhkəmə və cəza-icra orqanlarının üzərinə düşür.

Məsələnin belə qoyuluşu vəziyyətdən çıxış yolu hesab edilə bilməz və sadəcə problemin həllindən yayınmaq məqsədi daşıyır. Çünki, əgər cinayət hadisəsi törətmiş şəxsin əməli amnistiya aktının təsiri altına düşürsə və şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs amnistiyanın tətbiqinə etiraz etmərsə CPM-nin adı çəkilən normalarının qüvvədə olduğu vaxtda təhqiqatçı, yaxud müstəntiq amnistiya tətbiqi etməmək barədəki qərarını necə əsaslandırma bilər?

Fikrimizcə belə hallarda iş üzrə hökmün çıxarılmasını, ittiham hökmünün qanuni qüvvəyə minməsini gözləməyə ehtiyac yoxdur. Qeyd etdiyimiz kimi bir tərəfdən qanuni əsas olduğu halda amnistiya tətbiqi edilməməsi CPM-nin normalarına ziddir. Digər tərəfdən nəzərə almaq lazımdır ki, təhqiqat, istintaq hərəkətləri, həmçinin məhkəmə araşdırmaları müəyyən qrup dövlət qulluqçularının (əməliyyat işçiləri, təhqiqatçılar, müstəntiqlər, prokurorlar, hakimlər və s.) gərgin əməyi hesabına başa çatdırılır. Belə vəziyyətdə cinayət prosesinin tərəflərindən heç birinin marağında olmadığı səmərəsiz araşdırmaların aparılması, həmin orqanların işini daha da gərginləşdirir. Nəzərdən qaçırmaq olmaz ki, istintaq-məhkəmə araşdırmaları bir sıra işlər üzrə həm də cinayət prosesində iştirak edən şəxslərə (ekspertlərə, mütəxəssislərə, tərcüməçilərə, şahidlərə, vəkillərə) dövlət büdcəsindən vəsait ödənilməsi ilə bağlıdır.

Nəhayət, hazırki tarixi şəraitdə bir çox xarici ölkələrdə cinayət işləri üzrə məhkəmə icraatının sadələşdirilməsi istiqamətində ciddi işlər aparılır. Məsələn, bir sıra başqa ölkələrdə olduğu kimi Rusiya Federasiyasının cinayət-prosessual qanunvericiliyi ilə də konkret işlər üzrə məhkəmə qərarının qəbul edilməsinin icraatı tezləşdirən yeni qaydası müəyyən edilmişdir. RF CPM-nin 40-cı fəslinə görə təqsirləndirilən şəxs ona verilən ittihamla razılaşıqda məhkəmə araşdırması aparmadan haqqında hökm çıxarılması barədə vəsatət vermək hüququna malikdir. Prosesual qanunda belə vəsatətin qəbuluna mane olan norma nəzərdə tutulmadıqda vəsatət təmin olunmalıdır. Şübhəsiz ki, bu norma da cinayət icraatının sadələşdirilməsi üsullarından biri olduğu, proses iştirakçılarının hüquqlarını pozmadığı üçün təqdir edilməlidir.

Bütün bu arqumentlər də amnistiya tətbiqi edilə bilən işlər üzrə səmərəsiz məhkəmə araşdırmaları aparılmasını gərəksiz edir.

Opponentlərin arqumentləri həm də ona görə əsassızdır ki, son amnistiya aktlarına görə məhkəmələr də hökmlə məhkumlara hansı növ cəza təyin edilməsindən asılı olmayaraq onlar haqqında amnistiya tətbiqi edə bilməzlər. Cəzaçəkmə müəssisələri üçün isə amnistiya aktlarında bu aktı tətbiqi edib başa çatdırmaq üçün konkret vaxt (adətən 3-4 ay) müəyyən edilir. Müəyyən səbəblərdən amnistiyanın tətbiqinə əsas verən sənəd (qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə hökmü, yuxarı instansiya məhkəməsinin qərarı) cəzaçəkmə müəssisəsinə gec daxil olduqda həmin orqan da amnistiyanın icra müddəti ötdüyünə görə konkret şəxs haqqında amnistiya tətbiqi edə bilmir. Beləliklə məhkum ondan asılı olmayan səbəblər üzündən dövlətin müəyyən etdiyi güzəştlərdən faydalanmaq imkanından məhrum olur. Məsələnin mahiyyətinə nüfuz etdikdə məlum olur ki, eyni zaman kəsiyində, yəni amnistiya aktı qüvvəyə minənədək cinayət törətmiş şəxslər amnistiya aktının tətbiqi ilə bağlı fərqli hüquqi nəticə ilə üzləşməli olurlar, yəni məhkumların bir qismi amnistiyanın təsir dairəsindən kənar qalır. Bu isə ən azı həmin şəxslərin konstitusion hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxarır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə görə hamı qanun və məhkəmə qarşısında bərabərdir. Hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmə müdafiəsinə təminat verilir (maddə 60). Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur (maddə 71). AR CM-nin 6 və CPM-nin 11-ci maddələrində də hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik hüququndan danışılır.

Son amnistiya aktları ilə müəyyən edilən normalara əməl edilməsi bəzi hallarda eyni dövrdə (məsələn, amnistiya aktı qüvvəyə minənədək) cinayət hadisəsi törətmiş şəxslərdən bir qrupunun hüquqları digərləri ilə müqayisədə pozulmasına səbəb olur. Yəni bir qrup şəxs amnistiya aktından yararlanma bəzi hallarda, digər qrup bu imkandan məhrum olur. Buna əmin olmaqdan ötrü isə istintaq-məhkəmə təcrübəsində baş verməsi mümkün olan aşağıdakı situasiyalara diqqət yetirmək kifayətdir.

Birinci situasiya: Amnistiya aktı qüvvəyə minənədək iki şəxs ayrı-ayrılıqda CM-nin amnistiya tətbiqini məhdudlaşdırmayan maddələri ilə nəzərdə tutulan cinayət hadisəsi törətmişlər və iş təhqiqat və ya istintaq orqanlarının icraatındadır. Son amnistiya aktlarının normalarına görə həmin orqanlar cinayət törətmiş şəxslərdən heç biri haqqında amnistiya tətbiq edə bilmirlər. Bu şəxslərdən biri haqqında təhqiqat və ya ibtidai istintaq hərəkətləri yekunlaşdırılmaqla cinayət işi məhkəməyə göndərilir. İş qısa müddətdə baxılır və şəxs haqqında ittiham hökmü çıxarılır. Şübhəsiz ki, hansı növ cəzaya məruz qalmasından asılı olmayaraq şəxsin haqqında məhkəmə tərəfindən də amnistiya tətbiq olunmur. Hökm qanuni qüvvəsini aldıqdan sonra icraya yönəldilir və şəxs haqqında cəzaçəkmə müəssisəsi və ya icra məmuru tərəfindən amnistiya tətbiq olunmaqla o, cəzadan azad edilir.

Digər şəxs haqqında isə konkret səbəblərdən, (məsələn, onun xəstəliyi, xarici səfərdə olması, iş üzrə ekspertizalar keçirilməsi və s.) cinayət işi məhkəməyə gec göndərilməmişdir. İş gec baxıldığı üçün ittiham hökmü amnistiya aktının icrası üçün nəzərdə tutulan müddətdə (3-4 ay) qanuni qüvvəsini almadığından icraya yönəldilmir və təbii ki, bu şəxs haqqında amnistiya aktı tətbiq olunmur.

Deməli amnistiya aktı qəbul edilməmişdən əvvəl iki şəxsin ayrı-ayrılıqda müxtəlif cinayət hadisələri törətmələri birinci şəxsin amnistiya aktına əsasən cəzadan azad edilməsinə gətirib çıxardığı halda, digər məhkum ondan asılı olmayan səbəblərdən amnistiyadan yararlanmaq imkanından məhrum olur. Bu isə şübhəsiz ki, ikinci məhkumun konstitusion hüquqlarının pozulması kimi qiymətləndirilməlidir.

Eyni sözləri cinayət hadisəsini iştirakçılıqla törətmiş iki və ya daha çox şəxslər haqqında da demək olar. Yəni hadisəni birlikdə törətmiş şəxslərdən biri haqqında işin icraatı ibtidai istintaq orqanı tərəfindən dayandırıldıqda, (məsələn, ağır xəstəliyə tutulması, stasionar müalicədə olması səbəbindən) qrupun digər üzvlərindən fərqli olaraq onun haqqında amnistiya tətbiq olunması praktiki olaraq mümkün olmayacaqdır. Çünki, bu halda da iş üzrə onun barəsində çıxarılan hökmün qanuni qüvvəyə minməsi vaxtı cəza icra orqanları tərəfindən amnistiyanın tətbiqi müddətindən kənara çıxır.

İkinci situasiya: Eyni vəziyyət cinayət işlərinin birinci instansiya məhkəməsinin icraatında olması hallarında da baş verir. Yəni məhkəmənin icraatında olan işin icraatı qanunda müəyyən edilən əsaslarla dayandırıldıqda ittiham hökmünün çıxarılması, hökmün qanuni qüvvəyə minməsi vaxtı təbii ki, gecikir. Amnistiyanın tətbiq edilməsi üçün müəyyən edilən vaxt ötdüyündən cəzaçəkmə müəssisəsində də onun haqqında amnistiya tətbiq edilməsi qeyri-mümkün olur.

Üçüncü situasiya: Amnistiya aktı qəbul edilməmişdən cinayət hadisəsi törətmiş şəxs amnistiya aktı qüvvəyə minəndən sonra məhkum edilir və şübhəsiz ki, hökm çıxarılan haqqında amnistiya tətbiq olunmur. Şəxs ittiham hökmündən narazı qaldığı üçün ondan apellyasiya şikayəti verir. Hökm qüvvədə saxlanmasına baxmayaraq apellyasiya məhkəməsi də şəxs haqqında amnistiya tətbiq edə bilmir. İş birinci instansiya məhkəməsinə qaytarılana qədər amnistiyanın tətbiqi üçün müəyyən edilən müddət bitir. Deməli icra orqanları da məhkum haqqında amnistiya aktını tətbiq etmək imkanından məhrum olur.

Belə çıxır ki, haqqında çıxarılmış ittiham hökmündən məhkumun qanunla müəyyən edilən şikayətvermə hüququndan istifadə etməsi onun ziyanına işləyir. Çünki şəxs hökmdən şikayət etməsəydi haqqında amnistiya tətbiq edilməklə cəzadan azad oluna bilərdi.

Belə anlaşılmasız situasiya zərərçəkmiş şəxs və dövlət ittihamçısının məhkuma qarşı qərəzli olmaları səbəbindən də yarana bilər. Məsələn, zərərçəkmiş və dövlət ittihamçısının hökmdən qanuni və əsaslı hesab edilməyən apellyasiya şikayəti və ya protesti vermələri də müddətin keçməsi səbəbindən məhkumun amnistiya tətbiq ediləsi şəxslər sırasından kənarda qalmasına səbəb ola bilər.

Dördüncü situasiya: Şəxs amnistiya aktının təsiri altına düşməyən cinayət əməlini törətmək üstündə məsuliyyətə alınmış və məhkum edilmişdir. Lakin Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən məhkumun əməli cinayət qanununun amnistiya tətbiqinə imkan verən daha yüngül maddəsinə tövsif edilir. Belə hallarda apellyasiya instansiyası məhkəməsi amnistiya tətbiq edə bilmədiyindən məhkum apellyasiya məhkəməsinin qərarı ilə müəyyən edilən cəzayı çəkməkdə davam edir. Apellyasiya

qərarının cəzaçəkmə müəssisəsinə gec çatması nəticəsində də məhkum haqqında amnistiya tətbiq oluna bilmir. Eyni vəziyyət kassasiya instansiya məhkəməsinin məhkumun əməlini CM-nin daha yüngül cəza nəzərdə tutan maddəsinə tövsif etməsi hallarında da yarana bilər.

Göründüyü kimi, təhqiqat, ibtidai istintaq və aşağı məhkəmə orqanlarının səhvi nəticəsində şəxsin əməlinin düzgün tövsif edilməməsi səbəbindən məhkumların hüquqları məhdudlaşdırıla bilər.

Son amnistiya aktlarının müvafiq orqanlar tərəfindən tətbiqi zamanı subyektiv səbəblərdən vətəndaşların qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi ilə bağlı başqa arzu olunmaz situasiyaların yarana bilməsi halları da istisna olunmur. Məsələn, CPM-nin 48-ci maddəsinə görə cinayət təqibi üzrə icraatın tezliyi təmin olunmalı, istintaq-məhkəmə araşdırmaları təhqiqatçı, müstəntiq və məhkəmə tərəfindən elə müddətlərdə başlamalı və qurtarmalıdır ki, şəxslər pozulmuş hüquqlarının bərpasını həddən artıq uzun müddət gözləməli olmasınlar. Hərçənd bir sıra hallarda obyektiv və subyektiv səbəblərdən qanunun bu tələblərinə əməl etmək qeyri-mümkün olur. Bu da öz növbəsində bizim tədqiq etdiyimiz məsələyə münasibətdə cinayət törətmiş şəxslərin hüquqlarının pozulması ilə nəticələnir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, amnistiya aktlarının icrası ilə əlaqədar müəyyən edilən müddət bitdikdən sonra qüvvəyə minən hökmlər üzrə məhkumlar haqqında amnistiya aktının tətbiqinin mümkünüyü barədə son amnistiya aktlarında hər hansı göstəriş yoxdur. Bu səbəbdən də amnistiyanın icrası üçün müəyyən edilən 3-4 aylıq müddət ötdükdən sonra heç bir halda məhkum haqqında amnistiya aktını tətbiq etmək mümkün olmur. Son amnistiya aktları ilə təhqiqat, ibtidai istintaq orqanlarının bu aktları icra edən orqanlar sırasından tam çıxarılması, məhkəmələrin isə bu sahədəki səlahiyyətlərinin minimuma endirilməsi amnistiyanın tətbiqi sahəsində xeyli problemlər yaratmışdır.

Əlli ildən artıq müddətdə verilən amnistiya aktlarını izləyən və tətbiq edən şəxs kimi bu yazının müəllifi hesab edir ki, amnistiya aktlarının tətbiqi ilə bağlı 2007-ci ilə qədər mövcud olan qaydalar daha məntiqi olmuşdur. Yəni amnistiya aktları haqlarında qanuni qüvvəyə minmiş hökmlər olan şəxslər barəsində deyil, amnistiya aktı qüvvəyə minən vaxta qədər cinayət hadisəsi törətmiş şəxslər barəsində tətbiq edilməlidir. Məsələnin bu cür qoyuluşu amnistiyanın mahiyyəti və tətbiqi ilə bağlı cinayət-hüquq nəzəriyyəsinin müddəaları ilə də üst-üstə düşür. Belə olduqda həm şübhəli və təqsirləndirilən şəxslər, həm də məhkumlar dövlətin həyata keçirdiyi humanist tədbirdən bərabər surətdə yararlanmaq imkanı əldə edirlər. Əvvəlki amnistiya aktlarında müəyyən edilən normalarla cinayət mühakimə icraatının bütün mərhələsində şəxs haqqında amnistiya tətbiq edilməsi mümkün olduğundan ədalət və bərabərlik prinsiplərinə daha dəqiq əməl edilirdi.

Təhqiqat və ibtidai istintaq orqanlarının amnistiya aktlarını tətbiq edən orqanlar sırasına bərpə olunması isə nəinki bu sahədə cinayət-prosessual qanun normalarına dəqiq əməl edilməsinə, həmçinin həmin orqanların iş yükünün azalmasına, dövlət vəsaitinə qənaət edilməsinə də səbəb ola bilərdi.

Əminliyimizi bildirmək istəyirik ki, qanunverici orqan tərəfindən gələcəkdə amnistiya aktları qəbul edilərkən bu qeydlərimiz diqqətdən yayınmayacaqdır.

Vəfəddin İbəyev,
Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

Ç İ N D Ə O N B E Ş G Ü N

(Əvvəli 2017-ci ilin 4-cü sayında)

18 sentyabr 2017-ci il saat 8.30

9. Çin cinayət məhkəmə sisteminin qısa şərh

Məruzəçi: Çin Ali Xalq Məhkəməsi üçüncü cinayət məhkəməsi sədrinin müavini, professor Li Juy İ

Cinayət hüququ çin hüququnun qədim zamanlardan inkişaf etmiş bir sahəsi kimi tanınır. Çin cəmiyyətində ictimai münasibətlərin tənzimlənməsində bəzən əxlaq normaları və ayinlərə, bəzən isə qanunlara üstünlük verilmişdir. Konfutsizmin rəhbər ideya kimi qəbul edildiyi zamanlarda əxlaq və ayinlər irəliyə keçmiş, qanunlar ikinci dərəcəli rol oynamışdır. Lakin b.e.ə.V-III əsrlərdə cəzaların sabit kompleksi sisteminə malik hüququn rolu güclənmişdir. Şan Yan təliminə müvafiq olaraq insanların qəddar cəza çərçivəsindən kənarında mövcudluğu qeyri-mümkün hesab edilmiş, “yaxşı idarəçiliyi” təmin etdiyinə görə qabaqlayıcı tədbir kimi kollektiv məsuliyyətin mövcudluğu məcburi hesab edilmişdir.

B.e.ə. III əsrin ikinci yarısında yaranmış yeni təlim - ortodoksal konfutsizm ciddilik və rəhmədilliliyin qarşılıqlı təsirini nəzərdə tutmuş, əxlaq və hüquq vahidliyi konsepsiyası qəbul olunmuşdur. Bu təlim cəmiyyət və ailədə insanların davranışının rəsmi ayinlər və ciddi əxlaq normaları ilə nizamlanmasını tələb edirdi. Ayinlər və əxlaq normalarına riayət olunmasından imtina cinayət qanunları ilə cəzalandırılırdı. Beləliklə, çin cəmiyyətində əxlaqi prinsiplər davranış stereotiplərini müəyyən edir, hüquq cəzanın köməyi ilə onlardan yayınmanı qadağan edirdi.

“Beş cəza” (“usin”) konsepsiyası, etik normalara uyğun gəlməyən əməllərin kriminallaşdırılması (məsələn, valideynlərə qarşı qeyri – etik əməllər), ölüm cəzasının qəddarlıqla icrası, cinayət törətməyə görə təkcə şəxsin özünün deyil, ailə üzvlərinin, hətta nəslinin cəzalandırılması kimi cəhətlər qədim çin cinayət hüququna xas olan cəhətlərdir.

Çin hüquq sistemi kontinental hüquq sistemi olsa da, ingilis-amerikan hüquq sistemindən də bəzi xüsusiyyətləri əxz etmişdir. Sovet hüquq sistemi ilə çox oxşarlığı vardır. 1949-cu ildə ÇXR yaranandan sonra çin hüquqşünasları sovet cinayət hüquq nəzəriyyəsi və qanunvericiliyini rəhbər tutaraq çin sosialist cinayət hüququnu həmin nəzəriyyə və qanunvericilik əsasında inkişaf etdirdilər. Ona görə də, 1979-cu il Çin Xalq Respublikasının Cinayət Məcəlləsi (bubdan sonra CM) əksinqilabla mübarizə, sosialist iqtisadiyyatı və ictimai qaydasına qəsd və sair sosialist ruhlu cinayət siyasətini əks etdirirdi. 1990-cı illərin əvvəllərinə kimi çin cinayət hüquq nəzəriyyəsində sovet cinayət hüququ məktəbinin ənənələri, o cümlədən cinayətin tövsifi nəzəriyyəsi, cinayətin dörd tərkib ünsürünə malik olması, sovet cinayət siyasəti ənənələri üstünlük təşkil edirdi.

CXR-də 1978-ci ildən “islahatlar və aşkarlıq” siyasəti həyata keçirilməyə başlandıqdan sonra çinin cinayət hüququ Yaponiya, Almaniya, ABŞ və digər qərb dövlətlərinin cinayət hüququnun bir sıra ideyalarını qəbul etdi. Keçən əsrin 70-ci illərinin axırlarından hüquq sahəsində islahatlara başlanılmış, islahatlar indiyə kimi davam edir. Cinayət Məcəlləsi 6 iyul 1978-ci ildə qəbul edilib, hazırda həmin Məcəllənin 14 mart 1997-ci il redaksiyası qüvvədədir.

ÇXR - in 1997-ci il CM - nin 3-cü maddəsi cinayət qanunvericiliyinə yenilik gətirərək cinayət qanununun analogiyaya görə tətbiqindən imtinanı müəyyən etdi. 3-cü maddəyə əsasən, həmin Məcəllədə cinayət kimi nəzərdə tutulan əməl cinayət hesab olunur, ona görə də cinayətin müəyyən edilməsi və hökmün çıxarılması həmin Məcəllə əsasında həyata keçirilir. Əgər əməl cinayət kimi həmin Məcəllədə nəzərdə tutulmamışdırsa, onu cinayət hesab etmək və ona görə hökm çıxarmaq olmaz. Beləliklə, 1997-ci il CM qanunçuluq prinsipini təsbit etdi. Həmin prinsipə müvafiq olaraq şəxs CM-də cinayət kimi nəzərdə tutulmamış əmələ görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilməz. Halbuki, 1979-cu ilin CM-də cinayət qanununun analogiya ilə tətbiqinə yol verilirdi. Həmin Məcəllənin 79-cu maddəsinə əsasən

müəyyən edilmişdi ki, Xüsusi hissədə göstərilməmiş cinayətə görə həmin Məcəllənin daha çox oxşar maddələrinə əsasən cinayət cəzası təyin edilə bilər.

ÇXR-in 1997-ci il CM-in Xüsusi hissəsində sadalanan cinayətlərin konkret növünə görə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir. Bu cinayətlərə münasibətdə qanunverici " korporativ cinayətlər" anlayışından istifadə etmişdir. CM-in ümumi hissəsinin iki maddəsində (maddə 30-31) korporativ cinayətlərə görə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin əsası və qaydası müəyyən edilmişdir. 30-cu maddəyə müvafiq olaraq cəmiyyət üçün təhlükəli fəaliyyətlə məşğul olan şirkət, müəssisə, təşkilat, kollektiv həmin Məcəllə ilə təşkilat və ya müəssisə tərəfindən törədilmiş cinayətlər üçün müəyyən edilmiş müddəalara istinadən cinayət məsuliyyəti daşmalıdır.

Qeyd olunan hallar həmin Məcəllə və tətbiq edilməli olan digər qanunlarla müəyyən edilir (31-ci maddə).

CM - in Xüsusi hissəsinin xeyli maddələrində korporativ cinayətlərin törədilməsinə görə hüquqi şəxslərin məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, CM-in 150-ci maddəsi müəyyən edir ki, CM – in 140 – 148 - ci maddələrində nəzərdə tutulmuş sosialist bazar iqtisadiyyatı qaydalarına qarşı cinayətin subyektləri hüquqi şəxslər ola bilər. Bu cinayətlərə istehlakçılara saxta məhsulun buraxılması və ya məhsulun sortlarının dəyişdirilməsi, saxta, keyfiyyətsiz dərmanların istehsalı və satışı, qeyri - standard elektrotexnika, pnevmotexnika, partlama təhlükəsi olan məhsullar, zəhərli kimyavi maddələr, ətriyyat məhsullarının istehsalı və sair aid edilir. Cinayət törətmiş təşkilat üçün cərimə növündə cəza təyin edilir, lakin birbaşa rəhbərlər və digər məsul işçilər ümumi əsaslarla cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti silah, döyüş sursatı, partlayıcı maddələrin qanunsuz istehsalı, ticarəti, daşınmasına (maddə 125), müxtəlif növ qaçaqmalçılıq (maddə 151-153), şirkətin qeydiyyatına salınması zamanı saxta sənədlərdən istifadə etmə, nizamnamə kapitalı haqqında yalan məlumatlar bəyan etmə (maddə 158-159), dövlət xəzinə əskinazları və qiymətli kağızların saxtalaşdırılması da daxil olmaqla maliyyə sahəsində tənzimləmə qaydası əleyhinə müxtəlif cinayətlər (maddə 174-182) və sair əməllərə görə də müəyyən edilmişdir.

Beləliklə, CM - də hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin əsasları müəyyən edilməklə yanaşı, konkret cinayətlərə görə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətini müəyyən edən konkret normaların geniş dairəsi də öz əksini tapmışdır. CM-də hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ilə əlaqədar bu cür sistemin nəzərdə tutulması qanunvericinin ölkədə sənaye istehsalı, kredit-maliyyə və valyuta əməliyyatları, gömrük nəzarəti sahələrində mütəşəkkil cinayətkarlığın geniş yayılmasının qarşısını almaq istəyindən irəli gəlir. Bu istək cəmiyyətin müasir inkişafının reallığından, bütövlükdə iqtisadiyyat sahəsində cinayətkarlığın vəziyyəti və həmin sahədə sabitlik yaratmağın zəruriliyindən irəli gəlir.

CM - ə cəzanın anlayışı haqqında norma daxil edilməmişdir. Cinayət cəzasının məqsəd və vəzifələri CM – in ümumi hissəsinin 1-ci fəsilində (maddə 1-12) əksini tapmış CM - in vəzifə və əsas prinsiplərinə istinadən müəyyən edilməlidir. CM - ə müvafiq olaraq cəzalar əsas və əlavə cəzalara ayrılır (maddə 32). Əsas cəzalar: nəzarət; qısamüddətli həbs; müddətli azadlıqdan məhrum etmə; müddətsiz (ömürlük) azadlıqdan məhrum etmə; ölüm cəzası (maddə 33). Əlavə cəzalar: pul cəriməsi; siyasi hüquqlardan məhrum etmə; əmlak müsadirəsidir. CM müəyyən edir ki, əlavə cəzalar müstəqil tətbiq oluna bilər (maddə 34).

ÇXR – in qanunvericiliyinə əsasən cinayət törətmiş və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş xarici vətəndaşlara müstəqil və ya əlavə cəza kimi ölkədən çıxarılma cəzası tətbiq oluna bilər (maddə 35).

Ölüm cəzası yalnız ağır cinayət törətmiş şəxslərə tətbiq olunur. Barəsində ölüm cəzasının təyin edilməsi barədə hökm çıxarılmış şəxsin barəsində hökmün dərhal icra olunmasına zərurət yoxdursa, hökmə eyni vaxtda onun icrası 2 il müddətinə təxirə salınmaqla məhkum islah əmək işlərinə və üzərində nəzarətin həyata keçirilməsi üçün göndərilir. Ali Xalq Məhkəməsinin çıxardığı hökmlər istisna olmaqla ölüm cəzası barədə hökmlər Ali Xalq Məhkəməsinin təsdiqinə verilməlidir. İcrası təxirə salınmaqla ölüm hökmləri yüksək dərəcəli xalq məhkəmələri tərəfindən çıxarıla və təsdiq oluna bilər (maddə 48).

Cinayət törədilən vaxtadək 18 yaşına çatmamış şəxslərə və məhkəmədə işə baxılarkən hamilə olan qadınlara ölüm cəzası təyin olunmur (maddə 49).

Barəsində icrası təxirə salınmaqla ölüm hökmü çıxarılmış şəxs, hökmün icrası təxirə salındığı müddətdə həqiqətən peşimançılıq çəkirsə və ya yaxşılığa doğru dəyişmişdirsə, onda cəzanın iki ili keçdikdən sonra onun barəsində hökm ömürlük azadlıqdan məhrum etmə ilə əvəz oluna bilər; əgər belə şəxslər peşimançılıq çəkib yaxşılığa doğru dəyişiblərsə və 2 il müddətində xidmətləri olmuşdursa, onların cəzası 15 ildən 20 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına dəyişdirilə bilər; əgər onların yenidən tərbiyə olunmağa qəsdən müqavimət göstərməsi sübut olunursa, onda Ali Xalq Məhkəməsinin qərarı və ya onun razılığı ilə ölüm cəzası icraya yönəldilir (maddə 50).

Ölüm cəzasının icrasının təxirə salınması müddəti hökmün çıxarıldığı tarixdən hesablanır. Ölüm cəzasının müddətli azadlıqdan məhrum edilmə ilə əzəz olduğu hallarda azadlıqdan məhrum etmənin müddəti həmin cəzanın dəyişdirildiyi tarixdən hesablanır (maddə 51).

Əmlak müsadirəsi məhkuma məxsus olan əmlakın bir hissəsinin və ya tamamilə götürülməsindən ibarətdir. Tam müsadirə zamanı məhkumun ailəsinin zəruri ehtiyacları üçün olan əmlak müsadirə olunmur. Məhkumun ailəsinə məxsus olan və ya onun özü üçün zəruri olan əmlak müsadirə olunmur (maddə 59).

Məhkumun əmlakı müsadirə olunarkən onun əvvəllər qanuni şəkildə götürdüyü borclar kreditörün tələbi və xalq məhkəməsinin qərarına əsasən müsadirə olunan əmlakdan ödənilməlidir (maddə 60).

Məhkumun cinayət yolu ilə əldə etdiyi bütün əmlak götürülməli və ya həmin əmlaklar ziyanın ödənilməsinə yönəldilməlidir; cinayəti törətmiş şəxsə məxsus qadağan olunmuş mal və əmlak müsadirə olunmalıdır. Bütün müsadirə olunmuş əmlak və cərimələr dövlətin xəzinəsinə yönəldilir, onların qeyri-təyinatı üzrə istifadə olunmasına və üzərində özbaşına sərəncam verilməsinə yol verilmir (maddə 64).

XNÜM Daimi Komitəsinin 25 fevral 2011-ci il tarixdə CM-in 49-cu maddəsinə etdiyi dəyişikliyə müvafiq olaraq məhkəmədə işə baxılarkən 75 yaşına çatmış şəxslərə münasibətdə, əgər cinayət xüsusi amansızlıqla törədilməmiş və ya zərər çəkmiş şəxsin ölümünə səbəb olmamışdırsa ölüm cəzası tətbiq olunmur.

Bundan əlavə CM-ə yeni daxil edilmiş 17-1-ci maddəyə əsasən 75 yaşına çatmış şəxslərin cəzasının yüngülləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Onlar tərəfindən qəsdən törədilmiş cinayətlərə görə daha az ciddi cəza və ya həmin əmələ görə CM-nin maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanın aşağı həddindən də aşağı cəzanın təyin edilməsinə yol verilir. 75 yaşına çatmış şəxslər cinayəti ehtiyatsızlıq nəticəsində törətmişlərsə, onların cəzası mütləq yüngülləşdirilməlidir.

XNÜM Daimi Komitəsi 25 fevral 2011-ci il tarixdə CM-ə etdiyi düzəliş Məcəllənin 49 maddəsinə toxunur və 1 may 2011-ci il tarixdən qüvvəyə minmişdir. Bu cür düzəlişlərdən biri də ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyi sahəsində ciddi hadisələrin yaranmasına səbəb olmuş səlahiyyətdən sui-istifadəni nəzərdə tutan 408-1 maddəsinin Məcəlləyə əlavə olunması idi. Həmin maddəyə əsasən ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyan dövlət orqanı işçilərinin səlahiyyətdən sui-istifadə etməsi və ya səhlənkarlığı ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyi sahəsində ciddi hadisənin yaranmasına və ya digər ciddi nəticələrə səbəb olduqda 5 ildən 10 ilədək azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə cəzalandırılır.

Eyni əməl tamah məqsədi ilə törədildikdə maksimum ciddi cəza tətbiq olunması nəzərdə tutulmuşdur.

29 avqust 2015-ci ildə ÇXR XNÜM Daimi Komitəsinin 12-ci çağırış 16-cı iclasında CM –ə 9 sayılı əlavə və dəyişiklik (düzəliş) edilmişdir. Düzəliş 52 maddəni əhatə etməklə 1 noyabr 2015-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Hazırkı vaxtda bu CM-ə edilən sonuncu düzəlişdir.

CM-ə edilən düzəliş aşağıdakılarda ifadəsini tapdı:

CM-in 9 maddəsində nəzərdə tutulan cinayətə görə ölüm cəzasının tətbiqi istisna olundu.

Ölüm cəzasının CM-in bəzi maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzaların sarasından çıxarılması səbəbləri aşağıdakılarla izah edilir:

- birincisi, son vaxtlar həmin cinayətlərə görə ölüm cəzası faktiki olaraq nadir hallarda təyin olunur və icra edilirdi. Ona görə də həmin maddələrin cəzalarının tərkibindən ölüm cəzasının çıxarılması çin məhkəmə reallığına müvafiq idi;

- ikincisi, həmin maddələrin sanksiyalarında ölüm cəzası çıxarıldığı halda həmin cinayətlərə görə ağır cəza kimi ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının tətbiqi saxlanırdı. Bu isə cəzanın cinayətə görə məsuliyyətə uyğunluğu prinsipinə cavab verirdi;

- üçüncüsü, ölüm cəzasının ləğvi ÇXR-da elan olunmuş mahiyyəti - “ciddi nəzarət və ölüm cəzasının təyində ehtiyatlılıq” olan siyasətə uyğun idi.

Bundan əvvəl 2011-ci ildə 8 sayılı düzəlişlə ölüm cəzası iqtisadi və qeyri - zoraçılıq xarakterli 13 cinayət üçün nəzərdə tutulmuş cəzaların sırasından çıxarılmışdı. Beləliklə, ÇXR-in qüvvədə olan qanunvericiliyində ölüm cəzası 46 maddənin sanksiyasında qalmışdır:

Cinayət Məcəlləsinə şərh vermək səlahiyyəti parlamentin daimi komitəsinə məxsusdur. Məhkəmə şərhini Ali Xalq Məhkəməsi, yaxud Ali xalq prokurorluğu, və ya onlar birlikdə verirlər. Ali Xalq Məhkəməsi 2013-cü ildə dövlət və xüsusi əmlakı şantaj yolu ilə ələ keçirmə (maddə 274), əmək haqqını ödəməkdən yayınma (maddə 276-1), Ali xalq prokurorluğu ilə birlikdə xuliqanlıq cinayətinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə haqqında (maddə 293) şərh vermişdir.

17 iyun 2013-cü il tarixdə ÇXR Ali Xalq Məhkəməsi və ÇXR Ali xalq prokurorluğu “Ətraf mühitin çirkləndirilməsi ilə əlaqədar cinayət işləri üzrə icraat zamanı qanunvericiliyin tətbiqi haqqında” birgə şərh (№15-2013) qəbul etmişlər. Bu cinayətlər CM-in Xüsusi hissəsinin iki maddəsində - 338-ci maddə (ətraf

mühitin çirkləndirilməsi) və 339-cu maddə (məhkəm tullantıların qanunsuz olaraq ÇXR-ə gətirilməsi və saxlanması) nəzərdə tutulmuşdur.

CM-in 338-ci maddəsinə əsasən radioaktiv tullantıları, infeksiya xəstəliklərin törədicilərini, toksiki və ya digər təhlükəli maddələri özündə saxlayan qalıqların qanunsuz tullanması və ya saxlanması, əgər həmin əməl ətraf mühitin əhəmiyyətli çirklənməsinə səbəb olmuşdursa 3 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə, qısamüddətli həbs və (və ya) cərimə ilə cəzalandırılır;

eyni əməl xüsusilə ağır nəticələrə səbəb olduqda 3 ildən 7 ilədək azadlıqdan məhrum etmə, həmçinin cərimə ilə cəzalandırılır.

Ali Xalq Məhkəməsi və Ali xalq prokurorluğu CM-in 338-ci maddəsinə verdikləri şərhə ətraf mühitin əhəmiyyətli çirklənməsi anlayışına şərh verərək 14 halı (məsələn, təhlükəli qalıqın 3 tondan artıq kütləsinin qanunsuz tullanması və ya saxlanması, radioaktiv qalıqların, infeksiya xəstəliklərin törədicilərini, toksiki və ya digər təhlükəli maddələri özündə saxlayan qalıqların əsas təbiəti mühafizə zonalarında və ya su mənbələrinin mühafizəsi məqsədilə yaradılmış zonalarda qanunsuz tullanması və ya saxlanması, əməl nəticəsində dövlət və ya xüsusi mülkiyyətə 300000 yuandan artıq ziyan vurulması, əməlin 5000 nəfərdən artıq adamın evakuasiya edilməsi və ya köçürülməsinə səbəb olması, əməlin 30 nəfərdən artıq adamın zəhərlənməsinə səbəb olması və sair) ətraf mühitin əhəmiyyətli çirklənməsi halı kimi qiymətləndirmişlər.

CM-in 339-cu maddəsinə əsasən xaricdən ÇXR-ə qanunsuz olaraq məhkəm tullantıların yığılması, basdırılması, saxlanması üçün gətirilməsi 5 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə və ya qısamüddətli həbs, həmçinin cərimə ilə cəzalandırılır;

eyni əməl mühüm ekoloji hadisə doğurubsa, dövlət və ya xüsusi əmlaka, əhalinin sağlamlığına mühüm zərər yetirmişsə - 5 ildən 10 ilə kimi azadlıqdan məhrum etmə və cərimə ilə cəzalandırılır;

eyni əməl xüsusilə ağır nəticələrə səbəb olmuşdursa 10 ildən yuxarı həddə azadlıqdan məhrum etmə və cərimə cəzası ilə cəzalandırılır.

ÇXR Dövlət Şurasının səlahiyyətli idarələri tərəfindən verilmiş xüsusi icazə (lisenziya) olmadan xaricdən məhkəm tullantıları xammal kimi istifadə üçün özbaşına gətirmə, həmin əməl mühüm ekoloji hadisə doğurubsa, dövlət və ya xüsusi əmlaka, əhalinin sağlamlığına mühüm zərər yetirmişsə - 5 ilədək azadlıqdan məhrum etmə və ya qısamüddətli həbs, həmçinin cərimə ilə cəzalandırılır;

Eyni əməl xüsusilə ağır nəticələrə səbəb olmuşdursa 5 ildən 10 ilədək azadlıqdan məhrum etmə, həmçinin cərimə ilə cəzalandırılır.

Ali Xalq Məhkəməsi və Ali Xalq Prokurorluğu CM-in 339-cu maddəsinə verdikləri şərhə “dövlət və ya xüsusi əmlakına mühüm zərər yetirilməsi”nin 8 halını (o cümlədən, əməl nəticəsində dövlət və ya xüsusi mülkiyyətə 300000 yuandan artıq ziyan vurulması, əməlin 5000 nəfərdən artıq adamın evakuasiya edilməsi və ya köçürülməsinə səbəb olması, əməlin 30 nəfərdən artıq adamın zəhərlənməsinə səbəb olması, ən azı 3 nəfərin sağlamlığına yüngül xəsarət yetirilməsi və ya 3 nəfərin yüngül dərəcədə əmək qabiliyyətini itirməsi, bir və daha artıq şəxsin sağlamlığına ağır zərər yetirilməsi və ya əmək qabiliyyətinin orta dərəcədə itirməsi və sair) qeyd edərək həmin ifadəyə izah vermişdir.

CM-in 338 və 339-cu maddəsində tövsifedici əlamət kimi “xüsusi ağır nəticələr” ifadəsinə izah verilərək xüsusi ağır nəticələrin 11 halı qeyd olunmuşdur. Həmin hallara, həmçinin əməl nəticəsində dövlət və ya xüsusi mülkiyyətə 1.000.000 yuandan artıq ziyan vurulması, əməlin 15000 nəfərdən artıq adamın evakuasiya edilməsi və ya köçürülməsinə səbəb olması, əməlin 100 nəfərdən artıq adamın zəhərlənməsinə səbəb olması, ən azı 10 nəfərin sağlamlığına yüngül xəsarət yetirilməsi, üç və daha artıq şəxsin sağlamlığına ağır zərər yetirilməsi və ya əmək qabiliyyətini orta dərəcədə itirməsi, əməlin bir və daha artıq şəxsin ölümünə və ya əmək qabiliyyətinin ağır dərəcədə itirilməsinə səbəb olması və s. aid edilmişdir.

29 avqust 2015-ci il tarixdə korrupsiya cinayətlərinə görə məsuliyyət sərtləşdirildikdən sonra Ali Xalq Məhkəməsi rüşvət cinayəti ilə əlaqədar şərh verərək maddənin dispozisiyasında ifadəsini tapmış “mühüm zərər”, “külli miqdar”, “xüsusi ilə külli miqdar”, “ağırlaşdırıcı hallar”, “digər ciddi hallar”, “xüsusi ilə ağırlaşdırıcı hallar” anlayışlarını izah etmişdir.

Göründüyü kimi ÇXR Ali Xalq Məhkəməsi və Ali Xalq Prokurorluğu tərəfindən CM-in normalarına verilmiş şərh onların bir qaydada tətbiq olunması və hüquq tətbiqetmədə vahid təcrübənin yaranmasına xidmət edir.

Parlament məhkəmə və prokurorluq tərəfindən verilən şərhlərin qüvvəsini dayandıra və ya onları ləğv edə bilər. Məhkəmə prokurorluğun verdiyi şərhə razılışmaya bilməz.

Məruzəçi ÇXR-də cinayət işlərinə baxılması təcrübəsindən bəhs edərək bildirdi ki, “birinci və ikinci instansiya məhkəmələrində iş iki ay müddətində baxılmalıdır. Ekspertiza müddəti və işin prokurorluqda əlavə istintaqda olma müddəti həmin müddətə daxil deyildir.

2014-cü ildə birinci instansiya məhkəmələrində 1.023.000 işə baxılıb, 1.184.000 nəfər məhkum olunub;

2015-cü ildə birinci instansiya məhkəmələrində 1.099.000 işə baxılıb, 1.232.000 nəfər məhkum olunub;

2014-cü ildə birinci instansiya məhkəmələrində 1.116.000 işə baxılıb, 1.220.000 nəfər məhkum olunub.

2016-cı ildə məhkumların 80 faizi 5 ilə kimi azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə cəzalandırılıb, cəzaların 2/3 hissəsi azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olub, 1/3 hissəsi isə azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayıb.

Cinayətlərin 60 faizini oğurluq (məhkəməyə daxil olan beş işdən biri oğurluq işidir), avtomasını təhlükəli idarə etmə (avtoqəza və ya narkotik vasitələrin təsiri altında avtomasını idarə etmə), sağlamlığa xəsarət yetirmə, narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı, satışı, daşınması, istehsalı təşkil edir.

Cinayətlərin 14,6 faiz işlər alkoqol və narkotik vasitələrin təsiri altında avtomasını idarə etmədir. Narkotik vasitənin dərəcəsi asılı olaraq ictimai qaydanın pozulması məəcəlləsində də avtomasını narkotik vasitələrin təsiri altında və ya sərxoş vəziyyətdə idarə etməyə görə 15 sutka müddətinə inzibati həbs cəzası nəzərdə tutulub. Cinayət hesab olunan həmin əməllərə görə 6 ayadək azadlıqdan məhrum etmə və sürücülük hüququndan məhrum etmə nəzərdə tutulub. Cinayət qanunvericiliyində avtomasını təhlükəli idarə etməyə görə ömürlük sürücülük hüququndan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulub.

Çinayətkarlığın artma səbələrini: narkotik vasitələrdən istifadənin genişlənməsi; Cinayət Məcəlləsinə yeni cinayət tərkiblərinin daxil edilməsi (məsələn, avtomasını təhlükəli idarə etmə), cinayətkarlıqla mübarizənin güclənməsi (məsələn korrupsiyaya qarşı mübarizə) və s. təşkil edir”.

Çin Xalq Respublikasının cinayət prosesual qanunvericiliyinin əsas cəhətləri.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi ÇXR-in hüquq sisteminin bərpası və inkişafı XX əsrin 70-ci illərinin axırlarından həyata keçirilir. ÇXR Cinayət Prosesual Məcəlləsi (bundan sonra - CPM) XNÜM-in beşinci çağırışı 2-ci sessiyasında 1 iyun 1979-cu ildə qəbul edilmiş, XNÜM-in səkkizinci çağırışı dördüncü sessiyasında 17 mart 1996-cı ildə “Çin Xalq Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinə dəyişikliklər edilməsi haqqında” qərarla CPM-ə əsaslı dəyişikliklər edilmiş, Məcəllədəki maddələrin sayı 164-dən 225-ə çatdırılmış, Məcəllə həmin dəyişikliklərdən sonrakı redaksiyası 1 yanvar 1997-ci ildən qüvvə minmişdir. CPM-in 1996-cı il islahatları nəticəsində müdafiəçi istintaqın qurtarması ilə bağlı prokurorun təqsirləndirilən şəxsə ittiham elan etdiyi vaxtdan onunla görüşmək imkanı əldə etdi. Lakin şübhəli şəxsin müdafiəçisinin köməyindən istifadə etmək imkanı yox idi; həbs qətimkan tədbirinə alternativ olaraq ev dustaqlığı institutu müəyyənləşdirildi; həbs qəti imkan tədbirinin seçilməsi ilə əlaqədar prokurorun sanksiya vermək proseduru ona çəkişmə prinsipinin əlamətləri əlavə edilməklə mürəkkəbləşdirildi; bəzi kateqoriyadan olan cinayət işləri üzrə bəzi proseduru ilə bağlı müddəəlaq CPM-ə əlavə olundu.

14 mart 2012-ci ildə CPM-ə bir sıra mühüm dəyişikliklər edilmiş, həmin dəyişikliklər cinayət prosesual qanunvericiliyinin vəzifələri, cinayət işlərinin aidiyyəti, cinayət prosesində müdafiəçinin statusu, sübutların toplanma qaydaları, şahidlərin, ekspertlərin, zərər çəkmiş şəxslərin müdafiəsi tədbirləri, şübhəli şəxslərin və təqsirləndirilən şəxslərin girov əsasında azadlığa buraxılması qaydalarını əhatə etmişdir.

Yeni müddəalara əsasən Məcəllə iş üzrə hökm çıxarmış məhkəmənin ikinci instansiyada yenidən işə baxmaq imkanını aradan qaldırdı; qanun pozuntusu ilə əldə edilmiş sübutların (o cümlədən, ibtidai istintaqın gedişində şübhəli və təqsirləndirilən şəxsə təzyiz göstərməklə əldə olunmuş) sübutların cəmindən xaric edilməsinin xüsusi proseduru müəyyənləşdirildi; şübhəli şəxsin ilk dindirmədən müdafiəçiyə malik olmaq hüququ tanındı.

CPM-in 3-cü maddəsi cinayətin törədilməsi ilə əlaqədar istintaqın aparılması, istintaqa nəzarət, məhkəmə icraatına görə ictimai təhlükəsizlik orqanları, xalq prokurorluğu və xalq məhkəmələrinin funksiyalarını müəyyənləşdirmişdir: cinayət işləri üzrə ibtidai istintaqın aparılması, tutma, həbs etmə, təhqiqata görə ictimai təhlükəsizlik orqanları cavabdehlik daşıyır. Xalq prokurorluğu nəzarətə, həbs qəti imkan tədbirinin seçilməsinə razılıq verməyə, bilavasitə xalq prokurorluğunun icraatında olan işlər üzrə ibtidai istintaqın aparılmasına, ittihamın elan olunmasına görə cavabdehlik daşıyır. Məhkəmə icraatının həyata keçirilməsinə görə xalq məhkəməsi cavabdehlik daşıyır. Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla heç bir başqa orqan, təşkilat və ayrı-ayrı şəxslər bu funksiyaları həyata keçirə bilməz.

Cinayət prosesual qanunvericiliyinə müvafiq olaraq xalq məhkəməsi və xalq prokurorluğunun öz funksiyalarını həyata keçirməkdə müstəqilliyi təsbit olunmaqla yanaşı, cinayət işi üzrə icraatı həyata

keçirərkən həmin orqanların qanunun dəqiq və səmərəli icrasını təmin etmək üçün vəzifə və şəxsi məsuliyyəti bölüşdürməsi, öz fəaliyyətlərini qarşılıqlı əlaqələndirməsi prinsipi də qanunda ifadəsini tapmışdır. Belə ki, CPM-in 5-ci və 7 - ci maddələrinə müvafiq olaraq xalq məhkəməsi ədalət mühakiməsini həyata keçirməkdə, xalq prokurorluğu prokuror nəzarətini həyata keçirməkdə müstəqildir və heç bir inzibati orqan, ictimai təşkilat və ayrı-ayrı şəxslər onların fəaliyyətinə müdaxilə edə bilməz. Xalq məhkəməsi, xalq prokurorluğu və ictimai təhlükəsizlik orqanları cinayət işi üzrə icraatı həyata keçirərkən qanunun dəqiq və səmərəli icrasını təmin etmək üçün vəzifə və şəxsi məsuliyyəti bölüşdürməli, öz fəaliyyətlərini qarşılıqlı əlaqələndirməli, birgə fəaliyyət göstərməlidirlər.

CPM-in 10-cu maddəsinə müvafiq olaraq xalq məhkəmələri işlərə iki instansiyada baxır. CPM ikinci instansiyanın qərarı qətidir müddəasını nəzərdə tutmaqla, hər kəsin məhkəməyə təkrar müraciət etmək hüququna təminat verir. Məcəllədə məhkəmənin işlərə CPM ilə müəyyən edilmiş qaydalar əsasında xalq iclasçılarının iştirakı ilə baxması nəzərdə tutulmaqla cinayət mühakiməsinin həyata keçirilməsində xalqın nümayəndələrinin iştirakına təminat yaradılır.

Çində cinayət prosesi cinayət işinin qaldırılması ilə başlanır və buraya istintaqa qədərki yoxlama, cinayət işinin qaldırılması haqqında qərar, cinayət işinin başlanmasının rədd olunması haqqında qərar və s. daxildir. Çinayət işi istintaq orqanları və ya prokurorluq tərəfindən qaldırıla bilər. İş qaldırıldıqdan sonra prokurorun nəzarət etdiyi ibtidai istintaq başlanır. Bununla yanaşı prokurorluq özü istintaq aparatına malikdir və mürəkkəb cinayət işlərinin istintaqı prokurorluqda aparılır. Həbs qəti imkan tədbirinin seçilməsinə prokurorluq razılıq verir. Çin cinayət prosessual qanunvericiliyində məhkəməyəqədər məhkəmə nəzarəti institutu mövcud deyildir. Həmçinin Çin cinayət prosessual qanunvericiliyində ittiham elan olunması proseduru faktiki olaraq istintaqın qurtarması və prokurorun iş üzrə ittihamı təsdiq etməsi ilə üst-üstə düşür. Bundan sonra prokuror ya ittihamı təqdim edib işi məhkəməyə göndərir, ya da ittihamı təqdim etməkdən imtina edir. Bu da iş üzrə icraata xitam verilməsi deməkdir. Prokurorun işi əlavə istintaqa qaytarmaq səlahiyyəti də vardır.

CPM beş növ prosessual məcburiyyət tədbirlərini nəzərdə tutur: məcburi gətirmə, məhkəmə baxışına qədər zəminliyə vermə, yaşayış yeri üzrə nəzarətdə saxlamaq, tutma və həbs qətimkan tədbiri seçmə. Çin cinayət prosessual qanunvericiliyinə müvafiq olaraq prosessual məcburiyyət tədbirlərinin hamısı yalnız şübhəli və təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə onların şəxsi azadlığının məhdudlaşdırılması və ya onların azadlıq hüququndan məhrum edilməsi məqsədi ilə tətbiq oluna bilər. Şəxsin barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ən ağır prosessual məcburiyyət tədbiridir.

CPM-in 149-cu maddəsinə əsasən məhkəmə baxışının nəticəsi və məhkəmə kollegiyasının müzakirəsi əsasında hökm çıxarılmalıdır. Bütün çətin, mürəkkəb və mühüm işlər üzrə məhkəmə kollegiyası hər hansı qərarı qəbul etməyə çətinlik çəkirsə, onun vəsətətinə əsasən məhkəmənin sədri işin müzakirəsi və qərar qəbul etmək üçün məhkəmə komitəsinə verilməsi barədə qərar çıxarır. Məhkəmə komitəsinin qərarı məhkəmə kollegiyası tərəfindən icra olunmalıdır.

CPM ikinci instansiya məhkəməsində icraatla bağlı qaydaları müəyyənləşdirərək müəyyən etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin hökmlərindən təqsirləndirilən şəxs, onun qanuni nümayəndəsi, təqsirləndirilən şəxsin razılığı ilə onun vəkili və yaxın qohumları kassasiya şikayəti, yerli xalq prokurorluğu protest verə bilər. CM-in 180-cü maddəsinə müvafiq olaraq aşağıdakılar müəyyən edilmişdir: Təqsirləndirilən şəxs və ya onun qanuni nümayəndəsi birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ilə razı olmadıqda, onlar yazılı və ya şifahi qaydada yuxarı məhkəməyə kassasiya şikayəti verə bilərlər. Təqsirləndirilən şəxsin vəkili və yaxın qohumları da onun razılığı ilə hökmdən şikayət verə bilər.

Təqsirləndirilən şəxs heç bir bəhanə ilə kassasiya qaydasında şikayət etmək hüququndan məhrum edilə bilməz.

Əgər müvafiq mərhələnin yerli xalq prokurorluğu hesab edirsə ki, onunla eyni mərhələdə işə baxan xalq məhkəməsinin qəbul etdiyi hökm səhvdir onda xalq prokurorluğu yuxarı xalq məhkəməsinə hökmdən protest verməlidir.

İş üzrə zərər çəkmiş şəxs hökmdən şikayət vermək hüququnu xalq prokurorluğu vasitəsi ilə reallaşdırma bilər. CPM-in 182-ci maddəsi müəyyən edir ki, əgər zərər çəkmiş şəxs, həmçinin onun qanuni nümayəndələri yerli xalq məhkəməsinin birinci instansiya kimi baxdığı iş üzrə hökmdən narazıdırlarsa, onlar hökmün surətini aldıqları gündən beş gün müddətində xalq prokurorundan hökmdən protest verməyi xahiş etməlidirlər. Xalq prokurorluğu beş gün müddətində ya hökmdən protest verməli, ya da zərər çəkmiş tərəfin vəsətətinin rədd olunması barədə qərar çıxarmalı, həmçinin xahişlə müraciət etmiş şəxsə məlumat verməlidir.

Hökmdən kassasiya şikayəti və protesti verilmə müddəti 10 gün müəyyən edilir; Məhkəmənin qəradadından kassasiya şikayəti və protesti verilmə müddəti isə beş gündür. Müddət hökm və qəradadın alındığı günün səhəri günündən hesablanır (maddə 183).

Yuxarı xalq prokuroru aşağı xalq prokurorunun hökmdən verdiyi protest ilə razı deyildirsə, onu geri götürür (maddə 185).

İkinci instansiya xalq məhkəməsi kassasiya şikayəti və protestinə baxarkən hökmün əsaslılığı və qanuniliyini hərtərəfli araşdırmalı və bu zaman kassasiya şikayəti və ya protestinin dəlilləri ilə məhdudlaşmamalıdır (maddə 186).

İkinci instansiya xalq məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən verilmiş kassasiya şikayəti və ya protestinə baxıb aşağıdakı qərarlardan birini qəbul etməlidir:

1) əgər ilkin olaraq çıxarılmış hökmdə işin faktiki halları düzgün müəyyən edilib və qanun düzgün tətbiq olunmuşdursa, cəza tədbiri törədilmiş əmələ müvafiqdirsə, onda kassasiya şikayəti və ya protestinin rədd olunması və ilkin hökmün qüvvədə saxlanması haqqında qəradad çıxarılmalıdır;

2) əgər ilkin olaraq çıxarılmış hökmdə işin faktiki halları düzgün müəyyən edilib, lakin qanun düzgün tətbiq olunmamışdırsa, yaxud cəza tədbiri törədilən əmələ uyğun deyildirsə, onda hökm dəyişdirilməlidir;

3) əgər ilkin olaraq çıxarılmış hökmdə işin faktiki halları aydın deyil, və ya sübutlar kifayət deyildirsə, onda işin faktiki hallarına aydınlıq gətirildikdən sonra hökmü dəyişmək olar; həmçinin hökmün ləğv edilməsi və işin ilkin olaraq baxıldığı xalq məhkəməsində yenidən baxılması üçün göndərilməsi haqqında qəradad qəbul etmək olar.

İkinci instansiya xalq məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsin, onun qanuni nümayəndələri, vəkili və yaxın qohumlarının kassasiya şikayəti üzrə işə baxarkən, təqsirləndirilən şəxsə təyin olunmuş cəzanı artırma bilməz.

İkinci instansiya xalq məhkəməsinin və Ali Xalq Məhkəməsinin hökm və qəradadı qətidir.

CPM ölüm cəzası haqqında hökmlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, həmçinin ölüm cəzasının tətbiqi təcrübəsinin qaydaya çevrilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə ölüm cəzası haqqında hökmlərə yenidən baxılması qaydasını müəyyənləşdirmişdir. CPM-in 199-cu maddəsinə əsasən ölüm cəzası haqqında hökmlər Ali Xalq Məhkəməsi tərəfindən təsdiq edilir.

Orta dərəcəli xalq məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi ölüm cəzası ilə əlaqədar hökm çıxarmışdırsa, həmin hökmdən məhkum kassasiya şikayəti verməmişdirsə, iş yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi tərəfindən yoxlanılmalı və işi yoxlayan yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi sanksiya (razılıq) üçün Ali Xalq Məhkəməsinə müraciət etməlidir. Əgər yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi ölüm cəzası barədə hökm ilə razı deyildirsə, işə yenidən baxa və ya işi yeni məhkəmə baxışına qaytara bilər.

Yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi ölüm cəzası ilə əlaqədar hökm çıxarmışdırsa, həmin hökmdən məhkum kassasiya şikayəti verməmişdirsə, yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi sanksiya (razılıq) üçün Ali Xalq Məhkəməsinə müraciət etməlidir (maddə 200).

Orta dərəcəli xalq məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi iki il təxirə salınmaqla ölüm cəzası ilə əlaqədar hökm çıxarmışdırsa, həmin hökmə yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi tərəfindən razılıq verilməlidir (maddə 201).

Ali Xalq Məhkəməsi tərəfindən ölüm cəzası ilə əlaqədar hökm çıxarılmış işlərə təkrar baxılarkən və yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi tərəfindən iki il təxirə salınmaqla ölüm cəzası ilə əlaqədar hökm çıxarmış işlərə təkrar baxılarkən üç nəfərdən ibarət məhkəmə kollegiyası yaradılır (maddə 202).

Cinayət prosesual qanunvericilik nəzarət instansiyasında icraat qaydalarını müəyyənləşdirməklə, işə hansı hallarda hansı məhkəmələr tərəfindən baxılmasını, bunun hüquqi nəticələrini rəsmiləşdirmişdir.

İş üzrə tərəflər, həmçinin onların qanuni nümayəndələri, yaxın qohumları artıq qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qəradadlardan xalq məhkəməsinə, və ya xalq prokurorluğuna şikayət verə bilər, lakin bu hökm və qəradadın icrasını dayandırmır (maddə 203).

Ali Xalq Məhkəməsi, müxtəlif dərəcəli xalq məhkəmələrinin artıq qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qəradadlarında, yüksək dərəcəli xalq məhkəməsi aşağı dərəcəli xalq məhkəmələrinin artıq qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qəradadlarında səhv aşkar etdiyi hallarda işə yenidən baxa və ya aşağı xalq məhkəməsinə işə yenidən baxmağa məcbur edə bilər.

Ali xalq prokurorluğu müxtəlif dərəcəli xalq məhkəmələrinin artıq qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qəradadlarında, yuxarı xalq prokurorluğu isə aşağı dərəcəli xalq məhkəmələrinin artıq qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qəradadlarında səhv aşkar etdiyi hallarda nəzarət instansiyası icraatı proseduruna müvafiq olaraq həmin dərəcəli xalq məhkəməsinə protest verə bilər.

Xalq prokurorluğunun protest verdiyi işlər üzrə protesti qəbul edən xalq məhkəməsi işə yenidən baxılması üçün məhkəmə kollegiyası yaratmalıdır. Faktiki halları aydınlaşdırılmayan və ya sübutları kifayət qədər olmayan ilkin hökmlər üzrə işə protesti qəbul edən xalq məhkəməsi aşağı məhkəmənin üzərinə işə yenidən baxmaq vəzifəsini qoya bilər (maddə 205).

Xalq məhkəməsinin nəzarət qaydasında yenidən baxdığı işlər üzrə məhkəmə kollegiyası yaradılmalıdır. Əgər iş ilkin olaraq birinci instansiya məhkəməsində baxılmışdırsa, onda həmin işə birinci instansiya məhkəməsində işə baxılması proseduruna uyğun olaraq baxılmalıdır və bütün çıxarılmış hökmlər və qəradadlardan şikayət və protest verilə bilər; əgər ilkin olaraq işə ikinci instansiya məhkəməsində baxılmışdırsa, yaxud ona yüksək dərəcəli xalq məhkəməsində yenidən baxılırsa, onda işə baxılması ikinci instansiya məhkəməsində işə baxılma prosedurlarına uyğun olaraq baxılmalıdır və bütün qəbul olunmuş hökmlər və qəradadlar qətidir, onlardan şikayət və protest verilmir (maddə 206).

Xalq məhkəməsi tərəfindən yenidən nəzarət qaydasında baxılmış işlərə ona yenidən baxılması və ya təkrar baxılması haqqında qərar qəbul edildiyi gündən üç ay müddətində baxılıb yekun qərar qəbul olunmalıdır; işə baxılması müddətinin uzadılması zərurəti olarsa, bu müddət altı ayı keçməməlidir (maddə 207).

Əgər birinci instansiya xalq məhkəməsinin hökmünə əsasən təqsirləndirilən şəxs təqsirsiz hesab edilmişdirsə, yaxud cinayət cəzasından azad olunmuşdırsa və əgər onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilmişdirsə, onda hökm elan edildikdən sonra, şəxs dərhal azad olunmalıdır (maddə 209).

Ali Xalq Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış və təsdiq olunmuş dərhal icra edilməli olan ölüm hökmü üzrə ölüm hökmünün icra olunması haqqında Ali Xalq Məhkəməsinin sədri tərəfindən imzalanmış əmr olmalıdır.

Aşağı dərəcəli xalq məhkəməsi Ali Xalq Məhkəməsindən ölüm hökmünün icrası barədə əmr aldıqdan sonra hökm yeddi gün müddətində icra olunmalıdır. Lakin aşağıdakı hallardan birinin mövcud olduğu hallarda hökmün icrası dayandırılmalı, bu barədə müvafiq qərar qəbul edilməsi üçün dərhal Ali Xalq Məhkəməsinə məlumat verilməlidir:

- 1) hökm icra olunmamışdan əvvəl hökmün səhv ola biləcəyi aşkar edilərsə;
- 2) hökmün icrasından əvvəl cinayətkar ağır cinayətin faktiki hallarını açıq, yaxud şəxsin hökmün dəyişdirilməsinə səbəb olacaq qəhrəmanlıq əməli aşkara çıxarılsa;
- 3) cinayətkar qadın hamilə vəziyyətindədirsə.

Hökmün icrasının dayandırılması səbəb olan yuxarıda 1 və 2-ci bəndlərdə göstərilən hallar aradan qalxdıqda, yenidən hökmün icrası barədə əmr vermək üçün Ali Xalq Məhkəməsinin sədrinə müraciət olunmalı, müvafiq əmr verildikdən sonra hökm icra olunmalıdır. Əgər hökmün icrasının dayandırılması cinayətkar qadının hamilə vəziyyəti ilə əlaqədardırsa, onda Ali Xalq Məhkəməsinin sədrinə qanuna müvafiq olaraq hökmün dəyişdirilməsi üçün müraciət olunur (maddə 211).

Ölüm hökmü icraya yönəltməmişdən əvvəl xalq məhkəməsi eyni səviyyəli xalq prokurorluğuna öz nümayəndəsini nəzarət üçün icra yerinə göndərməsi məqsədi ilə məlumat verməlidir. Ölüm hökmü güllələnmə və ya iynə, yaxud digər üsulla icra olunur.

Hökmün icrasına nəzarət edən hakim məhkumun şəxsiyyətinin eyniliyinə əmin olmalı, ondan vəsiyyətnamə, yazılı müraciət, saxlayıb saxlamadığını soruşmalı, sonra şəxsi hökmü icra edənlərə hökmü icra etmək üçün verməlidir. Əgər hökm icra olunarkən səhvin ola biləcəyi müəyyən edilərsə, onda icra müvəqqəti dayandırılır və müvafiq qərar qəbul olunması üçün Ali Xalq Məhkəməsinə müraciət olunur.

Ölüm cəzası barədə hökmün icrası barədə mətbuatda məlumat verilməli, hökm açıq icra olunmamalıdır.

Ölüm hökmü icra olunandan sonra bu barədə protokol tərtib olunur, ölüm hökmünün icrası halları haqqında Ali Xalq Məhkəməsinə və hökmün icrası barədə cinayətkarın ailəsinə məlumat verilir (maddə 212).

Həddi büluğa çatmamış cinayətkar cəzasını həddi büluğa çatmamış cinayətkarın yenidən tərbiyəsi müəssisəsində çəkir.

Cəzanı icra edən orqanlar vaxtında cinayətkarı nəzarət altına götürməli və onun ailə üzvlərinə bu haqda məlumat verməlidirlər.

Müddətli azadlıqdan məhrum etmə və qısamüddətli həbsə məhkum olunmuş şəxslər cəzasını çəkib qurtardıqdan sonra cəzanı icra edən orqanlar məhkuma azad olunmaları barədə şəhadətnamə verməlidirlər (maddə 213).

Müddətli azadlıqdan məhrum edilmiş və ya qısamüddətli həbs cəzasına məhkum edilmiş şəxslər aşağıdakı hallarda müvəqqəti olaraq cəzalarını islah müəssisələrindən kənarında çəkə bilərlər:

- 1) müalicənin islah müəssisəsindən kənarında keçirilməsi tələb olunan ağır xəstəlik hallarında;
- 2) qadınlar hamilə olduqda və ya uşaq əmizdirdikdə (maddə 214).

Hökmün islah müəssisəsindən kənarında icrası barədə əsaslar aradan qalxdıqdan sonra, cinayətkarın cəza çəkmə müddəti bitməmişdirsə, o yenidən islah müəssisəsinə yerləşdirilir.

Cinayət prosessual qanunvericilik cərimə cəzasının icrası ilə bağlı cərimənin icrası qaydası ilə yanaşı onun məbləğinin azaldılması və ya cəriməni ödəməkdən azad olunma halını da müəyyən etmişdir. Cəriməyə məhkum olunmuş şəxs müəyyən edilmiş müddət bitəndən sonra cəriməni ödəməmişdirsə, onda xalq məhkəməsi cəriməni məcburi qaydada almalıdır. əgər yaranmış qarşısının alınmaz vəziyyət ucbatından həqiqətən də cərimənin ödənilməsində çətinlik varsa, onda cərimənin məbləğinin azaldılması, və ya ondan azad olunma barədə qərar qəbul olunmalıdır.

18 sentyabr 2017-ci il. Saat 14.30

Pekin, HuaiRou rayon xalq məhkəməsi ilə tanışlıq.

Cinayət məhkəmə icraatının həyata keçirilməsini izlədik.

19 sentyabr 2017-ci il. Saat 8:30

10. ÇXR-in mülki qanunvericiliyi və mülki məhkəmə icraatı

Məruzəçi: Tszou Tsji, Pekin Yüksək Xalq Məhkəməsi birinci məhkəməsi sədrinin müavini

ÇXR-in mülki qanunvericiliyinin əsas cəhətləri.

ÇXR mülki qanunvericiliyinin əsas xarakterik xüsusiyyəti onun sona qədər məcəllələşdirilməməsidir. Mülki hüququn ümumi hissəsi qismən sisemləşdirilmiş, xüsusi hissədə toplanmalı olan normalar isə ayrı-ayrı qanunlarda öz ifadəsini tapmışdır.

XX əsrin 70-ci illərinin sonundan başlayaraq həmin dövrün tələblərinə cavab verən yeni qanunların qəbuluna başlandı. 12 aprel 1986-cı ildə XNÜM-in 4-cü sessiyasında bilavasitə mülki hüququn ümumi məsələlərini tənzimləyən “Çin Xalq Respublikasının mülki hüququnun ümumi müddəaları” adlı qanun qəbul edildi.

Əmlaka mülkiyyət hüququ və əmlaka mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar əmlak hüquqları. Əmlaka mülkiyyət hüququ mülkiyyətçinin öz əmlakına münasibətdə ona sahiblik etmək, ondan istifadə etmək, ondan bəhrə götürmək və qanuna müvafiq olaraq onun üzərində sərəncam vermək hüququnu özündə təmsil edir. Əmlaka mülkiyyət hüququ əldə edərəkən qanunvericilik müddələrinin pozulması yolverilməzdir. Əmlak müqavilə və ya qanuni yolla əldə edilərkən qanunvericilikdə və ya tərəflər arasındakı razılaşmada başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, həmin əmlaka mülkiyyət hüququ əmlakın verilməsi anından əldə edənə keçir.

Dövlət əmlakı ümumxalq mülkiyyətinə aiddir. Dövlət əmlakı müqəddəs və toxunulmazdır. Hər hansı təşkilat və ya şəxslərə dövlət əmlakını zəbt etmək, talamaq, mənimsəmək, əldə saxlamaq, korlamaq qadağan edilir.

Zəhmətkeş kütlələrin kollektiv təşkilatlarının əmlakı zəhmətkeş kütlələrin kollektiv mülkiyyətinə aiddir.

Kollektiv mülkiyyətdə olan torpaqlar qanuna əsasən müvafiq ərazidəki kəndlilərin kollektiv mülkiyyətinə aiddir, kənd təsərrüfatı istehsalı kooperativlər və digər kollektiv kənd təsərrüfatı təşkilatları və ya kənd əhalisi komitələri tərəfindən təsərrüfatçılıq məqsədi ilə istifadə olunur və onların idarəçiliyində olur. Kollektiv mülkiyyətdə olan əmlaklar qanunla mühafizə olunur. Hər hansı təşkilat və ya şəxslərə kollektiv mülkiyyəti olan dövlət əmlakını zəbt etmək, talamaq, mənimsəmək, əldə saxlamaq, korlamaq qadağan edilir.

Vətəndaşların şəxsi əmlakına onların qanuni gəlirləri, mənzilləri, vəsaitləri, gündəlik istifadə predmetləri, mədəni tarixi sərəvətləri, kitab və digər çap materialları ağaclar, heyvanlar, qanunla vətəndaşların mülkiyyətində olması qadağan olunmamış istehsal vasitələri və digər qanuni əmlaklar aiddir.

Vətəndaşların qanuni əmlakları qanunla mühafizə olunur. Hər hansı təşkilat və ya şəxslərə vətəndaşların əmlakını zəbt etmək, talamaq, mənimsəmək, əldə saxlamaq, korlamaq qadağan edilir. Vətəndaşlar qanuna müvafiq olaraq əmlaka vərəsəlik hüququna malikdirlər.

Dini təşkilatlar da daxil olmaqla ictimai təşkilatların qanuni əmlakları qanunla mühafizə olunur.

Əmlak iki və ya daha çox vətəndaşın və hüquqi şəxsin ümumi mülkiyyətində ola bilər. Ümumi mülkiyyət birgə və paylı mülkiyyətə ayrılır. Ümumi paylı mülkiyyətin iştirakçıları ümumi mülkiyyətə

münasibətdə onların hər birinin payına müvafiq olaraq hüquqlara malikdir və vəzifələr daşıyırlar. Ümumi birgə mülkiyyətin iştirakçıları ümumi mülkiyyətə münasibətdə hüquqlara malikdir və vəzifələr daşıyırlar.

Ümumi paylı mülkiyyətin hər bir iştirakçısı payının ayrılmasını və ona verilməsini tələb edə bilər. Ümumi mülkiyyətdəki payın satılması zamanı ümumi mülkiyyətin digər iştirakçıları digər bərabər şərtlərlə üstün alıcılıq hüququna malikdirlər.

Dövlət mülkiyyətində olan torpaqlar qanuna müvafiq olaraq ümumxalq mülkiyyəti təşkilatları tərəfindən istifadə oluna bilər; qanunla, həmçinin müəyyən edilə bilər ki, bu torpaqlar kollektiv mülkiyyət təşkilatları tərəfindən istifadə edilir. Dövlət onların istifadə və fayda götürmək hüququnu müdafiə edir. İstifadəçi təşkilatlar torpaq üzərində nəzarət, onun mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə məsuliyyət daşıyırlar.

Torpağın alqı-satqısına, icarəyə verilməsinə, girov qoyulmasına və ya digər formada torpağın qanunsuz verilməsinə yol verilmir.

Dövlət mülkiyyətində olan meşələr, dağlar, səhralar, xam torpaqlar, su məkanları və digər təbii ehtiyatlar qanuna müvafiq olaraq ümumxalq mülkiyyəti təşkilatları tərəfindən istifadə oluna bilər; qanunla, həmçinin müəyyən edilə bilər ki, bu təbii ehtiyatlar kollektiv mülkiyyət təşkilatları tərəfindən istifadə edilir. Dövlət onların istifadə və fayda götürmək hüququnu müdafiə edir. İstifadəçi təşkilatlar torpaq üzərində nəzarət, onun mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə məsuliyyət daşıyırlar.

Daşınmaz əmlakların bütün qonşuları istehsala yardım və həyatın yaxşılaşdırılması, qarşılıqlı yardım, ədalətlik və ağılabatanlıq ruhunda suyun bölüşdürülməsi, qonşu ərazidən keçid, işıqlanmadan istifadə kimi məsələlərdə biri-biri ilə düzgün qarşılıqlı münasibətlər yaratmalıdırlar. Maneələr yaratmaq və ya kiməsə zərər vurmaq hallarında hüquqların pozulmasının qarşısı alınmalı, maneələr aradan qaldırılmalı, zərər ödənilməlidir.

Müqavilənin pozulmasına görə mülki məsuliyyət. Bir tərəf müqavilə üzrə öhdəlikləri icra etmədiyi hallarda və ya onu müqavilə şərtlərinə müvafiq olmayan qaydada icra etdikdə, digər tərəfin öhdəliklərin icrasını və ya vəziyyətin düzəldilməsi üçün tədbirlər görülməsini, həmçinin ziyanın ödənilməsinə tələb etmək hüququ vardır.

Bir tərəfin müqaviləni pozması nəticəsində yaranmış ziyanı ödəmək üzrə öhdəliyi digər tərəfin pozuntu nəticəsində məruz qaldığı ziyana müvafiq olmalıdır. Tərəflər müqavilədə onun şərtlərinin pozulmasına görə pozuntunu törətmiş tərəfin digər tərəfə ödəməli olacağı müəyyən məbləğdə cərimə nəzərdə tuta bilər; müqavilədə, həmçinin müqavilənin pozulması nəticəsində yaranmış zərəre görə kompensasiya məbləği barədə şərt nəzərdə tutula bilər.

Hər iki tərəf müqavilə şərtlərini pozduğu hallarda mülki məsuliyyət bölüşdürülür və hər bir tərəfin üzərinə qoyulur. Əgər müqavilə tərəflərindən biri digər tərəfin müqaviləni pozması nəticəsində zərəre məruz qalmışdırsa, zərərin artmasının qarşısının alınması üçün vaxtında tədbirlər görülməlidir. Zərərin qarşısının alınması üçün vaxtında tədbirlər görməyən tərəf artan zərərin ödənilməsinə tələb edə bilməz.

Müqavilənin dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi tərəfin zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququna təsir göstərmir. Əgər bir tərəf müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş öhdəliyi yuxarıda duran orqana görə yerinə yetirə bilmirsə, o müqavilə şərtlərinə müvafiq olaraq digər tərəfə ziyanı ödəməli və ya vəziyyətin düzəldilməsi üçün digər tədbirlər görməli, yuxarıda duran orqan isə vurulmuş zərəri ödəməlidir.

İddia müddəti. Qanunvericiliklə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, mülki hüquqların müdafiəsi məqsədi ilə xalq məhkəməsinə iddia ilə müraciət etmək üçün iki il müddət müəyyən edilir. Aşağıdakı hallarda iddia müddəti bir il müəyyən edilir:

- 1) insan sağlamlığına dəymiş zərərin ödənilməsi tələbi;
- 2) lazımi keyfiyyətdə olmayan malın satılması haqqında susmaq;
- 3) icarə haqqının gecikdirilməsi və ya ondan imtina;
- 4) depozitə qoyulmuş qiymətli əşyaların itirilməsi və ya zədələnməsi.

İddia müddətinin axımı şəxsin hüquqlarının pozulmasını bildiyi və ya bilməli olduğu vaxtdan başlanır. Lakin hüququn pozulmağa başladığı gündən 20 ildən artıq müddət keçmişdirsə, xalq məhkəməsi iddianın təminindən imtina edir. Xüsusi hallarda xalq məhkəməsi iddia müddətini uzada bilər.

İddia müddətinin keçməsinə baxmayaraq tərəflər könüllü olaraq öhdəlikləri icra edərsə, onlara iddia müddətinin məhdudlaşdırılması şamil olunmur.

İddia müddətinin son altı ayı ərzində qarşısı alınmaz qüvvə və ya digər maneələr üzündən iddia qaldırmaq hüququndan istifadə imkanı qeyri - mümkün olmuşdursa, iddia müddətinin axımı dayandırılır. İddia müddəti onun dayandırılmasına səbəb olan hal aradan qalxdıqdan sonra axmağa başlayır.

İddia müddətinin axımı işin başlanması, bir tərəfin pretenziya təqdim etməsi və ya öhdəliyin icrasına razılığın verilməsi ilə kəsilir. Fasilədən sonra iddia müddəti yenidən hesablanır.

Əgər qanunvericiliklə iddia müddəti ilə əlaqədar digər qayda müəyyən edilmişdirsə, qanunvericilik müddəaları tətbiq edilir.

Xaricə mülki münasibətlərdə qanunvericiliyin tətbiqi. Çin Xalq Respublikası ilə bağlanmış və ya onun iştirak etdiyi müqavilələrdə Çin Xalq Respublikasının mülki qanunvericiliyində nəzərdə tutulnlardan fərqli müddəalar müəyyən edilmişdirsə, beynəlxalq müqavilələrin müddəaları tətbiq edilir. Çin Xalq Respublikasının qeyd sət etdiyi müqavilə normalarına həmin qaydalar tətbiq olunmur. Əgər Çin Xalq Respublikasının qanunvericiliyi və onun bağladığı, yaxud tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə müəyyən göstərişlər nəzərdə tutulmamışdırsa beynəlxalq adətlər tətbiq edilə bilər.

Çin Xalq Respublikasının daimi olaraq xaricdə yaşayan vətəndaşlarının mülki fəaliyyət qabiliyyəti daimi yaşadığı ölkənin qanunvericiliyi ilə müəyyən edilə bilər. Daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ daşınmaz əmlakın yerləşdiyi yerin qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir.

Qanunvericilikdə ayrı qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, xaricə münasibətləri tənzimləyən müqavilə tərəfləri müqavilə ilə əlaqəli mübahisəni nizama salmaq üçün tətbiq olunan qanunun müddəalarını öz seçimlərinə görə rəhbər tuta bilərlər. Əgər xaricə münasibətləri tənzimləyən müqavilə tərəfləri bu seçimi etməmişlərsə, müqavilə ilə daha sıx bağlı olan dövlətin qanunvericiliyi tətbiq edilir.

Hüquqazidd hərəkətin nəticəsində yaranmış zərərin ödənilməsi üçün hüquqazidd hərəkətin törədildiyi yerin qanunu tətbiq edilir. Əgər hər iki tərəfin vətəndaşlığı üst-üstə düşürsə, və yaxud onların yerləşdiyi yer eyni dövlətdədirsə, tərəflərin dövlətinin qanunu və ya onların yerləşdiyi dövlətin qanunu tətbiq oluna bilər.

Əgər əməl Çin Xalq Respublikasından kənarında törədilmişdirsə, Çin Xalq Respublikasının qanunvericiliyi ilə hüquqazidd əməl kimi nəzərdə tutulmursa, bu əməl hüquq pozuntusu kimi qiymətləndirilmir.

Çin Xalq Respublikasının vətəndaşı xarici vətəndaşla nikaha daxil olduqda nikahın bağlandığı dövlətin qanunu tətbiq edilir; nikah pozulduğu hallarda işi icraata qəbul etmiş məhkəmənin olduğu yerin qanunu tətbiq edilir. Daşınmaz əmlaka münasibətdə və rəsəliyə daxil olduqda miras qoyanın öldüyü vaxt yaşadığı yerin qanunu, daşınmaz əmlaka münasibətdə əmlakın yerləşdiyi yerin qanunu tətbiq edilir. Xarici qanun tətbiq olunduğu hallarda Çin Xalq Respublikasının ictimai mənafələrinin pozulmasına yol verilmir. ÇXR-də Mülki Məcəllənin qəbul edilməsi ilə bağlı müzakirələr Məcəllənin qəbul edilməsinin xeyrinə nəticələnmişdir.

Mülki Məcəllənin qəbul edilməsi barədə qərar Çin rəhbərliyi tərəfindən 2014-cü ildə qəbul olunmuşdur. Qəbul olunmuş qərara müvafiq olaraq Mülki Məcəllənin hazırlanması iki mərhələ həyata keçirilməlidir. Birinci mərhələdə mülki münasibətlərin nizama salınmasının əsas prinsiplərini müəyyən edən müddəalar qəbul olunmalı, ikinci mərhələdə Məcəllənin beş hissəsini – xüsusi mülkiyyət, müqavilə, nikah, və rəsəlik hüququ, deliktə görə məsuliyyət məsələlərini tənzimləyən normalar komplektləşdirilməlidir.

“Mülki hüququn ümumi müddəaları” haqqında Qanun layihəsinin hazırlanmasına 2015-ci ilin martından başlanılmış, qanun layihəsi parlamentin müzakirəsinə üç dəfə çıxarılmış, lakin qəbul olunmamışdı. Bu çin qanunvericilik təcrübəsində nadir presedentlərdən biridir. 15 mart 2017-ci ildə XNÜM-nin 12-ci çağırış 5-ci sessiyasında “Mülki hüququn ümumi müddəaları” haqqında Qanun qəbul edildi. Deputatların 2838 nəfərindən 2782 nəfəri qanun qəbul olunmasına səs vermişdir. Qanunda mülki hüququn əsas prinsipləri, vətəndaşların hüquq və vəzifələri, həmçinin çin cəmiyyətinin “mühüm sosialist dəyərləri” əks olunmuş, Qanun 1 oktyabr 2017-ci ildə qüvvəyə minmişdir.

Mülki hüququn ümumi müddəaları 1986-cı ildə qəbul edilmiş mülki hüququn ümumi prinsipləri əsasında yenidən işlənmiş, yeni müddəalarla zənginləşdirilərək qəbul edilmişdir. 1986-cı il qanununun bəzi hissələri köhnəliyində və ötən illər ərzində mülki fəaliyyəti tənzimləyən yeni qanunlar qəbul olunduğuna görə məhkəmələr oxşar məhkəmə işləri üzrə fərqli qərarlar qəbul edirdilər. Bu da mülki hüququn ümumi prinsiplərinin yenidən nəzərdən keçirilməsini həyati zərurətə çevirmişdi.

Çində sosial - iqtisadi şəraitin dəyişməsi ilə əlaqədar olaraq qanunverici 1986-cı il Mülki hüququn ümumi prinsiplərinin əksər hissəsini yenidən işləyib hazırladılar və fərdi şəxslər və təşkilatların hüquqlarının daha səmərəli müdafiəsini təmin edəcək yenu müddəaları qanunvericiliyə əlavə etdilər.

ÇXR-nın “Müqavilələr haqqında” qanunu XNÜM-in 2-ci sessiyasında 15 mart 1999-cu ildə qəbul edilmişdir. Qanunun ümumi hissədə aşağıdakı bölmələr yer almışdır: Ümumi müddəalar; müqavilənin bağlanması; müqavilənin etibarlılığı; müqavilənin icrası; müqavilənin dəyişdirilməsi və hüquqların verilməsi; müqavilə üzrə hüquq və vəzifələrin xitamı; müqavilənin pozulmasına görə məsuliyyət; digər müddəalar.

Xüsusi hissədə ayrı-ayrı müqavilələri tənzimləyən müddəalar nəzərdə tutulmuşdur. O cümlədən: alqı-satqı müqaviləsi; elektrik enerjisi su, qaz, istilik enerjisi ilə təchiz olunma müqaviləsi; bağışlama müqaviləsi; kredit müqaviləsi; icarə müqaviləsi; maliyyə müqaviləsi; podrat müqaviləsi; tikinti podratı müqaviləsi; daşıma müqaviləsi; texniki müqavilə; saxlama müqaviləsi; ambarda saxlama müqaviləsi; tapşırıq müqaviləsi; komissiya müqaviləsi; vasitəçilik müqaviləsi; yekun müddəalar.

Tərəflərin qanuna müvafiq olaraq bağladığı müqavilələr onlar üçün hüquqi qüvvəyə malikdir. Tərəflər öhdəliklərini qanuna müvafiq olaraq icra etməlidirlər, müqavilənin özbaşına ləğvi və ya dəyişdirilməsinə yol verilmir.

Müqavilə aşağıdakı hallardan biri mövcud olduqda etibarsız hesab edilir:

- 1) əgər tərəflərdən biri müqaviləni aldatma, hədə-qorxu yolu ilə bağlamış və ya dövlətin hüquq və mənafeləri pozulmuşsa;
- 2) müqavilə pis niyyətlə razılaşma əsasında bağlanmışdırsa və nəticədə dövlətin, təşkilatların və üçüncü şəxslərin mənafeyinə zərər yetirilmişdirsə;
- 3) əgər müqavilə qanunsuz məqsədləri ört-basdır edirsə;
- 4) əgər ictimai hüquq və maraqlar pozulmuşdursa;
- 5) əgər qanunvericiliyin və inzibati göstərişlərin imperativ normaları pozulmuşdursa.

Müqavilənin ləğv edilməsini tələb etmək hüququ aşağıdakı hallarda itirilir:

- 1) müqavilənin ləğv edilməsi hüququna malik olan tərəf, ləğv etmənin əsaslarının ona məlum olması və ya bunu bilməli olduqları vaxtdan bir il ərzində bu hüquqdan istifadə etməmişdirsə;
- 2) müqavilənin ləğv edilməsini tələb etmək hüququna malik olan tərəf ləğvin əsasları barədə məlumat əldə etdikdən sonra müqaviləni ləğv etmək hüququndan imtina etdiyini bildirdikdə və ya öz hərəkətləri ilə imtinanı təsdiq etdikdə.

Etibarsız və ya ləğv olunmuş müqavilə bağlandığı andan hüquqi qüvvəyə malik deyildir. Müqavilənin bir hissəsinin etibarsız olması, əgər etibarsız hissə onun digər hissələrinin etibarlılığına təsir etmirsə, müqavilənin qalan hissələrinin etibarsızlığına səbəb olmur.

Müqavilənin etibarsızlığı, onun ləğvi və ya xitamı müqaviləyə müstəqil hissə kimi daxil edilən mübahisənin həlli vasitələri haqqında şərtlərə toxunmur.

Müqavilə etibarsız hesab olunduqda və ya ləğv edildikdə həmin müqavilə əsasında alınmış əmlak geri qaytarılmalıdır; əmlakın qaytarılması mümkün olmadıqda və ya müqavilə əsasında alınan əmlak mövcud olmadıqda onun dəyəri ödənilməlidir. Təqsirli tərəf zərər çəkmiş tərəfə zərəri ödəməlidir; hər iki tərəf təqsirli olduğu hallarda onların hər biri məsuliyyət daşımalıdır.

Əgər tərəflər müqavilə bağlamaqla dövlətin, təşkilatların və ya üçüncü şəxslərin hüquq və maraqlarına zərər yetirmişlərsə, bunun nəticəsində əldə edilmiş əmlak dövlətin mülkiyyətinə keçir və yaxud təşkilatlara, üçüncü şəxslərə qaytarılmalıdır.

ÇXR–ın mülki prosessual qanunvericiliyi.

Çində mülki prosessual qanunvericiliyinin əsaslarının formalaşması xarici ölkələrin hüquq təcrübəsinin qəbul olunması və çin ənənəvi fəlsəfi ideyalarına söykənmişdir. ÇXR məhkəmə orqanları dövlətin əsas funksiyalarına müvafiq olaraq qurulur və bütövlükdə dövlət aparatının işinin təminində mühüm rol oynayır. Dövlət hakimiyyəti, onda cəmiyyətdə hökmran olan sosial iradə daha bilavasitə və daha dolğun ifadə olunduğuna görə vahid bir tam kimi çıxış edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Çinin milli ənənələrinə müvafiq olaraq mülki mübahisələrin həlli ilə əlaqədar əhali mübahisələrin həllinin qeyri - formal, qeyri-dövlət metodlarına üstünlük verməklə məhkəmələrə daha az müraciət edir.

Çində mülki məhkəmə icraatı ilə əlaqədar münasibətləri Mülki Prosessual Məcəllə (bundan sonra – MPM) nizama salır. MPM xalq məhkəməsində mülki məhkəmə icraatı zamanı vətəndaşlar (fiziki şəxslər), hüquqi şəxslər və təşkilatlar arasında əsas məhkəmə baxışı qaydalarıdır. MPM mülki prosessual mübahisələrin həlli və cəmiyyətdə sabitliyin qorunması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

ÇXR MPM 1991-ci ildə qəbul olunmuşdur. Həmin MPM dörd bölmədən (ümumi müddəalar, məhkəmə icraatı, icra icraatı, xarici şəxslərin iştirakı ilə mülki işlər üzrə icraat haqqında xüsusi müddəalar), 29 fəsil və 270 maddədən ibarət olmuşdur. Çinin ali qanunverici orqanı 28 oktyabr 2007-ci il tarixdə Mülki Prosessual Məcəlləsinə dəyişikliklər edilməsi haqqında layihəsini təsdiq etmiş və həmin dəyişikliklərin 1 aprel 2008-ci ildən qüvvəyə minməsi barədə qərar qəbul edilmişdir. Dəyişikliklər nəticəsində ÇXR MPM – dən bir fəsil (19-cu fəsil “Hüquqi şəxs olan müəssisənin müflis elan edilməsi haqqında işlər üzrə icraat və

borcların qaytarılması”) çıxarılmış, beş maddə əlavə olunmuş, ondan artıq maddənin məzmununa dəyişiklik edilmişdir. Dəyişikliklər hər şeydən əvvəl məsuliyyət, nəzarət icraatı, icra icraatı məsələlərinə toxunur.

Çin cəmiyyətində mülki münasibətlərin sürətli inkişafı ilə bağlı yaranan bəzi məsələlərin tənzimlənməsi, o cümlədən mülki prosessual qanunvericilik sahəsindəki boşluqların doldurulması üçün məhkəmə aktlarında istifadə olunur. Belə ki, ÇXR-də məhkəmə fəaliyyətinin müəyyən aktları xüsusi statusa malikdir. ÇXR Ali Xalq Məhkəməsinin 2007-ci il “Məhkəmə şərhini üzrə iş haqqında qayda”ların 6-cı maddəsinə müvafiq olaraq həmin məhkəmə orqanı məhkəmə aktının xüsusi növü – qayda qəbul etmək səlahiyyətinə malikdir.

Ali Xalq Məhkəməsinin qaydaları məhkəmə şərhini - “qanunun ruhuna” əsaslanan və müxtəlif mübahisələri həll etmək üçün lazım olan, yəni normaların formalaşdırılmasına yönəlmiş məhkəmə şərhini özündə təmsil edir.

Beləliklə, ÇXR ali məhkəmə orqanı ÇXR-in hüquqi prinsiplərini pozmayan yeni normalar yaratmaq səlahiyyətinə malikdir. Bu normaların rəsmiləşdiyi məhkəmə aktı - ÇXR vətəndaşlarının hüququnun mənbəyidir. Bu cür məhkəmə aktlarına “ÇXR mülki hüququnun ümumi müddəalarından istifadəyə dair bəzi məsələlər haqqında” 1988-ci il Ali Xalq Məhkəməsinin Mülhizələri, “Çinin müqavilələr haqqında qanununun istifadəsinə dair bəzi məsələlər haqqında” 2009-cu il Ali Xalq Məhkəməsinin Şərhini aid etmək olar. Lakin Ali Xalq Məhkəməsi tərəfindən verilən məhkəmə şərhləri də iqtisadi münasibətlərin genişlənməsi ilə əlaqədar yaranan hüquqi boşluqların tam aradan qaldırılmasına gətirib çıxarmır.

ÇXR məhkəmə sisteminin hüquqi əsasları ÇXR-in Konstitusiyasının 123-128-ci maddələri və “Xalq məhkəmələrinin təşkili haqqında” 1979-cu il qanunu ilə müəyyən edilir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi Çində ümumi və xüsusi məhkəmələr fəaliyyət göstərir.

ÇXR mülki prosessual qanunvericiliyinə müvafiq olaraq mülki prosesin aşağıdakı prinsiplərini fərqləndirmək olar:

Bərabərlik prinsipi. Bütün vətəndaşlar qanun qarşısında bərabərdirlər, hüquqi cəhətdən bütün millətlər bərabər hüquqlara malikdirlər, məhkəmə təcrübəsində imtiyaz və üstünlüklər, həmçinin hər hansı ayrıseçkilik istisna olunur. Xalq məhkəmələri mülki işlərə baxarkən tətbiq olunan qanunun qarşısında hamının mütləq bərabər olmasından çıxış edərək tərəflərin özlərinə məxsus prosessual hüquqlardan istifadə etmələrini təmin etməli və bu hüquqlardan istifadəni asanlaşdırmalıdır (maddə 9).

Məhkəmə icraatının milli dil prinsipi. ÇXR-in Konstitusiya və MPM-i mülki iş aparılarkən vətəndaşın özünün ana dili və yazısından istifadə etməsini rəsmiləşdirir. Milli azlıqların daha sıx yaşadığı və ya çoxsaylı millətlərin nümayəndələrinin birlikdə yaşadığı rayonlarda xalq məhkəmələri məhkəmə baxışını və hüquqi sənədlərin tərtib olunmasını həmin ərazidə ümumqəbul olunmuş dildə və həmin ərazidə istifadə olan yazı ilə tərtib edirlər. Həmin ərazidə istifadə olunan ümumqəbul olunmuş dili və yazını bilməyən mülki işin iştirakçısı üçün xalq məhkəməsi tərcüməni təmin edir.

Məhkəmə icraatının aşkarlıq prinsipi. Məhkəmə icraatı dövlət sirri, ayrı - ayrı şəxslərin həyatının intim tərəflərinə toxunduğu və qanunda nəzərdə tutulan digər hallar istisna olmaqla açıq aparılır. Bundan əlavə tərəflər müvafiq xahişlə müraciət etdikdə, nikahım pozulması və kommersiya sirri ilə bağlı işlər də qapalı məhkəmə iclasında baxıla bilər.

Kollegiallıq prinsipi. Birinci instansiya məhkəməsində mülki işlərə kollegial, bir hakim və iki nəfər xalq iclasçısından, və ya hakimlərdən ibarət tərkibdə baxılır. Məhkəmə kollegiyası üzvlərinin sayı tək olmalıdır. Xalq iclasçıları məhkəmədə iş baxmaqla əlaqədar fəaliyyətlərini yerinə yetirərkən hakimlərlə bərabər hüquqlardan istifadə edir və bərabər vəzifələr daşıyırlar. Mülki işlərə hakim tərəfindən təkbaşına baxılmasına yalnız sadələşdirilmiş icraatlarda mümkündür.

Məhkəmələrin müstəqillik prinsipi. Xalq məhkəmələri qanunun göstərişlərinə əsasən mülki işlər üzrə ədalət mühakiməsini müstəqil, inzibati orqanların, ictimai təşkilatların və ayr-ayrı şəxslərin müdaxiləsi olmadan həyata keçirirlər.

Nəzarət qaydasında icraat. Nəzarət qaydasında icraat MPM-in 16-cı fəslində nəzərdə tutulmuşdur. MPM-in 177-ci maddəsinə müvafiq olaraq hər hansı mərhələdəki xalq məhkəməsinin sədri həmin məhkəmədə baxılan və qanuni qüvvəsini almış məhkəmə qətnaməsi və ya qəradadında səhvlər aşkar edib hesab edərsə ki, həmin iş yenidən baxılmalıdır, onda iş həmin məsələnin müzakirəsi və həlli üçün məhkəmə komitəsinə verilir.

Əgər Ali Xalq Məhkəməsi hər hansı mərhələdəki yerli xalq məhkəməsinin qəbul etdiyi və qanuni qüvvəyə minmiş qətnamə və ya qəradadında səhv aşkar edərsə və ya yuxarı məhkəmə aşağı xalq məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş və qanuni qüvvəyə minmiş qətnamə və ya qəradadında səhv aşkar

edərsə, işi öz icaatına qəbul etmək və ya aşağı məhkəməyə işə yenidən baxmaq barədə göstəriş vermək hüququna malikdir.

Əgər tərəflər hesab edərsə ki, qanuni qüvvəyə minmiş qətnamə və qərardadda səhvlər var, onda işə yenidən baxılması barədə xahişlə yuxarı xalq məhkəməsinə müraciət edə bilər. Lakin bu cür müraciət qətnamə və ya qərardadın icrasını dayandırmır (maddə 178).

Xalq məhkəməsi düzgün olmayan məhkəmə qərarının qəbul edilməsi ilə nəticələnən işə baxılmasının qanunla müəyyən edilmiş qaydasının pozulduğu və ya korrupsiya və rüşvətxorluq faktı, tamah, səlahiyyətdən sui-istifadə hallarında, yaxud həmin işə baxarkən hakimin qanunu səhv şərh etməsi ilə əlaqədar işə yenidən baxmalıdır.

Tərəf işə yenidən baxılması barədə vəsatət verərkən bu barədə ərizə və digər materiallar təqdim etməlidir. İşə yenidən baxılması barədə ərizəni aldıqdan sonra xalq məhkəməsi 5 gün ərzində onun surətini qarşı tərəfə göndərməli, digər tərəf ərizənin surətini aldıqdan sonra 15 gün müddətində ərizə ilə bağlı etirazlarını məhkəməyə təqdim etməlidir. Digər tərəfin ərizə ilə bağlı etirazlarını təqdim etməməsi ərizəyə xalq məhkəməsi tərəfindən baxılmasına mane olmur. Xalq məhkəməsi ərizəçi və ya digər tərəfdən müvafiq materialları tamamlamağı və ya müvafiq məlumatları tələb edə bilər (maddə 180).

Tərəfin ərizəsi əsasında işə yenidən baxılması barədə qərar qəbul edildikdə işə orta səviyyədən aşağı olmayan məhkəmədə baxılır. Yüksək xalq məhkəməsi yenidən baxılması barədə qərar qəbul etdikdə işə ya həmin məhkəmədə baxılır, ya da iş başqa məhkəməyə, yaxud da işə baxmış məhkəməyə yeni baxışa göndərilir.

Tərəflər nikahın pozulması barədə işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə qanuni qüvvəyə minəndən sonra işə yenidən baxılması barədə vəsatət verə bilməzlər.

Tərəflər qətnamə və ya qərardada yenidən baxılması barədə ərizə ilə həmin qətnamə və qərardadlar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra iki il ərzində müraciət edə bilərlər. İki il bitəndən sonra əvvəllər qəbul olunmuş qətnamə və ya qərardadlara, onların əsasında çıxarıldığı hüquqi sənədlərin ləğvi və ya dəyişdirilməsi, həmçinin korrupsiya və rüşvətxorluq faktı, tamah, səlahiyyətdən sui-istifadə hallarında yaxud həmin işə baxarkən hakimin qanunu səhv şərh etməsi ilə əlaqədar tərəflər həmin halları bildiyi və ya bilməli olduqları andan üç ay müddətində işə yenidən baxılması barədə ərizə ilə müraciət etdiyi hallarda baxıla bilər (maddə 184).

İşə xalq məhkəməsində yenidən baxılarkən başqa tərkibdə məhkəmə kollegiyası yaradılır.

Xalq məhkəməsi xalq prokurorluğunun protesti əsasında işə yenidən baxarkən onun nümayəndəsinin prosesdə iştirakının təmin olunması məqsədilə prokurorluğa məlumat verir.

Çinin son dövrlərdə sürətli iqtisadi inkişafı nəticəsində get-gedə yeni tipli mülki işlərin meydana çıxmasına səbəb oldu. Mövcud mülki prosessual sistem ədalət mühakiməsinin tələblərinə tam cavab vermirdi. 31 avqust 2012-ci ildə ədalətliyi və daha əlverişli prosessual sistemi təmin etmək məqsədilə MPM-ə yenidən əlavə və dəyişikliklər təklif olundu. 1 yanvar 2013-cü ildə ÇXR-in yeni MPM-i qüvvəyə mindi.

Dəyişiklik zamanı təxminən 100 maddə köklü sürətdə yenidən işləndi, vicdanlıq prinsipi qanunvericilik səviyyəsində ifadəsini tapdı; bir neçə mühüm məhkəmə prosesi (ictimai iddialar üzrə məhkəmə icraatı, kiçik iddialar üzrə məhkəmə icraatı) yaradıldı; üçüncü tərəfin iddianı geri götürmək hüququ; aktların təminat sistemi rəsmiləşdirildi; məhkəmə təsdiqi sistemi; təminat maraqları sisteminin realizasiyası və digər məhkəmə icraatı sistemləri meydana çıxdı. Mülki məhkəmə icraatı prinsiplərinə, iddiaların icraata götürülməsi sisteminə, yurisdiksiya sisteminə, mübahisələrin nizama salınması zamanı vasitəçilik sisteminə, sübutlar sisteminə mühüm dəyişikliklər edildi. Sadələşdirilmiş qayda, xüsusi qayda, məhkəmə qətnamələri üzərində nəzarət qaydası, icra qaydası, xarici ünsürlərlə əlaqədar işlərə baxılması qaydası nəzərdə tutuldu.

Vicdanlıq prinsipi. Müasir Çində etibarın çatışmazlığı mühüm problemlərdən biridir. Məhkəmə icraatına etibarı bərpa etmək üçün MPM-də vicdanlıq prinsipi ön plana keçirildi. Bu prinsip ikili rol oynayır: bir tərəfdən hərəkət azadlığını təqdim edir, digər tərəfdən onun səlahiyyətini məhdudlaşdırır. Bundan əlavə vicdanlıq prinsipi məhkəmə xərclərini azaldır. Məhkəmə icraatı zamanı bu prinsip işdə iştirak edən şəxslərə şamil olunur və işdə iştirak edən şəxslər və məhkəmə vicdanlıq prinsipinə rəiyyəət etməlidir. Əks halda onların üzərinə bir sıra hüququ nəticələr qoyulur.

Mülki prosesdə qərar çıxarmaq qaydası olmaqla vicdanlıq prinsipi hakimə hərəkət azadlığı vermək və onun səlahiyyətlərini məhdudlaşdırmaqla iki aspektdə özünü göstərir: birinci – sübutları araşdırmaq və qərar çıxarmaq; ikincisi – sübut etmə yükünü bölüşdürmək. Sübut etmə sistemi problemi çox mürəkkəbdir, Məcəllənin müddəaları hər cür təcrübəni nəzərə ala bilmir. Sübutlar araşdırılarkən və qətnamə qəbul

edilərkən hakim obyektiv olmalı, ona görə də o, sübut etmə hüququnun ümumi normalarına söykənməlidir. Faktlar və sübutları işin hansı tərəfinin təqdim etməsindən asılı olmayaraq obyektiv olaraq nəzərdən keçirilməlidir. Məhkəmələr qərəzsizliyə təminat verməlidir, o subyektiv ola, şəxsi simpatiyaya və ya antipatiyaya malik ola bilməz, məhkəmə işinə baxmağa mane ola biləcək hər cür maneələri dəf etməlidir.

Əgər məhkəmə işə baxarkən və qətnamə qəbul edərkən vicdanlılıq prinsipini rəhbər tutmursa, onda tərəflər apellyasiya şikayəti verə bilərlər.

Sübut etmə yükünün bölüşdürülməsində də vicdanlılıq prinsipi mühüm rol oynayır. İş üzrə həqiqi faktlar məlum olmadıqda da hakim qətnamə çıxarmalıdır. Bu halda o, sübut etmə yükünün hansı tərəfin üzərinə düşdüyü müəyyən edilməlidir. Mülki Prosesual Məcəlləyə edilən dəyişikliyə müvafiq olaraq “hər bir tərəf istinad etdiyi halları sübut etməlidir.” Bu məsuliyyətin əsas prinsipidir. Ali Xalq Məhkəməsinin “Mülki prosesdə sübutlara dair bəzi mülahizələr”in 7-ci maddəsində qeyd olunur ki, “qanunda konkret müddəə olmadığına görə sübut etmə yükünün hansı tərəfin üzərinə düşdüyünü müəyyən etmək mümkün olmadıqda, məhkəmə ədalətlik və vicdanlılıq prinsipləri əsasında tərəflərin sübut təqdim etməklə bağlı hüquq qabiliyyətini müqayisə edərək sübut etmə vəzifəsinin kimin üzərinə düşdüyünü müəyyən etməyə haqlıdır.” Beləliklə də, hakim sübut etmə yükünü bölüşdürərkən vicdanlılıq prinsipinin əhəmiyyətini nümayiş etdirir. Davranış norması olmaqla vicdanlılıq prinsipi hakimin fəaliyyət dairəsini məhdudlaşdırmağa bilər. Həmin prinsip öz səlahiyyətlərini həyata keçirən hakimdən ədalətlik və vicdanlılıq təmin etməyi və xeyirxah niyyətdən çıxış etməyi tələb edir.

Məhkəmə dövlət orqanlarından biridir, ona görə də onun qətnaməsi vicdanlılıq prinsipinin tələblərinə cavab verməyə, məhkəmə hakimiyyəti nüfuzdan düşər və vətəndaşlar qanuna qarşı etimadsızlıq hiss edəcəklər. Bundan əlavə bütün dövlət sisteminə münasibətdə şübhə yarana bilər ki, bu da dövlətin əsasını sarsıdır, hüquq institutlarının inkişafına mane olur. İşdə iştirak edən tərəflər üçün də vicdanlılıq prinsipi davranış normasıdır. Bu prinsip onlardan real borcu yerinə yetirməyi, sübutları təqdim edən zaman zərər vura biləcək hərəkətləri istisna etməyi, hüquqi prosedurlardan sui-istifadə etməməyi (prosesi uzatmamağı) tələb edir.

Vicdanlılıq prinsipi qədim çin ənənələri və əxlaqına müvafiq olmaqla sosial dəyərlər və ictimai maraqların vahidliyinin inkişafı ənənələrinə cavab verdiyinə görə hakimlər və iş üzrə tərəflər üçün əsas kimi çıxış etməlidir. Bu prinsip məhkəmə prosesi tərəflərinin maraqları ilə ictimai maraqlar arasında tarazlıq yaratmağa qadirdir.

İctimai iddiaların məhkəmə icraatı sistemi. Uzun illər ərzində Çində ətraf mühit sahəsini tənzimləyən normativ – hüquqi baza olmamışdır. Ətraf mühitin tez-tez çirkləndirilməsi ilə əlaqədar ictimai maraqlara böyük ziyan vurulmuş, lakin bu sahədə iddialar qaldırılmamışdır. “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Çin Qanunu nəzərdə tutur ki: bütün təşkilat və vətəndaşlar ətraf mühitin mühafizəsi üzrə öhdəliklərə malikdirlər; təşkilatlar və vətəndaşlar tərəfindən ətraf mühitin çirkləndirilməsi və ona ziyan vurulması qanunla təqib olunur.

MPM-ə edilən dəyişiklərdən sonra ictimai iddia, yəni ictimai maraqlar naminə iddia qaldırılması institutu yaradıldı. Bu institut nəzərdə tutur ki, “ətraf mühitin çirkləndirilməsi, çoxsaylı istehlakçıların qanuni hüquq və maraqlarına qəsd edən və ictimai maraqlara zərər vuran digər hərəkətlərə münasibətdə qanun əsasında yaradılmış müəssisələr və müvafiq ictimai təşkilatlar xalq məhkəməsinə iddia verə bilərlər” (maddə 55).

2013-cü il dəyişikliklərindən sonra MPM-dəki “xalq prokurorluğu mülki işlər üzrə qətnamələr üzərində nəzarət hüququna malikdir” müddəası “xalq prokurorluğu mülki iddialar üzrə nəzarət hüququna malikdir” müddəası ilə dəyişdirilməklə mülki prosesdəki icra icraatı da prokurorluğun yurisdiksiyasına düşdü. MPM-ə müvafiq olaraq xalq prokurorluğu bütün səviyyələrdəki xalq məhkəmələrinin çıxardığı və qanuni qüvvəyə minmiş qətnamələrinə münasibətdə ilkin qətnamənin ləğvi üçün əsas ola bilən yeni sübut əldə etdiyi, milli və ictimai maraqlarqa zərər vura bilən səhv və ya barışıq sazişi aşkar etdiyi hallarda prosesual etiraz verməlidir. Yerli xalq prokurorluğunun hər hansı instansiyası apellyasiya protesti ilə həmin instansiya xalq məhkəməsinə birbaşa müraciət edə bilməz. Eyni instansiyadan olan xalq prokurorluğu həmin səviyyəli xalq məhkəməsinə prokuror nəzarətini həyata keçirmək üçün müraciət edə bilər, onların həmçinin yuxarı xalq prokurorluğuna müraciət etməklə eyni səviyyəli xalq məhkəməsinə apellyasiya şikayəti verməyi xahiş etmək hüququ vardır.

Nəzarət altına düşməyən digər məhkəmə prosesləri zamanı hakimlərin hüquqa zidd hərəkətlərinə münasibətdə bütün instansiya xalq prokurorluğu prokuror nəzarətini həyata keçirmək təklifi ilə eyni instansiya xalq məhkəməsinə çıxma bilər. (maddə 208).

Prokuror nəzarətinin həyata keçirilməsi haqqında təklif 2013-cü il MPM-in yeni müddəsidir. Prokurorluq orqanları “prokuror nəzarətini həyata keçirmək haqqında təklif” təşəbbüsü ilə çıxış edə bilirlər. Bundan əlavə tərəf özü prokurorluğun prokuror nəzarətini həyata keçirməsi təklifini verə və ya apellyasiya şikayəti ilə xalq prokurorluğuna müraciət edə bilər. Bu aşağıdakı hallarda mümkündür:

1) xalq məhkəməsi iş üzrə tərəfin işə yenidən baxmaq barədə təklifini rədd etdikdə, və ya iş üzrə qətnamə çıxarılması müddəti ötürüldükdə;

2) tərəf işə yenidən baxılarkən və ya iş üzrə qətnamə qəbul edilərkən açıq-aydın səhvlərə yol verilməsini iddia etdikdə (maddə 219).

Prokuror nəzarətinin həyata keçirilməsi barədə təklif - nəzarətin yeni növüdür; bu o deməkdir ki, xalq prokurorluğu xalq məhkəməsində bütün proses üzərində nəzarəti həyata keçirə bilər. Əgər prokurorluq hesab etsə ki, məhkəmə prosesi zamanı hüquqazidd hərəkətlərə yol verilmişdir onda o, həmin məhkəməyə prokuror nəzarəti təklifi ilə müraciət edə, səhvlərin düzəldilməsini tələb edə, və ya məhkəmədən məhkəmə icraatı zamanı qanuni hərəkət etməsini tələb edə bilər.

Pis niyyətli iddialar üzrə məhkəmə icraatı sistemi və zərər dəymiş üçüncü tərəfin hüquqlarının müdafiəsi üçün hüquqi yardımın göstərilməsi. Pis niyyətli iddiaların mahiyyətini başa düşmək üçün sadə bir misal gətirmək olar. Məsələn, ər və arvad birgə nikah dövründə əldə etdikləri əmlakı məhkəmədə bölmək barədə iddia qaldırdıqları vaxt ərin dostları iddia ilə ərə qarşı məhkəməyə müraciət edərək, ərin nikah dövründə onlardan aldığı yüksək məbləğdə borcu tələb edirlər. Bu cür iddialar nəticəsində birgə nikah dövründə əldə edilmiş əməkədən arvada düşən pay əhəmiyyətli dərəcədə azaldığı halda ərin payı əsassız olaraq çoxalır. 2013-cü ildə MPM-ə əlavə edilmiş normalara müvafiq olaraq məhkəmə bu cür pis niyyətli iddiaları qəbul etməkdən imtina edə, bu cür iddialar qaldırmış şəxsləri cərimə və həbs edə bilər. Əməllərində cinayət tərkibi olan şəxslər cinayət məsuliyyətinə alına bilərlər (maddə 112-113). MPM həmçinin üçüncü tərəfin hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı müddəalar da nəzərdə tutmuşdur.

Xırda iddialar üzrə məhkəmə icraatı. Sadə və az əhəmiyyətli işlər üzrə, məsələn müqavilə üzrə predmetin dəyəri ötən ilin orta illik əmək haqqının 30 faizindən azdırsa bu cür işlər üzrə birinci instansiya məhkəmələrinin qətnaməsindən apellyasiya şikayəti verilmir (maddə 162).

İddia qaldırmaq hüququ. İddia qaldırmaq hüququ tərəflərin məhkəmə müdafiəsi hüququdur. 2013-cü ildə MPM-ə edilmiş dəyişikliklər apellyasiya qaydasında verilən şikayətlərin sayının azaldılması üçün birinci instansiya məhkəməsindən həm yuxarı instansiya məhkəməsinə, həm də birinci instansiya məhkəməsinin özünə şikayət vermək imkanını nəzərdə tutmuşdur.

Sübutların əldə edilməsi prosedurunun standartlaşdırılması. 2013-cü ildə MPM-ə edilmiş düzəlişlər sübutların məhkəməyə təqdim olunması, onların qorunması və işə əlavə edilməsi prosedurlarını standartlaşdırdı (maddə 66). Xalq məhkəməsi vaxtında təqdim olunmamış sübutların qəbulundan imtina edə, və ya onları qəbul edib tərəfə töhmət elan edə və ya onu cərimə edə bilər (maddə 65).

MPM icra intizamının gücləndirilməsi üçün məhkəmə qətnaməsini icra etməkdən qəsdən yayınan borclulara münasibətdə cərimə cəzaları nəzərdə tutmuşdur. Məsələn, fərdi şəxs məhkəmə qətnaməsini icra etməməyə görə 10.000 yuandan 100.000 yuana, hüquqi şəxs isə məhkəmə qətnaməsini icra etmədikdə isə 100.000 yuandan 1.000.000 yuana kimi cərimə oluna bilər.

(Ardı var)

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri Strasburqda səfərdə olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev 2018-ci il yanvar ayının 26-da Fransanın Strasburq şəhərində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin məhkəmə ilinin açılmasına həsr olunmuş təntənəli tədbirdə və “Məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzu” mövzusunda keçirilən iclasda iştirak etmişdir.

Tədbir zamanı məruzələr ətrafında geniş müzakirələr və diskussiyalar aparılmış, verilən suallar cavablandırılmışdır.

İclasın sonunda Yüksək Məhkəmələrin şəbəkəsi barədə məlumatlar təqdim edilmişdir.

İclasdan sonra məhkəmə ilinin açılışına həsr olunmuş təntənəli tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə geniş iştirakçı auditoriyası qarşısında Avropa Məhkəməsinin sədri Guido Raimondi və Avropa İttifaqı Ədalət Məhkəməsinin sədri Kun Lenarts çıxış etmişlər.

Ali Məhkəmənin sədri həmkarları ilə görüşlər zamanı bir sıra məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparmışdır.

2017-ci ildə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar görülmüş işlərin təhlilinə dair müşavirə keçirilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin 2018-ci ilin birinci yarım ilinə dair iş planına əsasən 16 fevral 2018-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifovun, Ali Məhkəmənin Mülki kollegiyasının hakimi Əli Rüstəmovun, İnzibati-iqtisadi kollegiyasının hakimi Rəhif Nəbizadənin, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Təşkilat-Nəzarət Baş İdarəsinin rəis müavini Əfqan Ələkbərovun, Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin hakimlərinin və məhkəmənin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinin sədrələrinin və hakimlərinin iştirakı ilə 2017-ci ildə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar görülmüş işlərin təhlilinə dair müşavirə keçirilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Mübariz Əkbərov müşavirəni açaraq gündəlikdə olan məsələlər barədə qısa məlumat vermişdir. O, bildirmişdir ki, 2017-ci ildə Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin icraatına cəmi 4264, yəni 2016-cı ilin nəticələri ilə müqayisədə 35,97% çox iş və material daxil olmuşdur. faiz artaraq 4264 təşkil etmişdir. 2017-ci ildə apellyasiya qaydasında baxılmış işlərin nəticələri barədə statistik rəqəmləri 2016-cı il ilə müqayisəli şəkildə təhlil edib iclas iştirakçılarının diqqətinə çatdıran məhkəmə sədri həmçinin qeyd etmişdir ki, hesabat dövrü ərzində məhkəmənin icraatına daxil olan işlərə mahiyyəti üzrə baxılarkən 2 cinayət və 5 mülki iş üzrə yol verilmiş qanun pozuntuları ilə bağlı xüsusi qərar və qərardadlar qəbul edilərək Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə cinayətin əlamətlərinin aşkara çıxarılması barədə aidiyyəti prokurorluq orqanlarına məlumat verilmişdir.

Dahi sonra vurğulanmışdır ki, Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin 2017-ci ilin birinci və ikinci yarım illərinə dair iş planları bütün bəndləri üzrə tam icra olunmuş, o cümlədən nəzərdə tutulmuş cəmi 8 məsələ üzrə ümumiləşdirmələr aparılaraq məhkəmənin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinə 5 icmal məktub göndərilmiş, İsmayılı Rayon Məhkəməsinin sədrinin 2016-cı il ərzində mülki işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin tətbiqi haqqında məlumatı dinlənmiş, habelə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin öyrənilməsi məqsədi ilə məhkəmədə mütəmadi olaraq seminar-məşğələlərin keçirilməsi təmin edilmişdir. Məhkəməyə edilmiş müraciətlərin sayının artmasına baxmayaraq hər bir müraciət qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddətdə cavablandırılmış, məhkəmənin aparatı tərəfindən 11, məhkəmənin sədri tərəfindən 55 nəfərin şəxsi qəbulu həyata keçirilmişdir.

Sonra müşavirədə Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin kollegiya sədrləri vəzifələrini icra edən hakimlərin 2017-ci ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı görülmüş işlər barədə məruzələri dinlənilmişdir.

Müşavirədə həmçinin, 2017-ci ilin ikinci yarım illiyinin iş planına əsasən Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2016-cı ildə və ötən ilin birinci yarım illiyində məhkəmələr tərəfindən baxılmış mülki və inzibati işlər üzrə tələbin icra edilmədən icra və rəqələrinin geri qaytarılmasına dair qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməsi ilə bağlı məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinin nəticələri müzakirə edilmiş və icra sənədlərinin geri qaytarılması zamanı yol verilmiş nöqsanlar birinci instansiya məhkəmələrinin hakimlərinin və iclasa dəvət olunmuş müvafiq İcra və Probasiya şöbələrinin rəislərinin diqqətinə çatdırılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov kassasiya qaydasında baxılan cinayət işləri üzrə birinci və apellyasiya məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının tətbiqində yol verilmiş qanun pozuntuları və nöqsanları ümumiləşdirilmiş şəkildə təhlil edib müşavirə iştirakçılarının diqqətinə çatdıraraq eyni zamanda "Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcrid etmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosesual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 10 fevral 2017-ci il tarixdə verdiyi Sərəncamın əhəmiyyətini qeyd etmiş, onun icrası ilə bağlı mühüm işlərin görüldüyünü

bildirirək təqsirləndirilən şəxslərin barəsində prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi və onlara cəza təyin etmə zamanı Sərəncamda nəzərdə tutulmuş tövsiyələrə daim əməl edilməsinin vacibliyini vurğulamışdır.

Ali Məhkəmənin Mülki kollegiyasının hakimi Əli Rüstəmov və İnzibati-iqtisadi kollegiyasının hakimi Rəhib Nəbizadə Ali Məhkəmənin Mülki və İnzibati-iqtisadi kollegiyalarında kassasiya qaydasında işlərə baxılması zamanı müəyyən edilmiş qanun pozuntuları və nöqsanları müşavirə iştirakçılarının diqqətinə çatdıraraq ayrı-ayrı işlər üzrə Ali Məhkəmənin formalaşmış mövqeyinin nəzərə alınmasını və bu zaman maddi və prosessual qanunvericiliyin düzgün tətbiq edilməsini hakimlərə tövsiyə etmişlər.

Ədliyyə Nazirliyinin Təşkilat-Nəzarət Baş İdarəsinin rəis müavini Əfqan Ələkbərov müzakirədə çıxış edərək məhkəmələrin fəaliyyəti ilə bağlı daxil olmuş şikayətlər barədə məlumat vermiş, statistik rəqəmləri iclas iştirakçılarının nəzərinə çatdırmış və nazirliyə daxil olmuş müraciətlərə görə məhkəmələrin fəaliyyəti ilə bağlı daha çox narahatçılıq doğuran məsələlər üzərində dayanmışdır.

Tədbir birinci, apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin və Ali Məhkəmənin hakimlərinin iştirakı ilə qarşılıqlı maraq doğuran hüquqi məsələlər barəsində fikir mübadiləsi ilə davam etmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Mübariz Əkbərov müşavirəni yekunlaşdıraraq aparılmış fikir mübadiləsinin faydalı olacağından əminliyini ifadə etmiş və yuxarı instansiya məhkəmələri tərəfindən aparılan ümumiləşdirmələrin nəticələrinin məhkəmələrdə müzakirə edilməsinin vacibliyini vurğulayaraq hakimlərə öz fəaliyyətlərini ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması, qanuni və ədalətli qərarların qəbul edilməsi istiqamətində həyata keçirmələrini tövsiyə etmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2017-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş hesabat yığıncağı keçirilmişdir.

23 fevral 2018-ci il tarixdə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində 2017-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş hesabat iclası keçirilmişdir.

İclasda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri ilə yanaşı məhkəmənin ərazi yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələrinin sədrləri və hakimləri, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, Ali Məhkəmənin Mülki və İnzibati-İqtisadi Kollegiyalarının hakimləri Əhməd Nurməmmədov və Kəmaləddin Bədəlovun, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Təşkilat-nəzarət baş idarəsinin rəis müavini Əfqan Ələkbərov iştirak etmişlər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Rəşadət Ağayev məhkəmənin 2017-ci ildə ümumi fəaliyyəti barədə məlumat verərək qeyd etmişdir ki, 2017-ci il ərzində məhkəməyə cəmi 5542 iş, o cümlədən mülki kollegiyanın icraatına 3677 iş, inzibati-iqtisadi kollegiyanın icraatına 676 (585-inzibati, 91-iqtisad) iş, cinayət kollegiyasının icraatına 1130 iş, hərbi kollegiyanın icraatına isə 59 iş daxil olmuş və bu göstəricilərin 2016-cı ilin göstəriciləri ilə müqayisəli təhlili göstərir ki, 2017-ci il ərzində məhkəmənin icraatında 957, yəni 17,2% çox iş olmuşdur. Məhkəmənin sədri onu da xüsusilə vurğulamışdır ki, hesabat dövründə baxılmış cinayət işlərindən 20 nəfər barəsində 19 iş üzrə birinci instansiya məhkəmələrinin ittiham hökmləri ləğv edilərək təqsirləndirilən şəxslər haqqında bəraət hökmləri çıxarılmış, 4 şəxsə isə hissəvi bəraət verilmişdir.

2017-ci ildə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə 824 müraciət (ərizə, şikayət və təklif) daxil olmuş, onlardan 782-si, yəni 94.9% ərizələr, 42-si, yəni 5.9% şikayətlər təşkil etmişdir ki, 2016-cı illə müqayisədə bu göstəricilərdə azalma olmuşdur.

Hesabat ilində məhkəmənin internet sahifəsində vətəndaşların məlumat əldə etməsinin asanlaşdırılması üçün tarixlər və anket məlumatları üzrə axtarış sistemi təkmilləşdirilmiş, bununla belə 2016-cı il ilə müqayisədə 2017-ci ildə məhkəməyə daxil olan onlayn müraciətlərin sayı azalmışdır.

İclasda 2017-ci il ərzində Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasında işlərə baxılması barədə cinayət kollegiyasının sədri vəzifəsini icra edən hakim Ələsgər Novruzovun, Hərbi Kollegiyada işlərə baxılması barədə hərbi kollegiyanın sədri vəzifəsini icra edən hakim Kamran Əkbərovun, Mülki Kollegiyada işlərə baxılması barədə mülki kollegiyanın sədri vəzifəsini icra edən hakim Zəki Babayevin, İnzibati-İqtisadi Kollegiyada işlərə baxılması barədə baxılmış işlərlə bağlı inzibati-İqtisadi kollegiyanın sədri vəzifəsini icra edən hakim Zeynal Zeynalovun, habelə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Aparatının 2017-ci ildə fəaliyyəti barədə Aparatın rəhbəri Ramil İsayevin, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Xərclər smetası və maliyyə təsərrüfatı, Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin 2017-ci ildə fəaliyyəti barədə baş mühasib Hüseyn Həbibovun, müraciət, ərizə və şikayətlər barədə aparıcı məsləhətçi Vüqar Qasımovun məruzələri dinlənilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov tədbirdə çıxış edərək kassasiya qaydasında baxılan cinayət işləri barədə məlumatı, rast gəlinən nöqsanları, o cümlədən tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırmış və ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı neqativ hallara yol verilməməsini, ədalətli, qanuni və obyektiv qərarların qəbul edilməsini, insanların məhkəmələrə inamının artırılması üçün zəruri tədbirlərin görülməsini hakimlərə tövsiyə etmişdir.

İclasda həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının hakimi Əhməd Nurməmmədov, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının hakimi Kəmaləddin Bədəlov çıxış edərək kassasiya qaydasında baxılan mülki və inzibati-iqtisadi işlər barədə məlumat vermiş, birinci instansiya məhkəmələrində “Azərbaycan Respublikası Məhkəmələrində Kargüzarlığın Aparılmasına dair Təlimatın” tələblərinin bəzi hallarda pozulmasını, məhkəmə prosesində tərəflərin iştirakının təmin olunmamasını, bəzən məhkəmə qərarları ilə məhkəmə protokolları arasında ziddiyyətlərin müəyyən edilməsini, apellyasiya şikayətlərinin ayrı-ayrı hallarına hüquqi qiymət verilməməsini və işlərə kassasiya qaydasında baxılarkən aşkar edilən digər nöqsanları tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırmış və müxtəlif işlər üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması istiqamətində öz təkliflərini bildirmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Təşkilat-nəzarət baş idarəsinin rəis müavini Əfqan Ələkbərov öz çıxışında yığınaq iştirakçılarının diqqətini məhkəmələrə müraciət edən şəxslərin ərizə, şikayət, təkliflərinin qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş müddətlərdə baxılmasına və operativ şəkildə cavablandırılmasına, vətəndaşların narazılığına səbəb olan neqativ halların aradan qaldırılması və müraciətlərdə qoyulmuş məsələlərin düzgün həlli üçün lazımi tədbirlərin görülməsinə yönəlmişdir. Məruzəçi Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinə məhkəmələrin fəaliyyəti ilə bağlı vətəndaşlar tərəfindən daxil olmuş müraciətlərin qanunvericiliyə uyğun olaraq araşdırılması istiqamətində görülmüş işlərdən söhbət açaraq bu sahəyə hakimlərin daha həssas yanaşmalı olduğunu diqqətə çatdırmışdır.

Tədbirin sonunda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Rəşadət Ağayev yekun çıxışında cari ildə məhkəmələrin qarşısında duran vəzifələrdən danışaraq işlərə baxılması zamanı yol verilən nöqsanların aradan qaldırılması üçün qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunmasının, əsaslandırılmış ədalətli və obyektiv qərarların qəbul edilməsinin vacibliyini vurğulamış və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması üçün bütün zəruri tədbirlərin görülməsinin zəruri olmasını qeyd etmişdir.

Müzakirə edilən məsələlərlə bağlı Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Rəyasət heyəti tərəfindən müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Avropa Şurasının İnsan Hüquqları siyasəti və İnkişaf Departamentinin rəhbəri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

Avropa Şurasının ABŞ Dövlət Departamentinin Beynəlxalq narkotik və hüquq mühafizə məsələləri üzrə bürosu (İNL) tərəfindən maliyyələşdirilən, “Azərbaycanda ədliyyə islahatlarına dair təşəbbüslərə dəstək” adlı yeni layihəsi ilə bağlı əməkdaşlığı müzakirə etmək məqsədilə Avropa Şurasının İnsan Hüquqları və İnkişaf Departamentinin rəhbəri Mixail Lobov Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə əməkdaşlığı daha da genişləndirmək üçün qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Azərbaycan ilə Türkiyə arasında hüquqi sahədə əməkdaşlıq genişlənir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev, baş prokurorun müavini Namiq Əsgərov və hər iki dövlət qurumunun əməkdaşlarından ibarət nümayəndə heyəti Türkiyə Ali Məhkəməsinin sədri İsmayıl Rüştü Ciritin dəvəti ilə Ankarada səfərdə olmuşdur. Səfərin məqsədi Türkiyə Ali Məhkəməsinin yaradılmasının 150 illiyi münasibətilə keçirilən tədbirlərdə iştirak etməkdir.

Martın 5-də nümayəndə heyəti Türkiyə Ali Məhkəməsində bu qurumun sədri İsmayıl Rüştü Cirit və baş prokuror Məhməd Akarca ilə görüş keçirib. İsmayıl Rüştü Cirit və Məhməd Akarca bütün sahələrdə olduğu kimi, ölkələrimizin prokurorluq, ədliyyə və məhkəmə orqanları arasında əməkdaşlığın da yüksək səviyyədə olduğunu bildiriblər.

Görüşdə tarixən xalqlarımızın milli köklərə söykənən münasibətlərinin siyasi, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə də müvəffəqiyyətlə inkişaf etdirildiyi bildirilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın siyasi iradələri ilə reallaşan nəhəng enerji və nəqliyyat layihələrinin ölkələrimizi daha da yaxınlaşdırdığı, xalqlarımızın rifahına xidmət etdiyi vurğulanıb.

Səfər çərçivəsində Türkiyənin ədliyyə naziri Əbdülhəmid Gül ilə keçirilmiş görüşdə ölkələrimizin hüquq mühafizə orqanları arasındakı səmərəli işgüzar münasibətlərin bundan sonra da uğurla davam etdiriləcəyi qeyd olunub.

Görüşdə ölkəmizdə cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi istiqamətində aparılan mütərəqqi tədbirlər barədə məlumat verilib, hüquqi sahədə əməkdaşlıq üzrə faydalı fikir mübadiləsi aparılıb. Həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyət, habelə hüquqi əməkdaşlıq sahəsində mövcud müqavilə bazasının təkmilləşdirilməsi məsələləri müzakirə olunub.

Qeyd edək ki, Azərbaycan nümayəndə heyəti martın 6-da Türkiyə Ali Məhkəməsinin yaradılmasının 150 illiyi münasibətilə keçirilmiş tədbirlərdə, bu qurumun yeni binasının təməlinin qoyulması mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycanın Türkiyədəki səfiri Xəzər İbrahim görüşlərdə iştirak edib.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
29 mart 2018-ci il tarixdə 64 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26, 1193-cü məhəllə
Tel: 489-07-07 (daxili nömrə 81-79)**